

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

DERGİSİ

II

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN YILDA BİR NEŞREDİLİR

İZMİR — 1985

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI
VE
TİRMİZİ'NİN «TESMİYETÜ ASHÂB'İN-NEBİ»Sİ

Dr. Ali YARDIM

Hicrî üçüncü (mîlâdî dokuzuncu) asır, Hadîs ilimleri bakımından, büyük isimlerin yetiştiği ve bereketli eserlerin verildiği bir z a m a n dilimi olarak bilinir. Nitekim, meşhûr Hadîs kaynakları, çoğunlukla bu asrın mahsûlüdür. M ü s n e d'ler, hemen hemen bu yüz senelik bir süre içinde ortaya konmuştur.¹ C â m i' ve S ü n e n nev'inin ölümsüz eserleri de bu dönemde verilmiştir. Aşağıda kronolojik seyrini göreceğimiz «Râviler Tabakâtı» nev'inin en mükemmel kaynakları, yine bu asırda kaleme alınmıştır.

Bu asrın meşhûr muhaddis ve eserleri b ö l g e l e r bakımından değerlendirilince, bir başka nokta daha dikkati çekmektedir. O da, bunların büyük çoğunluğunun, «Horasan ve Mâverâünnehir Bölgesi»nden çıkmış olmasıdır. Şa'îd b. Mansûr (ö. 227/842), Dârimî (ö. 255/869), Buhârî (ö. 256/870), Müslim (ö. 261/875), Ebû Dâvûd (ö. 275/888), Tirmizî (ö. 279/892) çapında pek çok muhaddis, bu bölgenin; Nisâbûr, Semerkand, Buhârâ, Tirmiz, Sicistan, Merv, Belh, Herât gibi birbirine çok yakın kültür merkezlerinden yetişmiştir.

(1) M ü s n e d nev'inin ilk örneğini, Ebû Dâvûd et-Tayâlisi (ö: 204/819)'nin verdiği söylenir. Ebû Ya'îâ el-Mevsîlî (ö: 307/919)'den sonra ise, Müsned nev'inde eser veren sâdecê bir kaç isim vardır. Diğer bilinen meşhûr Müsned'ler, hep bu iki isim arasındaki târihlerde tasnif edilmiştir.

T İ R M İ Z İ

Tirmizî'nin hayâtı ve şahsiyeti konusuna, hemen hemen ilgili bütün kaynaklarda yer verilmiştir.² Ayrıca bu hususda, müstakil makâle³ ve araştırma türünden kitap da⁴ kaleme alınmıştır. Ancak, klâsik kaynaklardaki bilgilerin, Tirmizî hakkında beyân edilmiş övgü ve takdîr duygularından öteye geçmeyen ifâdelerin aynen tekrârı olduğunu; modern çalışmalardakilerin de, eskilerin dediklerine hiç bir ilâvede bulunmadığını söylemek, isâbetsiz bir tesbit olmamalıdır. Esâsen biz de, bu kısa «t a k d î m» yazımızda, -bütün yönleri ile **Tirmizî**'yi tanıtma ve tahlîl etmeyi hedef almadığımız için-fazla teferruâta girmek istemiyoruz.

ünlû muhaddislerden birisidir. Mâverâünnehir şehirlerinden olan **Tirmizî**⁵ de doğmuştur. Genç yaşta başladığı tahsîl hayâtını, Mâverâünnehir böl-⁵'de doğmuştur. Genç yaşta başladığı tahsîl hayâtını, Mâverâünnehir bölgesi dışında, Horasan, Irak ve Hicaz bölgelerindeki ilim merkezlerine yaptığı seyâhatlerle uzun süre devâm ettirmiş ve memleketine dönerek, bir nevî ömrünün meyvesi olan eserlerini vermiştir. Muhtemelen, hayâtının sonlarına doğru g ö r m e melekesini kaybetmiş ve yetmiş yaşlarında, doğum yeri olan **T i r m i z**'de (bir rivâyete göre de, Tirmiz'in

-
- (2) Meselâ, İbn'ün-Nedîm, el-Fihrist, s. 325, Beyrut 1398/1978; İbn'ül-Esir, el-Kâmil, VII/460, Beyrut 1385/1965; el-Lübâb fi Tehzîb'il-Ensâb, I/213, Beyrut (trz); İbn Hallikân, Vefeyât'ül-A'yan, IV/278, r. 613, Beyrut 1397/1977; Zehebî, Tezkiret'ül-Huffâz, II/633-635, Haydarâbâd 1376/1956; Mizân'ül-İ'tidâl, III/678, r. 8035, Mısır 1382/1963; İbn Kesîr, el-Bidâye, XI/66-67, Mısır 1351-1358/1932-1939; İbn Hacer, Tehzîb'üt-Tehzîb, IX/294-296; İbn'ül-İmâd, Şezerât'üz-Zeheb, II/174-175, trz.: Bağdâdhî İsmâ'il Paşa, Esmâ'ül-Müellifin, II/19; Zirikli, VII/213; Kehhâle, XI/104-105; İslâm Ansiklopedisi, Tirmizî maddesi; Sezgin, GAS, I/154-159, r. 100.
- (3) Bkz. Lutfullah Cebeci, İmâm-ı Tirmizî, Atatürk Ü. İslâmî İlimler Fak. Dergisi, sayı: IV, s. 287-311, Ankara 1980
- (4) Nüreddin 'Tir, el-İmâm'üt-Tirmizî ve'l-Müvâzenetü Beyne Câmi'ihî ve Beyne's-Sahîhayn (500 kûsûr sahife), Dimeşk 1390/1970. Profesörlük tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, gerek Tirmizî'nin hayâtı, gerekse eserlerinin tanıtılması sadedinde verilen bu bilgilerin (s. 9-30), klâsik kaynaklardaki «mâlûmat»ın aynen aktarılmasından öte geçmediği görülmektedir.
- (5) **T i r m i z**, Özbekistan'ın güneyi ile Afganistan'ın kuzeyindeki Ceyhun Nehri'nin (Amuderyâ) doğu kıyısında yer alan târihî bir Türk şehridir. Bu bölgeye, klâsik İslâm târihçileri «Mâverâünnehir», modern târihçiler ise «Batı Türkistan» bölgesi derler. Aynı isim ile, günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bkz. Emel Esin, İslâm Ansiklopedisi, Tirmiz maddesi, s. 382.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

kenar mahallelerinden birisi olan **B û ğ'**da) vefât etmiştir.

Kaynakların kaydettiğine göre, kendilerinden ilim öğrendiği hocalarının (şeyhleri) ve yetiştirdiği talebelerinin sayısı bir hayli kabarıktır. Feyz aldığı hocalarının ilk sırasını ise, ünlü muhaddis **el-B u h â r î** almaktadır. Nitekim bu husûs, Tirmizî'nin kendi ifâdesi ile de sâbittir.⁶ Onun kültür mîrâsını gelecek nesillere aktaran talebelerinin başında ise, **Ebû Sa'îd el-Heysen b. Küleyb es-Şâsî** (ö. 335/946) gelmektedir.⁷ Hemen ifâde edelim ki, şu anda üzerinde durduğumuz «**Tesmiyetü Ashâb'ın-Nebî**», onun «**r i v â y e t**»i ile bir sonraki nesle intikâl ettirilmiştir. Tirmizî'nin «**Ş e m â i**»inin râvîsi de odur.⁸ Muhtemelen, diğer eserleri de, onun rivâyet belgesini hâvî olmalıdır. Öte yandan, **Ebû'l-'Abbâs Muhammed b. Ahmed el-Mahbûbî el-Mervezî** (ö. 346/957) adlı talebesi de, Tirmizî'nin eserlerini rivâyet eden talebelerinden birisidir.⁹ Nitekim, Tirmizî şârihi **İbn-ül-'Arabî el-Mâlikî** (ö. 543/1148)'nin şerhi ile basılan 13 cildlik nüsha, **el-Mahbûbî rivâyeti** ile nakledilmiştir.

E S E R L E R İ

1) **S ü n e n** : Kütüb-i sitte'nin dördüncüsü olarak isim yapmış bulunan bu eseri, muhtelif baskı ve şerhleri ile birlikte tedâvüldedir. Eser, aynı zamanda, «**el-Câmi 'us-Sahih**» veyâ «**Câmi 'ut-Tirmizî**» adı ile de tanınmaktadır.

2) **K i t â b'ü'ü ş-Ş e m â i l** : Hazreti Peygamber'in Şemâili sâhasında ilk eser olarak bilinen bu kitâbının, eski ve yeni pek çok baskısı yapılmıştır. Üzerinde yapılan şerh, hâşiye ve tercüme çalışmaları ise emsâllerinin üstündedir.¹⁰

3) **K i t â b'ü l-'I l e l** : Tirmizî'nin, «**Sağîr**» ve «**Kebîr**» sıfatları

(6) Tirmizî'nin, el-Buhâri hakkındaki ifâdesi ilerde bahis konusu edilecektir.

(7) Mâverâünnehir bölgesinin ünlü muhaddislerinden olup, «**el-Müsned'ül-Kebîr**» adlı eseri ile de tanınan eş-Şâsî, aslen Tirmizîlidir. Bkz. **Tezkiret'ül-Huffâz**, III/848-849; **el-Lübâb**, II/174; **Şezerât**, II/342; **Esmâ'ül-Müellifin**, II/512.

(8) Meselâ, Manisa Kütüphanesi'nin 275 sıra numarasında kayıtlı bulunan yazma **Ş e m â i l** nüshasının baş tarafındaki semâ' ve icâzet kaydı (vr. 1b - 2 a), «**Ebû Sa'îd el-Heysen b. Küleyb b. Süreyc b. Ma'kûl eş-Şâsî**»nin ismini taşımakta ve eser, onun kanalıyla rivâyet edilmektedir.

(9) Bkz. **Tezkiret'ül-Huffâz**, III/863; **Şezerât**, II/373.

(10) Daha geniş bilgi için bkz. Ali YARDIM, **Şemâil Nev'inin Doğuşu ve Tirmizî'nin Kitâb'üş-Şemâil'i**, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi, sayı: I, s. 349-409, İzmir 1983.

nı taşıyan iki «T l e l» yazdığı; bunlardan, «el-'Tel'üs-Sağır» adlı olanı nı S ü n e n'inin sonuna ilâve ettiği, «el-'Tel'ül-Kebîr» i ise müstakil olarak ayrıca kaleme aldığı söylenir.

4) a) Kitâb'üz- Zühd, b) Kitâb-üt-Târih, c) Kitâb'ül-Esmâ ve'l-Künâ adlarını taşıyan eserler de yazdığını bâzı kaynaklar i s i m olarak kaydediyorlarsa da,¹¹ ne bu eserlerin varlığı ve mâhiyetleri hakkında bir bilgi verilmiştir, ne de biz bir bilgi edinebilmişizdir.

5) T e s m i y e t ü A s h â b' i n- N e b î : Yukarda dipnotlarında adlarını verdiğimiz klâsik kaynaklar içinde, sâdece İ b n K e s î r, Tirmizî'yi tanıtırken, onun «Esmâ'üs-Sahâbe» adlı bir eserinden bahse- der.¹² Onun dışındaki biyografik ve bibliyografik kaynaklarda, Tirmizî'nin böyle bir eserinin bulunduğu işâret edilmez. Öte yandan İbn 'Abd'ül-Berr, İbn'ül-Esir ve özellikle İbn Hacer, -ilerde de kaydedeceğimiz gibi- eserin «özel ismi»nden bahsetmeksizin, yer yer, «zekerahû't-Tirmizî fi's-Sahâbe» ifâdesi ile bu kaynağa atıfta bulunurlar.

Tesbit edebildiğimiz kadarı ile, çağımız araştırmacılarından müsteşrik Weisweiler, ilk def'a, eserin İstanbul-Lâleli Kütüphânesi nüshasını keşfe- derek ilim âlemine duyurmuştur.¹³ Daha sonra, Brockelmann¹⁴ ve Prof. Tayyib Okıç¹⁵, ondan iktibâs ederek eserlerine almışlardır. İstanbul-Şehid Ali Paşa Kütüphânesi nüshasını da tesbît ederek, her ikisini ilim dünyâ- sına duyuran araştırmacı ise, Prof. Fuat Sezgin olmuştur.¹⁶ Prof. Dr. Mehmed Hatipoğlu da, eseri bize haber verme ve neşri için teşvîk etme lûtfunda bulunmuştur.

Burada; neşre esas aldığımız nüshayı tesbîtinden dolayı Prof. Fuat Sezgin'e, neşre teşvîkinden dolayı Prof. Dr. Mehmed Hatipoğlu'na, istin- sah ve tahkîk işi 16 sene önce tamamlanan bu eserin basılmasındaki gay-

(11) İbn Hacer: «Tirmizî'nin, bizim elimize geçmeyen müstakil bir Kitâb'üz- Zühd'ü ile Kitâb'ül-Esmâ ve'l-Künâ adlı eseri de vardır» der. Bkz. Tehzîb, IX/389.

(12) İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, XI/66.

(13) Weisweiler, Itanbuler Handschriftenstudien zur Arabischen Traditions- literatur, s. 108, r. 75, İstanbul 1937.

(14) Brockelmann, Geschichte der Arabischen Litteratur, SI/269, r. 3, Leiden 1937.

(15) Tayyib Okıç, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, s. 66, İstanbul 1959.

(16) Fuat Sezgin, Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS), Band: I/159, Leiden 1967.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

ret ve emeğinden dolayı da Prof. Dr. Ethem Ruhi Fiğlalı'ya şükranlarımı sunmayı bir vecîbe telâkkî ediyorum. (*)

HZ. PEYGAMBERİN HAYATINDA ASHÂB'IN YERİ

Yaygın târife göre, «Mü'min olarak Hazret'i Peygamber'i gören ve onunla birlikte bulunan kimselere» s a h â b î denir.¹⁷ Çoğulu da, «s a h â b e» ve «a s h â b» tâbirleri ile ifâde edilir.

S a y m e r î (ö. 436/1044), «Ahbâru Ebî Hanîfe» adlı eserinde: «Ebû Yûsuf olmasaydı, Ebû Hanîfe'nin adı anılmazdı» der.¹⁸ Bu ifâdesi ile Saymerî, değişmeyen bir hakîkati dile getirmekte ve «Hocayı yaşatan talebesidir» demek istemektedir.

Nitekim, Hazretî Peygamber'in şahsiyetinin incelikleri araştırıldığı zaman, onunla ilgili bize ulaşan bütün bilgileri, hep, ashâbına borçlu olduğumuzu görürüz. Eğer «Ashâb-ı Kirâm» olmasaydı, İslâm adına bugün elimizde, «Kur'ân-ı Kerîm»den başka güvenilir hiç bir y a z ı l ı bilgi kaynağı bulunmazdı. Bu sebeple, Hazretî Peygamber'in en büyük mu'cizelerinden birincisi «Kur'ân-ı Kerîm» ise, ikincisinin de, «A s h â b» veyâ «S a h â b e» diye adlandırılan bir n e s i l yetiştirmiş olmasıdır, denebilir.

Kur'ân-ı Kerîm'de çeşitli vesîlelerle övülen; tebcîl, tebsîr ve tezkiye edilen¹⁹ bu feyizli ve bereketli nesil; erkeği ile kadını ile, büyüğü ile küçüğü ile, genci ile ihtiyarı ile, topyekûn hepsi, Hazretî Peygamber adına sâhip oldukları bîlgileri, bıkmadan usanmadan, bir «ibâdet vecdi» içinde anlatıp durmuşlardır. Öyle ki, bugün elimizde bulunan «hadîs külliyyâtı» nı, hep, onların bu nezîh gayretlerine borçluyuzdur. Kur'ân-ı Kerîm'in sûre ve âyetlerinin «sebeb-i nüzûl»leri, Kur'ân hükümlerinin tatbîkâtı ve açıklanması hakkındaki bilgilerimizi; Hazretî Peygamber'in bir ömür bo-

(*) Burada, mütevâzî imkânları içinde büyük bir sabır ve titizlik göstererek, Arapça metnin yazılış ve sahife düzenini üzerine alan Fakültemizin Arapça Öğretim Görevlisi Mehmet Çakır ile, metnin nihâi kontrolünde (mukaabele) yardımını esirgemeyen Hadîs Araştırma Görevlisi Ali Osman Ateş'e teşekkür etmek isterim.

(17) İbn Hacer, el-İsâbe'nin mukaddimesinde, İslâm âlimlerinin Sahâbî târifi hakkındaki görüşlerini büyük ölçüde toplamış ve tahlilini yapmıştır. Ayrıca bkz. Nevzat Âşık, Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti, s. 15-23, İzmir 1981.

(18) Saymerî, Ahbâru Ebî Hanîfe ve Ashâbihî, s. 92, Haydarâbâd 1394/1974.

(19) Meselâ bkz. Bakara 143; Âl-i 'Imrân 110; Tevbe 100; Fetih 18; Enfâl 64; Haşr 8-10; Hadîd 10; Enbiyâ 101; Naml 59.

yu icrâatını, bu icrâatın ilâhî ve beşerî yönlerini 'Hadîs-i Şerîflerin «sebeb-i vürûd»larını ve daha nice nice incelikleri, hep ashâb nesli sâyesinde öğrenme şansına sâhibizdir. Bütün bunların da ötesinde, hayâtın gerçekleri içindeki «yaşanan İslâm»ı, ancak ashâbın şahsında görme imkânına kavuşabiliyoruz.

İslâm'ın getirdiği «insânî düstûr»ları n a z a r î birer prensip olmaktan çıkarıp, onları bizzat yaşayan ilk nesil oluşları dolayısıyledir ki, müslümanların gözünde ve gönlünde, ashâb'ın ayrı bir değeri olagelmıştır. Nitekim, önceki peygamberlerden bir çoğunun hitâb ettiği toplulukların, iyi ve doğruya karşı direndikleri, getirilen ilâhî emir ve tavsiyelere kulak asmadıkları bilinmektedir. Yine bilinmektedir ki, bu ilâhî vahye kulak verenler de, kendilerine bu mesajları getiren peygamberlerine gereği kadar değer vermemişlerdir. En azından, Hz. 'İsâ'nın «H a v â r î l e r»i, Hazreti Muhammed (s.a.s.)'in «A s h â b»ı gibi olamamıştır.

Tasavvuf literatüründe, «Mürîd, mürşidinin sahîfe-i ahvâlidir» şeklinde yaygın bir ifâde vardır. Bugün biz de, Hazreti Peygamber'in hayâtını, bütün sâfiyet ve hakîkati ile, a s h â b neslinin hayât sahîfeleri arasından okuyup öğrenme durumundayız.

ASHÂB-I TANTAN KAYNAKLAR

Ashâb'ın, Hazreti Peygamber'i gelecek nesillere tanıtmaya husûsundaki basîretli tutum ve titizliklerini, aynen, sonraki nesillerin de onlara karşı gösterdiklerini müşâhede ediyoruz. Esâsen, ashâb nesli ile temeli atılan bu «teferruâtlı insan tanıtma» inceliği, İslâm dünyâsında, nesilden nesile devâm ettirilerek bir g e l e n e k hâline getirilmiştir. Diğer dünyâ dinlerinde ve milletlerinde benzeri pek de görülmeyen bu insânî incelik, Batılı ilim adamlarının da gıpta ettikleri bir husustur. Nitekim, Von Grunebaum bir makâlesinde:

«Müslümanların, her hangi bir dalda kaleme aldıkları b i y o g r a f i k eserler mecmûası; sayıca çokluğu, titizlikle ele alınışı ve enteresan mâlûmatı toplayışları bakımından, insanı hayret ve dehşete düşürmektedir. Zîrâ bu sâhada, orta çağdaki Batılı âlimlerin, muâsırları olan İslâm ulemâsının verdikleri eserlere benzer bir çalışmaları yoktur.» diyerek, bu gerçeği ifâde etmiştir.²⁰

(20) Ahmed Çelebi, İslâm'da Eğitim-Öğretim Târîhi (Trc. Ali Yardım), s. 22. (The Journal of General Education, sayı: 4, s. 25'den naklen)

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Gerçekten, t â b i'û n neslinden itibâren, hadîs ve haber nakledenlerle, bunları alıp yazıya geçiren şahıslar; gerek haberin kaynağı, gerek haberi aktaran kimsenin hüviyeti hakkında da bilgi toplama durumunda olmuştur. Böylece, bir yandan önceki nesillere âid bilgiler bir sonrakine aktarılmış, bir yandan da, bu bilgilerin naklinde aracılık yapmış ve emeği geçmiş olanlar, aynı titizlikle zapta geçirilmiştir.

Öyle görülüyor ki, İslâm îmân ve irfânının gelecek nesillere aktarılmasında ilk halkayı teşkîl eden a s h â b n e s l i, özellikle Hadîs ve Târih grubuna giren ilim dallarının ihtimâmına mazhar olmuştur.

Öte yandan, başlangıçta çok dağınık eserler arasına serpiştirilmiş olan bilgiler, zamanla bir araya toplanarak, ashâb hakkında müstakil kitaplar vücûda getirilmiştir. Öyle ki, ilk devir eserlerinden bir çokları günümüze kadar gelememiş olmasına rağmen, bu sâyede, onların muhtevâlarını -büyük ölçüde- sonraki eserlerin içinde bulma imkânına sâhip olabiliyoruz.

Biz burada, daha fazla teferruâta girmeden, «Ashâb Bilgisi»nin kaynaklarına bir göz atıp, bunların içinde, muhtevâları ashâb ağırlıklı olanlarla, şâdece ashâbın hayâtına tahsîs edilenleri -ana hatlariyle- kronolojik sıraya göre tanıtmaya çalışacağız. Esâsen maksadımız, bir «Ashâb Bibliyografyası» vermek değil, böylesine geniş bir literatür içinde, Tirmizî'nin «Tesmîyetü Ashâb'in-Nebî»sinin yerini tesbît etmektir.

Mes'eleye geniş açıdan bakıldığında, Ashâb Bilgisi'nin, geniş bir kaynaklar zemînine yayıldığı görülmektedir. Nitekim, bir yandan T â r i h grubuna giren S i y e r, M e ğ â z î, M e n â k ı b, F e z â i l, T a b a k â t, E n s â b, V e f e y â t, F ü t ũ h â t ve Ş e h i r T â r i h l e r i, U m ũ m î İ s l â m T â r i h i gibi dalların kaynaklarında; diğer yandan da, H a d î s metinlerinin râvîlerine göre tasnîf edildiği M ũ s n e d ve M u ' c e m türünde kaynaklarla, konularına göre tasnîf edildiği C â m i ' , S ũ n e n ve M ũ s t e d r e k nev'inden mecmûaların «Kitâb'ül-Menâkıb», «Kitâb'ül-Fezâil» ve «Kitâbü Ma'rifet'is-Sa-

hâbe» gibi bölümlerinde, ashâba dâir bilgiler bulunmaktadır.²¹ Bunlara ayrıca, Asr-ı Saâdet döneminin mühim hâdiselerine (Bedir, Uhud, Hudeybiye, Bîat'ür-Rıdvân gibi) iştirâk etmiş sahâbîleri grup grup tanıtan eserleri de ilâve etmemiz gerekecektir.

Aşağıda, muhtevâları a s h â b ağırlıklı veyâ sâdece a s h â b'a tahsîs edilmiş olan kaynakların, kronolojik bir listesini sunmağa çalışacağız. Buna geçmeden önce, bu listenin tesbîtinde istifâde ettiğimiz kaynaklara da, ana hatlarıyla işâret etmek istiyoruz: Özellikle el-İstî'âb, Üsd'ül-Ğâbe, Tecrîdü Esmâ'is-Sahâbe ve el-İsâbe'nin önsözlerinde işâret edilen temel kaynaklar tasnife tâbi tutulmuştur. Ayrıca, Kâtib Çelebi ve Bağdâdî İsmâ'îl Paşa gibi bibliyografik ve biyografik eser yazan Türk müelliflerinin Keşf'üz-Zunûn ve Zeyl'i ile Esmâ'ül-Müellifîn adlı muhalled eserlerini de kaydetmeliyiz. Öte yandan, hicrî beşinci asır ortalarına kadar (430) olan kaynakların, bilhassa y a z m a'larını tesbît husûsunda, değerli Türk âlimi Prof. Fuat Sezgin'in GAS'ı ise, el altı kitabımız olmuştur. Zehebî'nin Tezkiret'ül-Huffâz'ı, araştırmamıza büyük ölçüde malzeme vermiştir. Prof. Tayyib Okıç ise, bu konuya yer ayıran ilk Türk âlimi durumundadır. Onun, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler adlı eserinin 65-69. sahîfeleri, «Sahâbîlerin Hâl Tercemelerine Dâir Eserler» alt başlığı ile bu konuyu işlemiştir. Okıç, daha çok, Keşf'üz-Zunûn ve Zeyli ile Esmâ'ül-Müellifîn'deki bilgilerin büyük bir kısmını değerlendirmiş ve Weisweiler, Brockelmann gibi müsteşriklerin çalışmalarına atıflar yapmıştır. Modern Hadis Usûlü kitaplarında yer yer bu bahse yer verenler olmuşsa da, bunlarda, bilineni tekrardan başka farklı bir bilgiye rastlanmamıştır.

(21) Meselâ, el-B u h â r î'nin ünlü eseri el-Câmi'us-Sahîh'inin IV. cildinde yer verdiği «Kitâbü bed'il-halk» bölümü (s. 27-267)'nün 188-267. sahîfeleri bu bahse ayrılmıştır. Müslim'in el-Câmi'u's-Sahîh'inin «Kitâbü'l-Fezâil» bölümünde bu bahse ayrılan yer, 119 sahife tutmaktadır. Tirmizî, Sünen'inn son kısmını «Ebvâb'ül-Menâkıb» başlığı ile bu bahse tahsis etmiştir. Ünlü muhaddis el-Hâkim'in büyük boy dört cildlik el-Müstedrek'inde ise, Ashâb'a ayrılan kısım, eserin tamamının dörtte birinden fazladır. Üçüncü cildin 61-643. sahîfeleri ile dördüncü cildin 1-88. sahîfeleri arasında yer alan «Kitâbü Ma'rifet'is-Sahâbe» bölümü, 670 sahife tutmaktadır. el-Heysemî de, «Mecme'uz-Zevâid» adlı eserinde, Müsned ve Mu'cem'lerdeki bir kısım farklı bilgileri toplamış ve eserinin «Kitâbü'l-Menâkıb» başlığı altında (IX/40-420; X/1-73) vermiştir. Bu ma'lûmatın da hacmi, 450 sahîfeyi aşmaktadır. İbn Hacer'in «el-Metâlib'ül-Âliye»de topladığı bilgiler (Menâkıb'üs-Sahâbe bölümü, IV/32-161) bir hayli yekûn tutmaktadır.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Kaynakların Kronolojik listesi

1) Eldeki bilgilere göre, Mûsâ b. 'Ukbe (ö. 141/758), ilk «Meğâzî» müellifi olarak bilinmektedir.²² İbn 'Abd'il-Berr'in, el-İstâ'âb'da istifâde ettiği en eski kaynak durumunda olan bu eserin yazma nüshaları bize kadar gelmemiştir. İçindeki Hadîs'lerden oluşan bir seçme'nin, 1904 târihinde Avrupa'da basılmış olduğunu Serkis'ten öğreniyoruz.²³

2) İ b n İ s h â k şöhreti ile bilinen Muhammed b. İshâk b. Yesâr (ö. 150-151/767-768)'ın, «S î r e t» veyâ «M e ğ â z î» adı ile tanınan eseri de, el-İstî'âb müellifinin temel kaynakları arasındadır. Eserin eksik bir nüshası, Prof. Muhammed Hamîdullah tarafından «Sîretü İbn İshâk: Kitâb'ül-Mübtedei ve'l-Meb'asi ve'l-Meğâzî» adı ile neşredilmiştir.²⁴

3) el-V â k ı d î nâmı ile tanınan Ebû 'Abdullah Muhammed b. 'Ömer (ö. 207/823)'in, Ashâb Bilgisi'ne kaynaklık eden bir hayli eseri vardır.²⁵ Onun; S î r e t, T a b a k â t ve F ü t û h â t sâhasındaki eserleri, bilhassa bu fetihlere iştirâk etmiş sahâbîler hakkında kıymetli bilgiler ihtivâ etmektedir. el-Vâkıdî, kendisinden sonra eser kaleme alanlara, özellikle A s h â b'a dâir bilgiler yönünden kaynaklık etmiş bir târihçidir.²⁶

(22) Zehebî, Tezkiret'ül-Huffâz, I/148; Esmâ'ül-Müellifin, II/477; Kettânî, er-Risâlet'ül-Müstatrafe, s. 109; Sezgin, GAS, I/286, r. 19; M. Şemseddin, İslâmda Târih ve Müverrihler, s. 12-13. Ancak, 'Urve b. ez-Zübeyr (ö: 93/712), Vehb b. Münebbih (ö: 114/732), İbn Şihâb ez-Zühri (ö: 124/742) gibi ilk devir âlimlerinin «Siyer» ve «Meğâzî» yazdıkları söyleniyorsa da, bunların mâhiyetleri hakkında -şimdilik- yeterli bilgiye sâhip olmadığımızı belirtmeliyiz.

İmâm Mâlik'e «Meğâzî» hakkında soru sorulduğu zaman: «Size, dürüst bir insan olan Mûsâ b. 'Ukbe'nin Meğâzî'sini tavsiye ederim; zîrâ o, Meğâzî kitaplarının en sahihidir» derdi. Bkz. Hatîb el-Bağdâdî, el-Câmi'ü li-Ahlâk'ır-Râvî, II/195, r. 1593.

(23) Serkis, Mu'cem'ül-Matbû'ât'ül-Arabiyye, II/816, Mısır 1349/1931.

(24) Konya Hayra Hizmet Vakfı 1401/1981. Eserleri için ayrıca bkz. Esmâ'ül-Müellifin, II/7; er-Risâlet'ül-Müstatrafe, s. 107; İslâmda Târih ve Müverrihler, s. 13; Sezgin, GAS, I/288-289, r. 1.

(25) Eserleri ve yazma nüshaları için bkz. Esmâ'ül-Müellifin, II/10; Sezgin, GAS, I/294-297, r. 10; İslâmda Târih ve Müverrihler, s. 19-22.

(26) el-İstî'âb, Üsd'ül-Ğâbe ve el-İsâbe gibi daha sonra kaleme alınan eserlerde, el-Vâkıdî'ye sık sık atıflar yapılmaktadır. Fakat buralarda, belirli bir eserinin ismi zikredilmemektedir.

4) **İ b n H i ş â m** diye şöhret yapmış olan Ebû Muhammed 'Abd'ül-Melik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî (ö. 218/834) de, ilk devir **S î r e t** müelliflerindedir. Onun, «**Sîretü İbn Hişâm**» adı ile yaygın olan «**es-Sîret'ün-Nebeviyye**»si, İbn İshâk'ın eseri esas alınarak yazılmıştır. Bir kısmına Prof. Hamîdullah'ın titiz mesâîsiyle yeni sâhip olabildiğimiz İbn İshâk'ın **Sîret**'inin muhtevâsı, İbn Hişâm sâyesinde büyük ölçüde korunmuş bulunmaktadır.²⁷

5) Bir yandan önceki dönemin birikmiş malzemesine, bir yandan da hocası el-V â k ı d ı'nın zengin muhtevâlî kitaplarına vâris olan **İ b n S a ' d** (ö. 230/844), **Ashâb** hakkında ilk sistemli eser vücûda getiren târihçi hüviyeti ile karşımıza çıkmaktadır. **Kâtib'ül-Vâkâdî** diye de tanınan Ebû 'Abdullah Muhammed b. Sa'd'ın «**et-Tabakât'ül-Kübrâ**» adlı eseri, bilindiği üzere, sâdece **S a h â b e**'yi tanıtmaya maksadıyla kaleme alınmamıştır. O, sahâbe dışında, kendi devrine kadar olan râvîlerin bir kısmına da eserinde yer vermiştir. Bâzı müelliflerin, **et-Tabakât'ül-Kübrâ'yı**, «**Sahâbe Tabakâtı**» olarak tanıtmaları²⁸, eserin muhtevâsının, sahâbe ağırlıklı oluşundan dolayı olmalıdır. Maamâfih, Bağdâdlı İsmâ'îl Paşa, onu, «**Tabakât'üs-Sahâbe ve't-Tâbi'in ve'l-Hulefâ**» (**Sahâbîler, Tâbi'îler ve Halîfeler Tabakâtı**) adıyla tanıtmıştır.²⁹

6) **H a l i f e b. H a y y â t** (ö. 240/854)'ın «**Tabakât'ur-Ruvât**»³⁰ adlı eseri de, sahâbîlere dâir mühim bilgiler bulunan ilk devir kaynaklarından birisidir. Bu eserin tertîb ve muhtevâsı, büyük ölçüde İbn Sa'd'ın **Tabakât**'ına benzemektedir. Maamâfih, eserin muhakkıkı, yazdığı önsöz'de, İbn Sa'd ile karşılaştırarak, birbirine benzeyen ve benzemeyen yönlerini tesbît etmiştir.³¹

(27) Bir kaç def'a baskısı yapılan **Sîret**'inin, dört cildlik son baskısı, Beyrut'ta ofset olarak yapılmıştır (trz). Diğer baskı ve yazmaları için bkz. Sezgin, **GAS**, I/297-299, r. 11.

(28) Meselâ, M. Şemşeddin (Günaltay), **İslâm'da Târih ve Müverrihler** adlı eserinde (s. 17, İstanbul 1340-1342) İbn Sa'd'ın eserini «**Tabakât'üs-Sahâbe**» diye tanıtmıştır.

(29) **Esmâ'ül-Müellifin**, II/11. Eserlerinin basma ve yazma nüshaları için bkz. Sezgin, **GAS**, I/300-301, r. 12.

(30) **Keşf'üz-Zunûn**, II/1099; **Esmâ'ül-Müellifin**, I/350; **er-Risâlet'ül-Müstatrafe**, s. 139; Sezgin, **GAS**, I/110, r. 55.

(31) Eserin, Süheyl Zekkâr tarafından tahkik edilerek iki kısım hâlinde neşredilen baskısı (Dimeşk 1966), önsöz, fihrist, indeks vb. ilâvelerle birlikte 1055 sahife tutarındadır. **Tabakat'ur-Ruvât**'ın daha geniş bir değerlendirilmesi için bkz. Mustafa Fayda, **Kitâb'ut-Tabakat**, İlahiyat Fak. Dergisi, XVII, s. 333-335, Ankara 1969.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

7) **A h m e d b. H a n b e l** diye tanınan Ebû 'Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (ö. 241/855), Ashâb Bilgisi hakkında eser veren mühim isimlerden birisidir. Onun, «**M ü s n e d**» adlı eseri, hadîsle ilgilenen herkesçe tanınmaktadır.³² Ahmed b. Hanbel bu eserini, **S a h â b e** isimlerine göre tasnif etmiş ve her sahâbînin rivâyetlerini senedleri ile birlikte o ismin altında sıralamıştır. Esâsen, **M ü s n e d** nev'inden her eser, bu sâhanın kaynakları arasında yer almaktadır.

Ahmed b. Hanbel, ayrıca «**Fezâil'üs-Sahâbe**» adlı bir eserin de müellifidir. Eserin, İstanbul Yeni Câmî Kütüphânesi'nin 878 sıra numarasında kayıtlı olan bir yazma nüshası, 202 varak tutarında ve 544/1149 istinsah târihlidir.³³

8) Şüphesiz, bu sâhanın ilk sistemli eserini veren İslâm âlimi, ünlü muhaddis ve târihçi **el-B u h â r î** (ö. 256/870) olmuştur. Ebû 'Abdullah Muhammed b. İsnâ'îl el-Buhârî'nin «**et-Târih'ul-Kebîr**» adlı eseri³⁴ her ne kadar müstakil bir Sahâbe tabakâtı değilse de, muhtevâ bakımından **S a h â b e** ağırlıklıdır. O, kendi devrine kadar geçen iki buçuk asırlık zaman içinde yaşamış râvîlerden (ashâb, tâbi'ün, tebe'ut-tâbi'in ve sonrakiler) tesbît edebildiklerini, **a l f a b e t i k** bir tasnifle tanıtmıştır. Bildiğimiz kadarı ile el-Buhârî, râvîleri «**alfabetik tasnif**»le tanıtmaya çığırını açan müelliflerin de ilkidir.

et-Târih'ul-Kebîr, aynı zamanda bir **H a d î s** kaynağı durumundadır. **el-Câmî'us-Sahîh**'ine aldığı hadîsler için oldukça titiz rivâyet şartları koyan **el-Buhârî**, teknik zarûretlerden dolayı oraya alamadığı pek çok hadîsi, senedi ile birlikte, **et-Târih'ul-Kebîr**'ine almıştır. Öyle ki, irfân hayâtımızda yer tutmuş bir çok hadîsin senedli en eski yegâne kaynağı, bu eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özelliği dolayısıyla ki, **et-Târih'ul-Kebîr**, bir yandan «**Râvîler Tabakâtı**» sâhasındaki mev-

(32) **M ü s n e d**, altı cild hâlinde hicrî 1313 senesinde Mısır'da basılmış ve bu neşrin, bir kaç def'a ofset baskıları tekrarlanmıştır. Ahmed Muhammed Şâkir tarafından başlatılan modern baskısının (15 cild dışında) son durumunu ise bilemiyoruz.

(33) Bizim inceleme imkânı bulamadığımız bu nüsha için bkz. Weisweiler, s. 106-107, r. 74; Sezgin, **GAS**, I/508, r. 11.

(34) **et-Târih'ul-Kebîr**, 4 cild 8 kısım hâlinde Haydarâbâd (1362)'da basılmıştır. Eserin devâmı mâhiyetinde olan «**Kitâb'ül-Künâ**» da aynı yerde 1360 senesinde yayımlanmıştır. Ayrıca, son senelerde bir seri altında 9 cild hâlinde ofset baskısı da yapılmıştır.

kiini alırken, öbür taraftan da, «Hadîs metinlerinin ilk kaynakları» ara-sındaki yerini muhâfaza edegelmıştır.³⁵

el-B u h â r î'nin «et-Târih'us-Sağîr»i de ashâb bilgisinin temel kaynaklarından. Onun bu eseri, et-Târih'ul-Kebîr'de olduğu gibi al-fabetik değil, kronolojiktir. Klâsik tâbirle «vefeyât» esâsına göredir. Haz-reti Peygamber'in ve âile ferdlerinin vefâtları ile ilgili genişçe bir giriş bölümünün ardından; Hazreti Peygamber'in hayâtında vefât eden ve şe-hîd düşen sahâbîlerle başlamış ve Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali devirlerinde vefât edenleri ayrı ayrı bölümler hâlinde kaydet-tikten sonra da, hicrî 40-50, 50-60, 60-70... seneleri arasında vefât eden-ler şeklinde, onar senelik bölümlerle, kendi hayâtının sondan bir evveline kadarki (hicrî 255) meşhur râvîleri yazmıştır. İşâret etmek yerinde olur ki, et-Târih'us-Sağîr daha sonra kaleme alınmış olduğu için, burada et-Târih'ul-Kebîr'de yer almayan isimler de kaydedilmiştir.³⁶

9) İ b n Ş e b b e diye tanınan Ebû Zeyd 'Ömer b. Şebbe en-Nü-meyrî el-Basrî (ö. 262/876) de bir kısım sahâbe hakkında bilgi veren müelliflerdendir. Özellikle İbn Hacer'in el-İsâbe'si içersinde yer yer ken-disine atıflar yapılan İbn Şebbe'nin müstakil bir s a h â b e t a b a k a t î'na rastlanmamaktadır.³⁷ Ancak, kaynakların, ünlü bir târihçi (ahbârî) olarak tanıttıkları İbn Şebbe'nin, ilk devir «Ş e h i r T â r i h i» hüviyetinde bir hayli eseri vardır.³⁸ M e d î n e, M e k k e, K û f e ve B a s r a şehirlerine dâir kaleme aldığı eserlerinde, bu bölge-lerde yetişen ve buralara yerleşen sahâbîler hakkında da bilgi vermiştir. Bildiğimiz kadarı ile «Târih'ul-Medînet'ül-Münevvere»si basılmıştır.³⁹

(35) et-Târih'ul-Kebîr'in hadisleri üzerinde yaptığımız bir çalışmanın (tesbit ve tahrîc) tamamlanmak üzere olduğunu burada kaydetmek isteriz.

(36) et-Târih'us-Sağîr, Agra 1323, Allahâbâd 1325 ve Kahire 1397/1977'de olmak üzere üç def'a basılmıştır. Son baskı daha sistemlidir.

(37) İbn Şebbe'nin hayâtı ve eserleri için bkz. İbn'ün-Nedîm, s. 112-113; Târihu Bağdâd, XI/208-210, r. 5914; Vefeyât'ül-A'yân, III/114, r. 463; Yâkût, Mu'cem'ül-Üdebâ, VI/48-49, r. 8; Tezkiret'ül-Huffâz, II/516-517; Tehzîb'üt-Tehzîb, VII/460-461; Esmâ'ül-Müellifin, I/780; Zirikî, V/206; Kehhâle, VII/286; Sezgin, GAS, I/345-346, r. 5.

(38) İbn'ün-Nedîm, Hatîb el-Bağdâdî, Yâkût el-Hamevî bunların bir kısmını tanıtmış; İsmâil Paşa ise tamâmına yakınını toplamıştır. Fuat Sezgin de dokuz eserini kaydetmiştir. Bkz. yukardaki kaynaklar.

(39) Fehîm Muhammed Şeltût'un tahkîki ile dört cild hâlinde Suûdî Arabis-tan'ın Cidde şehrinde neşredilen eser, baş tarafından eksik olup, yakın ta-rihlerde basılmıştır (târihsiz). Kâtip Çelebi, müellifin adını «Ömer b. Şeybe» şeklinde kaydetmiş, ölüm târihini de yazı ile «162» olarak vermiş-tir. Bkz. Keşf'üz-Zunûn, I/302.

10) Tirmizî'nin çağdaşı ve şeyhi olan **el-F e s e v î** (ö. 277/890) de, bu sâhanın ünlü isimlerinden birisidir. Kaynaklar, onun eserinden hep, «**et-Târih'ul-Kebîr**» adı ile bahsederler.⁴⁰ Eserin orijinal yazmasının üstündeki isim ise «**Kitâb'ül-Ma'rifeti ve't-Târih**»dir. Nitekim, Fuat Sezgin de aynı adla kaydetmiştir.⁴¹ **Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Süfyân el-Fesevî**'nin bu eseri de, muhaddis târihçilerin usûlüne göre kaleme alınmış bir «**Râvîler Tabakâtı**» olup, müstakil s a h â b e tabakâtı değildir. Tesbitlerimize göre, İstanbul kütüphanelerinde eksik yazma nüshaları bulunmaktadır:

- a) Topkapı Sarayı Ktp. Revân Köşk kısmı, r.1554 (II. cild, 244 vr.).
- b) Es'ad Efendi Ktp. r. 2391 (III. cild, 355 vr.).⁴²

Eserin I. cildini tesbît edemedik. II. cildini ise, yerinde görüp inceleme imkânımız olmadı. Sâdece III. cildini inceleyebildik.

Kitâb'ül-Ma'rifet'nin tamâmı, üç cild 29 cüzdür. Es'ad Efendi nüshası, üçüncü cildir ve 18-29. cüzleri içine almaktadır. **el-Fesevî** eserini, ashâbın, fetihler münâsebetiyle dağılıp yerleştiği mühim coğrafi merkezler göre tertib etmiş ve her bölgede yerleşen ve yetişen a s h â b, t â b î ' û n, t e b e ' u t - t â b i î n ve s o n r a k i l e r ' i tabaka takaba kaydetmiştir. Yer yer, her şahsın rivâyet ettiği hadislerden örnekler de vermiştir.⁴³

11) Tirmizî ile aynı senede vefât eden **Ebû Bekir İbn Ebî Hayseme**

(40) Tezkiret'ül-Huffâz, II/582; Tehzib'üt-Tehzib, XI/385-388; Keşf'üz-Zunûn, I/299; Esmâ'ül-Müellifin, II/537; er-Risâlet'ül-Müstatrafe, s. 126-127; Kâtib Çelebi, el-Fesevî'nin ölüm târihini «280» olarak kaydetmiştir.

(41) Bkz. GAS, I/319, r. 21.

(42) Bkz. Sezgin, aynı yer.

(43) el-Fesevî'nin «**Kitâb'ül-Ma'rifeti ve't-Târih**»i, adı geçen Topkapı Sarayı nüshası esas alınarak Bağdâd'ta neşredilmiştir. Dr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî tarafından neşre hazırlanıp Irak Evkaf Dîvânı Başkanlığı'nca İslâmî Mîl râsı Diriltme serisinden üç kalın cild hâlinde (I. cild, 1394/1974; II. cild, 1395/1975; III. cild, 1396/1976 senelerinde) yayımlanmıştır. Yayımlanan I. cild, gerçekte eserin II. cildi olup, bunun büyük bir kısmı s a h â b e'ye tahsis edilmiştir. Henüz kayıp durumda olan I. cildin bulunması, ilim dünyâsına büyük bir hizmet olacaktır. Eserin ve müellifinin daha geniş bir tanıtılması için bkz. Mustafa Fayda, **Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Süfyân el-Fesevî, Kitâb'ül-Ma'rifet ve't-Târih**, İlahiyat Fak. Dergisi, XXII, s. 383-384, Ankara 1978. Burada, matbû nüshayı haber vermenin ötesinde, ayrıca araştırmamızın matbaaya verilmek üzere olduğu bir sırada, incelemimize de imkân sağlayan sayın Prof. Dr. Mustafa Fayda'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ahmed b. Zühreir (ö. 279/892) de, «et-Târih'ul-Kebîr» adlı bir eser kaleme almıştır.⁴⁴ Bağdâdlı İsmâ'îl Paşanın «Târihu Ruvât'il-Hadîs» adı ile kaydettiği bu eser, Kâtib Çelebi'nin de işâret ettiği üzere, muhaddislerin usûlüne göre kaleme alınmış bir «Hadîs Râvîleri Târihi»dir. Eserin yazma nüshaları tesbît edilememiştir. Sonraki dönemde ashâb hakkında eser kaleme alan müelliflerce sık sık atıflar yapılmış olan bu eserin A s h â b'a da büyük ölçüde yer verdiği anlaşılmaktadır.

Öyle görünüyor ki, el-Buhârî dâhil, muhaddis târihçiler tarafından «et-Târih'ul-Kebîr» adı ile yazılmış olan eserlerin büyük çoğunluğu -belki de hepsi- siyâsî ve umûmî târih değil, Ashâb'ı da içine alan, birer «Râvîler Târihi» hüviyetini taşımaktadır.

12) et-T i r m i z î (ö. 279/892)'nin, neşre hazırladığımız «Tesmî-yetü Ashâb'in-Nebî» adlı eseri, hicrî üçüncü asrın ikinci yarısında A s h â b hakkında kaleme alınmış kaynaklardan birisidir. Târihî seyir içindeki yerini gösterme durumunda olduğumuz bu eser üzerinde, ileride bir değerlendirme yapacağımız için, şimdilik daha fazla ayrıntıya girmiyoruz.

13) 'A b d â n diye isim yapmış olan Ebû Muhammed 'Abdullah b. Muhammed el-Mervezî (ö. 293/906)'nin yüz cüzük «Kitâb'ül-Ma'rife» si de bu sâhanın kaynakları arasında zikredilmektedir.⁴⁵

14) M u t a y y e n lâkabı ile ün yapmış olan Ebû Ca'fer Muhammed b. 'Abdullah el-Kûfî (ö. 297/909)'nin de «Sahâbe»ye dâir eser verdiği bildirilir.⁴⁶

15) Ebû Mansûr Muhammed b. Sa'd e l-B â v e r d î (ö. 301/913), «Ma'rifet'üs-Sahâbe» adlı bir eserin müellifidir.⁴⁷ Yazma nüshalarına sâhip olamadığımız bu eser, İbn Hacer'in, «el-İsâbe»de pek sık atıfta bulunduğu temel kaynaklardan birisidir.⁴⁸

(44) Tezkiret'ül-Huffâz, II/596; Keşf'üz-Zunûn, I/276; Esmâ'ül-Müellifin, I/51; Sezgin, GAS, I/319-320, r. 22.

(45) Tezkiret'ül Huffâz, II/687-688; Esmâ'ül-Müellifin, I/442; el-İsâbe, mukadime kısmı, s. 3; Zirikli, IV/261.

(46) Tezkiret'ül-Huffâz, II/662; Esmâ'ül-Müellifin, II/23; el-İsâbe'nin mukadime kısmı; Sezgin, GAS, I/163, r. 116.

(47) Keşf'üz-Zunûn, II/1739; er-Risâlet'ül-Müstatrafe, s. 128.

(48) İbn Hacer, müellifin nisbesini, bâzan «el-Bâverdi», bâzan da «el-Mâverdi» şeklinde kaydetmektedir. Doğrusu, «el-Bâverdi» olmalıdır. B â v e r d veya E b i v e r d denen bu kasaba, Horasan bölgesinde Serahs ile Nesâ arasında bulunmaktadır.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

16) **İ b n'ü l-C â r û d** şöhreti ile tanınan Ebû Muhammed 'Abdullah b. 'Ali (ö. 307/919)'nin **S a h â b e** hakkında «**Kitâb'ül-Âhâd**» adlı bir eseri olduğunu, İbn 'Abd'il-Berr, kaynakları arasında zikreder.⁴⁹

17) **ed-D o l â b î** diye bilinen Ebû Bisr Muhammed b. Ahmed (ö. 310/923) de, «**Sahâbe**» hakkında eser veren müellifler arasında geçer.⁵⁰ Mevcûd biyografik ve bibliyografik kaynaklarda adına rastlayamadığımız «**Kitâb'ül-Mevlidi ve'l-Vefât**» isimli eseri, özellikle **İbn 'Abd'il-Berr**'in kullandığı kaynaklar arasında yer almaktadır.

Onun, «**Kitâb'ül-Künâ ve'l-Esmâ**» adlı eseri de ashâb bilgisinin temel kaynaklarından. Nitekim müellif, büyük boy 170 sahife tutarındaki (metin) eserinin ilk altı sahifesini Hazreti Peygamber'in isim ve künyelerine, müteâkıp 94. sahîfeye kadar da «**künyeleri ile tanınan sahâbîler**»e tahsîs etmiştir. Geri kalan kısmı ise, yine künyeleri ile tanınan tâbi-ûn ve sonraki nesillere ayırmıştır.⁵¹

18) Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr **et-T a b e r î** (ö: 310/922)'nin **S a h â b e** hakkında bilgiler ihtivâ eden «**Kitâbü Zeyl'ül-Müzil**» adlı bir eserinin olduğunu⁵², yine İbn 'Abd'il-Berr'den öğreniyoruz. Taberî'nin meşhûr «**T â r i h**» i de bu konuda bilgi veren kaynaklar arasına alınabilir.

19) **es-S e r r â c** diye ün yapmış olan Ebû'l-'Abbâs Muhammed b. İshâk (ö: 313/925)'in «**et-Târîh**» adlı eseri de, Ashâb Bilgisi'nin kaynakları arasında kaydedilir.⁵³

20) **Ebû'l-Kaasım** 'Abdullah b. Muhammed **el-B a ğ a v î** (ö: 317/929), **Sahâbe** hakkında müstakil eser veren müellif olarak kendini gös-

(49) İbn 'Abd'il-Berr, **el-İstî'âb**'ın mukaddime kısmı.

(50) **Tezkiret'ül-Huffâz**, II/759; **Esmâ'ül-Müellifin**, II/31; **el-İstî'âb**'ın mukaddime kısmı; Sezgin, **GAS**, I/172, r. 142.

(51) **Kitâb'ül-Künâ ve'l-Esmâ**, hicrî 1322 senesinde Haydarâbâd'da basılmıştır; ayrıca bkz. Sezgin, **GAS**, I/172, r. 142.

(52) Taberî'nin bu eserine, bibliyografik kaynaklarda rastlanamamıştır. Fuat Sezgin'in de yer vermediği bu eserin adı, **el-İstî'âb**'ın bir başka baskısında ise «**Kitâbü Zeyl'iz-Zeyl**» şeklinde yazılmıştır.

(53) İbn 'Abd'il-Berr, **el-İstî'âb**'ın mukaddime kısmı; **Tezkiret'ül-Huffâz**, II/731-735; Sezgin, **GAS**, I/173, r. 145.

Muhammed el-Mervezî (ö. 293/906)'nin yüz cüzülük «**Kitâb'ül-Ma'rife**»si

termektedir. Onun «Mu'cem'üs-Sahâbe»⁵⁴ veyâ «Esmâ'üs-Sahâbe»⁵⁵ adlı eseri, kendisinden sonra kaleme alınan çalışmalarda, me'ha_Z olarak çok kullanılmıştır.

el-Bağavî'nin, «Kebîr» ve «Sağîr» sıfatını taşıyan iki ayrı «Sahâbe Mu'cemi» tasnif ettiğini de, Bağdâdlı İsmâ'il Paşa haber vermektedir. Yazma nüshaları tesbiç edilemediği için olmalıdır ki, Fuat Sezgin, müellifin bu eserine yer vermemiştir.⁵⁶

21) Ünlü muhaddis Ebû Dâvûd'un oğlu olan Ebû Bekir 'Abdullah b. Ebî Dâvûd es-Sicistânî (ö: 316/929), her ne kadar Sahâbe'ye dâir müstakil bir eser vermemişse de, «el-M ü s n e d» adlı hadîs kitabı ile, bu sâhanın kaynakları arasında isim yapmıştır.⁵⁷

22) el-'U k a y l î nisbesi ile tanınan Ebû Ca'fer Muhammed b. 'Amr (ö: 322/934)'ın «Sahâbe» hakkında bir eseri olduğunu ve bu eserden «icâzet» yoluyla istifâde ettiğini, İbn 'Abd'il-Berr'den öğreniyoruz.⁵⁸ Diğer kaynaklarda rastlayamadığımız bu eseri Fuat Sezgin de kaydeder, fakat yazma nüshalarından bahsetmez.⁵⁹

23) İ b n E b î H â t i m er-R â z î lâkabı ile tanınan Ebû Muhammed 'Abdurrahman b. Muhammed (ö: 327/938) de, «Sahâbe» hakkında eser verenler arasında geçer. İbn 'Abd'il-Berr'in, «Sahâbe hakkındaki eserini mütâlâa ettim» diye kaydettiği⁶⁰ kitabını tesbit edemedik. Onun, Fuat Sezgin'in kaydettiği on kadar eseri arasında da yer almıyordu görülmektedir.⁶¹ Ancak, bu bilgilerin, Hadîs târihinde isim yapmış bir ilim adamı olan İbn Ebî Hâtim er-Râzî'nin kabarık sayıdaki eserleri arasına serpiştirilmiş olması da düşünülebilir.

24) İ b n K a a n î' şöhreti ile bilinen 'Abd'ül-Bâkî b. Kaanî' el-Bağdâdî (ö: 351/962), «Mu'cem'üs-Sahâbe» adlı bir eserin müellifidir.

(54) Tezkiret'ül-Huffâz, II/738; Esmâ'ül-Müellifin, I/444.

(55) Keşf'üz-Zunûn, I/89.

(56) Sezgin, GAS, I/176, r. 152.

(57) Tezkiret'ül-Huffâz, II/767-773; el-İsti'âb'ın mukaddime kısmı; Esmâ'ül-Müellifin, I/444; Sezgin, GAS, I/174-175, r. 150.

(58) el-İsti'âb'ın mukaddime kısmı.

(59) Tezkiret'ül-Huffâz, III/833-834; Esmâ'ül-Müellifin, II/33; Sezgin, GAS, I/177, r. 159.

(60) el-İsti'âb'ın mukaddime kısmı.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Eserin bilinen yegâne yazma nüshası, İstanbul Köprülü Kütüphânesi'nde bulunmaktadır⁶² Kütüphânenin 452 sıra numarasında kayıtlı olan bu nüsha, 464/1072 istinsah târihli olup 198 varak tutarındadır. Kendi içinde on cüze ayrılmış bulunan yazma, eksik değil tamdır. Ancak eser, **M ü s n e d** nev'inden bir hadîs kitâbı olup, Sahâbe isimleri **a l f a b e - t i ' k** sıraya göre tasnif edildiği için «**M u ' c e m**» adı verilmiştir. Bu kaynağa da, sonraki müellifler tarafından çok atıf yapılmıştır.

25) **İ b n ' ü s - S e k e n** lâkâbı ile tanınan Ebû 'Ali Sa'îd b. 'Osmân el-Bağdâdî (ö: 353/964)'nin ismi de, **S a h â b e** hakkında eser veren müellifler arasında geçmektedir. Bibliyografik kaynaklarda bir kısım eserleri kaydedilmişse de, İbn 'Abd'il-Berr'in me'hazleri arasında yer alan Sahâbeye dâir bilgilerin bulunduğu «**Kitâb'ül-Hurûf**»unu sâdece ismi ile biliyoruz.⁶³

26) **E b û H â t i m** Muhammed b. **H i b b â n** el-Büstî (ö: 354/965)'nin de, Sahâbe'ye dâir eser kaleme aldığını İbn Hacer'den öğreniyoruz⁶⁴ Onun «**Esmâ'üs-Sahâbe**» adlı eserinin bir yazma nüshasının, İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'nde (A. 1101, vr. 83b-158a, istinsah 1165/1752) bulunduğunu Fuat Sezgin kaydetmektedir.⁶⁵

İbn Hibbân'ın «**Kitâbü Meşâhîri 'Ulemâ'il-Emsâr**»ı da, bu sâhanın temel kaynaklarından (*). Müellif bu eserinde; Medîne, Mekke, Basra, Kûfe, Şam, Mısır, Yemen ve Horasan bölgelerinde yerleşen 418 sahâbîyi ayrı yarı tanıtmıştır. (s. 4-61)

27) **e t - T a b e r â n î** nisbesi ile meşhûr olan Ebû'l-Kaasım Süleymân b. Ahmed (ö: 360/970)'in «**el-Mu'cem'ül-Kebîr fi Esmâ'is-Sahâbe**» si, bu sâhanın tanınmış kaynaklarından (*). **M ü s n e d** nev'inden bir

(61) Sezgin, GAS, I/178-179, r. 162; ayrıca bkz. Tezkiret'ül-Huffâz, III/829-832; Esmâ'ül-Müellifin, I/513.

(62) Bkz. Sezgin, GAS, I/188-189, r. 202.

(63) Gerekli bilgi için bkz. Tezkiret'ül-Huffâz, III/937; el-İstî'âb ve el-İsâbe'nin mukaddime kısımları; Esmâ'ül-Müellifin, I/389; Sezgin, GAS, I/189, r. 203.

(64) Bkz. el-İsâbe'nin mukaddime kısmı; ayrıca bkz. Esmâ'ül-Müellifin, II/45.

(65) Sezgin, GAS, I/189-191, r. 205.

(*) Bkz. M. Fleischhammer neşri, Kahire 1379/1959.

Hadîs kaynağı olan bu eser, sahâbe isimlerinin alfabetik sırasına göre tasnîf edildiği için «**M u ' c e m**» ünvanı ile adlandırılmıştır. Neşrine başlanmış bulunan eserin matbû nüshasının tamamlanıp tamamlanmadığını bilemiyoruz. (*) Ancak, İstanbul kütüphanelerinde bir kaç yazma nüshasının bulunduğuna işâret edelim.⁶⁶ Görmeye çalıştığımız yazma nüshaları içinde en güzeli, Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphânesi'nde (Nu: 465, istinsah 599/1203) kayıtlı olanıdır.

28) **E b û ' l - F e t h el-E z d î** diye tanınan Muhammed b. Hüseyin el-Mevsilî (ö: 374/984) de, **S a h â b e** isimleri hakkında eser vermiştir. Fuat Sezgin dışındaki biyografik ve bibliyografik kaynaklar, onun bu sâhadaki eserine yer vermemişlerdir⁶⁷ el-Ezdî'nin, Hazreti Peygamber'den hadîs rivâyet eden sahâbîlerin isimleri ile, yine Hadîs nakleden meşhûr tâbi'ün isimlerini alfabetik sıraya göre tertîb ettiği bu eserinin, uzunca bir ismi vardır: «**Zikru ismi külli sahâbiyyin ravâ 'an Resûlillâhi (s.a.s) emran ev nehven ve men ba'dehû min'et-tâbi'in...**». Eserin tertibi ve muhtevâsı, büyük ölçüde, Tirmizî'nin «**Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî**»sine benzemektedir. Lâleli nüshasını inceleme imkânı bulduğumuz eserin, İstanbul kütüphanelerinde iki yazma nüshası bulunmaktadır:

- a) Süleymâniye-Lâleli Ktp., Nu: 3729/8, vr. 73b-92a, nesih, ist. 733/1333.
- b) Topkapı Sarayı III. Ahmed Ktp., Nu: 2969/5, vr. 525a-532b, ist. 628/1231

29) **İ b n Ş â h î n** diye bilinen Ebû Hafs 'Ömer b. Ahmed el-Bağdâdî (ö: 385/995) de, **A s h â b** hakkında eser kaleme almış muhaddis târihçilerdendir.⁶⁸ İbn Hacer'in, isim tasrîh etmeden me'hazleri arasında bahsettiği eserleri, müellifin, 150 cüzlük «**et-Târih**»i ile, 1300 cüz tutarındaki «**el-Müsned**»i olmalıdır.⁶⁹ Biz, her iki eserin de yazma nüshalarına sâhip değiliz⁷⁰

(*) Hamdi Abdülmecîd es-Selefi'nin tahkiki ile neşre hazırlanan eserin ikinci baskısına 1984 senesinde Musul'da başlanmış ve 1985 yılı içinde yedi cildi (şın harfine kadar) yayımlanmıştır.

(66) Diğer yazmaları için bkz. Sezgin, **GAS**, I/195-197, r. 217.

(67) Sezgin, **GAS**, I/199-200, r. 227; **Târihu Bağdâd**, II/243-244; **Tezkiret'ül-Huffâz**, III/967; **Esmâ'ül-Müellifin**, II/50; **Zirikli**, VI/329.

(68) Bkz. **el-İsâbe**'nin mukaddime kısmı.

(69) **Esmâ'ül-Müellifin**, I/781.

(70) Bkz. Sezgin, **GAS**, I/209-210, r. 250.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

30) İ b n M e n d e lâkabı ile meşhûr olan Ebû 'Abdullah Muhammed b. İshâk el-İsfehânî (ö: 385/1005) de, Ashâb hakkında eser veren müelliflerdendir. Onun «Esmâ'üs-Sahâbe»⁷¹ veya «Ma'rifet'üs-Sahâbe»⁷² adlı eseri, günümüze kadar -eksik de olsa- ulaşabilen şanslılardandır. Eserin yegâne eksik nüshası, İstanbul Köprülü Kütüphanesi'nde (Nu: 242, vr. 317) bulunmaktadır.⁷³

Kapak yazısı «Esmâ'ür-Ricâl» olan eserin, müellif tarafından verilen esas ismi, «Kitâb'üt-Târih'il-müstahrac min kütüb'in-nâs li't-tezkireti ve'l-müstatrafi min ahvâl'ir-ricâl li'l-ma'rife»dir. Bu nüshanın incelenmesinden anlaşılacağı üzere, eserin aslı üç cild olup, kendi arasında cüzlere taksim edilmiştir. Mevcûd nüsha ikinci cildedir ve, üçüncü cüzdten başlayıp 21. cüz'ün sonuna kadar gelmektedir. Bu cildin sonundaki kayda göre, üçüncü cild, 22. cüz ile başlamakta ve hicrî 198 (M. 813) senesinde vefat eden muhaddislerle devâm etmektedir.

İbn Mende, ilk devir kaynakları arasında mühim bir yer işgâl eden bu eserinde, A s h â b'ı grup grup ele almış ve her grubu kendi aralarında a l f a b e t i k tertibe göre sıralamıştır. Meselâ altıncı cüz (vr. 59a), «Bedr'e iştirâk eden Muhâcirûn ve Ansâr'ın isimleri» başlığını taşımaktadır. Müellif, Ashab'ın rivâyet ettiği hadislerden örnekler verdiği gibi, onların hangi konularda hadis naklettiklerini de kaydetmiştir. İkinci cildin son kısmı ile üçüncü cild, Ashâb'dan sonrakilere tahsîs edilmiştir. Eksik cildlerinin bulunup eserin ortaya çıkarılması, İslâm kültür târihi açısından büyük bir hizmet olacaktır.

31) E b û N u ' a y m Ahmed b. 'Abdullah el-İsfehânî (ö: 430/1038), dana çok «Hilyet'ül-Evliyâ ve Tabakâ'tül-Asfiyâ» adlı eseri ile tanınır. Ancak onun, «Ma'rifet'üs-Sahâbe» adlı eseri de, kendi sâhasının değerli kaynaklarından birisidir.⁷⁴ Bu eserin de yazma nüshaları günümüze kadar gelebilmiştir. Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesindeki nüsha (Nu: 497, vr. 353, istinsah 551/1156) son derece kıymetlidir.

(71) Keşf'üz-Zunûn, I/89; Esmâ'ül-Müellifin, II/57. İsmâ'il Paşa, «Kitâb'ül-Ma'rife»yi ayrıca ikinci bir eser olarak da kaydetmiştir.

(72) Sezgin, GAS, I/214-215, r. 267. Burada, Şam-Zâhiriye ve Medine-Şeyhülislâm Kütüphaneleri'nde bulunan eksik nüshalara da işâret eder.

(73) Sezgin, a.g.y.; Weisweiler, ş. 110-111, r. 77.

(74) Tezkiret'ül-Huffâz, III/1097; Keşf'üz-Zunûn, II/1739; Esmâ'ül-Müellifin, I/74-75.

Brockelmann'ın işaret ettiği⁷⁵ Feyzullah Efendi (Nu: 1527) nüshasını ise görüp inceleme imkânımız olmamıştır.

Zehebî, müellifin «Fezâil'üs-Sahâbe» adlı bir başka eserinden daha bahsederse de⁷⁶, bunun yazma nüshasını tesbit edemedik.

32) el-M ü s t a ğ f i r î nisbesi ile ün yapmış olan Ebû'l-'Abbâs Ca'fer b. Muhammed (ö: 432/1040) de, muhaddis târihçilerdendir. Onun «Ma'rifet'üs-Sahâbe» adlı eserinin⁷⁷ yazma nüshaları tesbit edilememiştir.

33) İ b n ' A b d ' i l - B e r r şöhreti ile tanınan Ebû 'Ömer Yûsuf b.'Abdullah el-Kurtubî (ö: 463/1071), bu sâhanın yaygın isimlerinden birisidir. Ashâb'a dâir kaleme aldığı «el-İstî'âb fî Ma'rifet'il-Ashâb» adlı eseri ise matbûdur.⁷⁸ Eser, 'Ali Muhammed el-Becâvî neşrindeki sıralamaya göre, 4227 sahâbîyi içine almaktadır.

Müellif, eserinin mukaddimesinde: «... Hiç bir dîn yoktur ki, onların âlimleri, kendi peygamberlerinin arkadaşları hakkında bilgi toplamaya itinâ göstermemiş olsun. Zirâ o sahâbiler, peygamberle ümmeti arasında köprü vazîfesi görmüşlerdir.» dedikten sonra, kendisinden önce pek çok âlimin, A s h â b hakkında kitap yazdığını belirtir ve bu eserlerin umûmî bir değerlendirmesini yapar. Daha sonra, eserini kaleme alışının gerekçelerini dile getirir ve arkasından da, istifâde ettiği kaynakları sıralar.

R i v â y e t g e l e n e ğ i'nin henüz revaçta olduğu dönemin müelliflerinden olan İbn 'Abd'il-Berr, istifâde ettiği kaynakların bir kısmına «k ı r â a t», bir kısmına da «i c â z e t» metodu ile sâhip olmuştur.

Bizim yukardan beri tanıtmaya çalıştığımız kaynakların büyük çoğunluğu, İbn 'Abd'il-Berr'in «el-İstî'âb»ının me'hazleri durumundadır. Ancak, o günün İslâm coğrafyasının en batı noktasında (Endülüs) eserini kaleme almış olan İbn 'Abd'il-Berr, Doğu İslâm dünyâsının takrîben yüz sene öncesinin neşriyatını tâkip edememiştir. Bu sebeple olmalıdır ki, me'hazleri arasında; İ b n K a a n i' (ö: 351/962), T a b e r â n i

(75) Brockelmann, GAL, S. I/617.

(76) Tezkiret'ül-Huffâz, III/1097.

(77) Tezkiret'ül-Huffâz, III/1102-1103; Keşf'üz-Zunûn, II/1739; Esmâ'ül-Müellifin, I/253.

(78) Mısır'da 1328/1910 senesinde el-İsâbe'nin kenarında basılmıştır. Ayrıca, Ali Muhammed el-Becâvî tarafından tahkik edilen dört cildlik bir neşri de Mısır 1380/1960'da yapılmıştır. Bu baskının indeksi de vardır.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

(ö: 360/970), İbn Şâhîn (ö: 385/995), İbn Mende (ö: 395/1005), Ebû Nu'aym (ö: 430/1038) ve el-Müstağfirî (ö: 432/1040) gibi Doğu'lu müelliflerin eserlerine rastlanmamaktadır.

Burada -yeri gelmişken- eserin ismi ile ilgili olarak yapılan bir tenkîd'i dile getirmekte fayda vardır. İbn Hacer, kendi eseri olan «el-İsâbe»nin me'hazlerini sıralarken, İbn 'Abd'il-Berr'in «el-İstî'âb»ına da yer vererek:

«İbn 'Abd'il-Berr, kendisinden önce yazılan kitaplardaki bütün bilgileri içine aldığı zannıyla, eserine, el-İstî'âb adını vermiştir. Hâlbuki o, bir çok bilgiyi gözden kaçırmıştır» der.⁷⁹

İbn Hacer'in bu tenkidi, sonrakiler tarafından da aynen tekrarlanmıştır.⁸⁰

Ne var ki, İbn 'Abd'il-Berr, «el-İstî'âb»ının mukaddimesinde: «...Bu eserimin, öncekilere nisbetle, daha çok isim ihtivâ edip, daha çok faydalı ve daha az külfetli olacağını ümid ederim. Ancak, hiç bir şekilde, bütün isimleri içine aldığı iddiâsında olmadığımı da ifâde etmeliyim. İtirâf ediyorum ki, kusurlu olmak, insanın en belirgin vasfıdır» demektedir.⁸¹

İbn 'Abd'il-Berr, bir bakıma, kendisinden önceki birikimi, ilk def'a, büyük ölçüde bir araya toplayan isim olarak karşımıza çıkmaktadır. O devrin şartları içinde değerlendirilince, «el-İstî'âb» ismi, son derece isâbetli görülmektedir.

Artık ondan sonra, «Zeyl» yazma, yâni bir önceki çalışmanın eksikliğini tamamlama çığırının açıldığı müşâhede edilmektedir.

34) İbn Fethûn şöhreti ile tanınan Endülüslü Ebû Bekir Muhammed b. Halef el-Mürsî (ö. 520/1126), İbn 'Abd'il-Berr'in el-İstî'âb'ına iki cildlik bir «zeyl» yazan müellifdir. Onun, «el-İstilsâk 'alâ'l-İstî'âb» adlı eserinin⁸² yazma nüshası tesbît edilememiştir.

(79) Bkz. el-İsâbe'nin mukaddime kısmı, I/3, Mısır 1328.

(80) Meselâ, Prof. Okiç, Bâzı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, s. 67.

(81) el-İstî'âb'ın mukaddime kısmı, I/10.

(82) el-İsâbe'nin mukaddime kısmı; Emâ'ül-Müellifin, II/84; Zeylû Keşf'iz-Zunûn, I/73.

35) **E b û M û s â el-M e d î n î** diye bilinen Muhammed b. 'Ömer el-İsfehânî (ö. 581/1185) de, önceki dönemin eserlerine «z e y l» yazan müelliflerdendir. Eilhassa İbn'ül-Esîr'in temel kaynaklarından olan Ebû Mûsâ, daha önce tanıttığımız **İbn Mende** (ö. 395/1005) ve **Ebû Nu'aym el-İsfehânî** (ö. 430/1038)'nin eserlerine ayrı ayrı z e y l yazmıştır. Onun:

a) «**Zeylü Esmâ'is-Sahâbe**» adlı kitâbı, İbn Mende'nin eserinin zeylidir.⁸³

b) «**Tetimmatü Ma'rifet'is-Sahâbe**» adlı olanı da, Ebû Nu'aym el-İsfehânî'nin eserinin tamamlayıcısıdır.⁸⁴

Her iki eserin de yazma nüshalarını tesbît edemedik.

36) **İ b n'ü l-E s î r** diye ün yapmış olan 'Izz'üd-dîn Ebû'l-Hasan 'Ali b. Muhammed el-Cezerî (ö. 630/1233), **A s h â b** hakkında eser veren meşhûr müelliflerden birisidir. İbn'ül-Esîr, kendi devrine kadar yazılan eserlerdeki bilgileri tekrar bir araya toplayan **ikinci isim** olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun Ashâb hakkındaki eserinin adı «**Üsd'ül-Ğâbe fî Ma'rifet'is-Sahâbe**»dir. Geniş açıklamalarda bulunduğu mukaddimedeki ifâdesine göre, eserinin muhtevâsı, daha önce kaleme alınan **d ö r t** çalışmaya dayanmaktadır. Bunlar:

a) **İbn Mende** (ö. 395/1005)'nin «**Esmâ'üs-Sahâbe**»si;

b) **Ebû Nu'aym** (ö. 430/1038)'in «**Ma'rifet'üs-Sahâbe**»si;

c) **Ebû Mûsâ** (ö. 581/1185)'nin, İbn Mende'ye yazdığı «**Z e y l**»i;

d) **İbn 'Abd'il-Berr** (ö. 463/1071)'in «**el-İstî'âb**»ıdır.

Daha önce de işâret ettiğimiz üzere, **İbn 'Abd'il-Berr**, yukardaki ilk iki eseri göremediği için kitabına alamamış, -bu ikisi ve ayrıca bir kaç eser hâriç- diğer bütün çalışmaları büyük ölçüde, ilk def'a olarak, bir araya toplamıştı. Ona göre daha geniş imkânlarla sahip olan **İbn'ül-Esîr** ise; bir yandan İbn 'Abd'il-Berr'in el-**İ s t î â b**'ı gibi derli toplu bir kaynağa, bir yandan da ondan sonra elde edilen bilgileri toplayan **Ebû Mûsâ'nın** çalışmalarına sâhip olmakla, kendi devrine kadar geçen zamânın en zengin muhtevâlî eserini vermiştir.

(83) Bkz. **Üsd'ül-Ğâbe**, I/4; **el-İsâbe**, I/3; **Keşf'üz-Zunûn**, I/89; **Esmâ'ül-Müellifin**, II/100.

(84) **Tezkiret'ül-Huffâz**, IV/1335; **Keşf'üz-Zunûn**, II/1739; **Esmâ'ül-Müellifin**, II/100.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Üsd'ül-Gâbe, muhtevâsı sâdece A s h â b'a tahsis edilmiş bir eserdir. Bir kaç def'a basılmış olup, biz, sâdece iki baskısını inceleme imkânı bulabildik.⁸⁵ Son baskıda verilen müteselsil numaralamaya göre, eserde 7703 sahâbî tanıtılmaktadır.

37) **F e t h' u d- d î n** Ebû Muhammed 'Abdullah b. Muhammed el-Mahzûmî el-Halebî el-**K a y s e r â n î** (ö. 703/1303) de, A s h â b hakkında eser veren müelliflerdendir. Onun, «**Ma'rifet'üs-Sahâbe**» adlı bir eser yazdığını, Kâtib Çelebi⁸⁶ ve Bağdâdî İsmâ'îl Paşa⁸⁷dan öğreniyoruz. Eserin mâhiyeti hakkında bilgi elde edilememiştir.

38) **ez-Z e h e b î** nisbesi ile meşhûr olan Ebû 'Abdullah Muhammed b. Ahmed b. 'Osmân (ö. 748/1347), ünlü İslâm târihçilerindendir. Onun, müstakil olarak A s h â b hakkında yazdığı eserinin adı «**Tecridü Esmâ'is-Sahâbe**»dir. Eser, orijinal bir çalışma olmayıp, kendisinin de ifâde ettiği üzere⁸⁸, yukarda 36. sırada tanıtılmış olduğumuz İbn'ül-Esîr'in «**Üsd'ül-Gâbe**»sinin bir hulâsasıdır. ez-Zehebî burada, Ashâb'ın sâdece isimlerini ve onları tanıtıcı mâhiyette çok kısa öz bilgileri almış, diğer bütün mâlûmatı «**t e c r i d**» etmiş, yâni onları soyup atmıştır. Bir başka ifâde ile, alfabetik sıraya göre, Ashâb'ın bir «**l i s t e**»sini çıkarmıştır.

Son senelerde, Beyrut'ta, târihsiz iki cildlik bir baskısı yapılmış olan eser, 778 sahîfe hacindedir. Tamâmı, 8866 sahâbî ismi ihtivâ etmektedir. Halbuki **Ü s d' ü l- G â b e**'de 7703 sahâbînin yer aldığını daha önce kaydetmiştik. Aradaki 1163 isimlik fark, kendisinin önsözde belirttiği gibi, İbn 'A s â k i r (ö. 571/1175)'in «**Târihu Dimeşk**»ı, A h m e d b. H a n b e l (ö. 241/855) ve B a k ı y b. M a h l e d (ö.276/889)'in «**Müsned**»leri, İ b n S a ' d (ö. 230/844)'ın «**Tabakât**»ı, E b û l- F e t h İ b n S e y y i d'in-N â s (ö. 734/1334)'ın «**Uyûn'ül-Eser fi Fünûn'il-Meğâzî ve ve's-Şemâil ve's-Siyer**»i gibi eserlerden yaptığı ilâveler sonucu ortaya çıkmış olmalıdır.

(85) Beş cild hâlinde 1280/1864 târihinde Mısır'da basılan nüsha ile; yedi cild hâlinde, Muhammed İbrâhîm el-Bennâ ve Muhammed Ahmed 'Aşur tarafından neşre hazırlanıp, 1390-1393/1970-1973 yıllarında Mısır'da basılan nüshası. Bu son baskı, numaralıdır.

(86) **Keşf'üz-Zunûn**, II/1739.

(87) **Esmâ'ül-Müellifin**, I/464.

(88) **Tecridü Esmâ'is-Sahâbe**'nin mukaddimesi.

Yeri gelmişken, ez-Z e h e b î'nin bir başka eserine daha işâret etmek isteriz: Onun, «Tezkiret'ül-Huffâz» adlı dört cildlik⁸⁹ «Muhaddisler Târihi»nin başdan 47 sahîfesi, Hadîs rivâyet eden ünlü S a h â b î l e r'e tahsîs edilmiştir. ez-Zehebî burada, 23 Sahâbî'yi ayrı ayrı tanıttıktan sonra, üç sahîfe kadar uzunca bir de i s i m listesi vermiştir. Hadîs rivâyet eden ünlü erkek ve kadın sahâbîleri derli toplu bir arada görme bakımından, bu l i s t e ehemmiyet arz etmektedir.

39) İ b n H a c e r el-'A s k a l â n î şöhreti ile isim yapan Şihâb'üd-dîn Ahmed b. Hacer (ö. 852/1448), klâsik devrin, A s h â b hakkında eser veren «s o n» müellifi olarak bilinir. Onun bu sâhadaki eserinin adı, «el-İsâbe fi Temyîz'is-Sahâbe»dir. Bu eser, bir kaç def'a basılmıştır.⁹⁰

el-İsâbe'de, isimlerin sıralanışı a l f a b e t i k'tir. Ancak, kendisinin de eserin mukaddimesinde belirttiği gibi, her harfin isimlerini, -eğer varsa- kendi içinde d ö r t kısma ayırarak tasnîf etmiştir:

a) Sahâbî olduğu üzerinde ihtilâf edilmeyenler.

b) Hazreti Peygamber hayatta iken doğan, fakat t e m y î z yaşına basmamış olan çocuklar.

c) Câhiliye ve İslâm devrinde yaşadığı hâlde, Hazreti Peygamberle buluşamayan ve onu görmeyen kimseler. Hadisçiler dilinde bu gibilere «M u h a d r a m» denir.

d) Önceki dönemin A s h â b'a dâir kaynaklarında, yanlışlıkla isimlerine yer verildiği hâlde, gerçekte sahâbî olmayan kimseler. Bunlar da, daha çok «T â b î ü n» neslinden olanlardır.

İbn Hacer, bu eserinde 12.300 kadar isim kaydetmiştir. Ancak, bu isimlerin hepsi s a h â b î olmadığı gibi, bir kısmının da m ü k e r r e r olduğu görülmektedir. Aynı şahsın, hem isim hem de k ü n y e bölümünde ayrı ayrı ele alınışı, rakamların yekûnünü arttırmıştır. Yine, bir şahsın, hem birinci bölümde «s a h â b î» olarak, hem de üçüncü bö-

(89) Haydarâbâd 1377/1958 (üçüncü baskı).

(90) Görebildiğimiz ilk baskısı, büyük boy dört cild, Mısır 1328/1910. 'Ali Muhammed el-Becâvî tarafından tahkik edilerek sekiz cildlik bir neşri daha yapılmıştır ki, sonunda indeksi de bulunan bu baskının, 1383-1392/1963-1972 tarihleri arasında tamamlandığı, eserin önsöz'ü ve sonsöz'ü sonundaki târihlerden anlaşılmaktadır.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

lümde «m u h a d r a m» sıfatı ile ayrı ayrı kaydedildiği de olmuştur. Bu sebeple, yukardaki yekûn rakamı bir hayli eksilmiş olacaktır.⁹¹

İbn Hacer el-'Askalânî'den sonra da, A s h â b hakkındaki çalışmalar durmuş değildir. Ne var ki, daha sonra yazılanların hiç birisi, orijinal bir hüviyet taşımamakta ve eskiye göre bir yenilik getirmemektedir. Bu yüzden, l i s t e m i z i burada kesmek durumunda kalıyoruz.

TESMİYETÜ ASHÂB'İN-NEBİ'NİN YERİ

T i r m i z i 'den önceki ve sonraki dönemlerde A s h â b hakkında yazılan eserlerin, daha yerinde bir ifâde ile, A s h â b'a dâir bilgiler bulunan kaynakların, k r o n o l o j i k bir listesini yukarıda sunmuş bulunuyoruz. Ancak, neşre hazırlanan bir eserin târihî yerini tesbit maksadıyla kaleme aldığımız ö n s ö z mâhiyetindeki b u araştırmamızın hacmini daha fazla genişletmemek düşüncesiyle, bir kısım tesbitlerimizi buraya almadığımızı da ifâde etmeliyiz.

Sunduğumuz listedeki eserlerin incelenmesinden anlaşılacağı üzere, T i r m i z i 'nin «Tesmîyetü Ashâb'ın-Nebi»si için, **kendi nev'inin ilk çalışmasıdır**, denebilir. Zîrâ, daha önceki dönemde, muhtevâsı s â d e c e Ashâb'a tahsîs edilmiş bir başka çalışmaya rastlanmamaktadır. Nitekim, gerek Tirmizî'nin yaşlı muâsırları İ b n S a ' d (ö: 230/844), H a l i f e b. H a y y â t (ö: 240/854) ve el-B u h â r î (ö: 256/870)'nin eserleri; gerek akrânı olan el-F e s e v î (ö: 277/890) ve E b û B e k i r İ b n E b î H a y s e m e (ö: 279/892) gibi muhaddis târihçilerin çalışmaları, muhtevâ zenginliklerine rağmen, müstakil S a h â b e T â r i h i değildirler. Bunların hepsi de, bir bakıma, Ashâb'ı da içine alan, «Râviler Tabakâtı» veya «Muhaddisler Târihi» hüviyetini taşımaktadırlar.

Daha önceleri başlatılan S i y e r ve M a ğ â z î nev'inden eserler ise, esas olarak Hazreti Peygamber'i anlatmayı gâye edindikleri için, onun şahsiyetinden ayrı düşünülemez olan A s h â b'ına da -dolayısıyla- yer vermişlerdir.

(91) Bu mükerrer durumu gösteren bir kaç misâli ilerde kaydedeceğiz. Ayrıca, el-İsâbe'nin, hicrî 1328 târihli dört cildlik baskısında 12.295 isim bulunduğunu; el-Becâvî tahkikli sekiz cildlik son baskısında ise 12.304 isim yer aldığını da kaydedelim. Bu iki baskı arasındaki dokuz isimlik bir farkın nereden ileri geldiği husûsu tahkike muhtaçtır.

M ü s n e d veyâ M u ' c e m ' ü s - S a h â b e ünvânı altında tasnif edilen kaynaklar da, esâsında, Sahâbîler Tabakâtı değil, H a d î s metinlerinin ilk râvîlerine (Ashâb'a) göre tasnif edildiği metin kaynaklarıdır. Bu neviden eserlerde, sâdece hadîs rivâyet eden sahâbîler bulunmakta, Hazreti Peygamber'in hayâtında ve İslâm'ın ilk senelerinde mühim hizmetler görmüş ve fakat hadîs rivâyet etme imkânı bulamadan erken devirlerde vefât etmiş sahâbîler yer almamaktadır.

Zamanla, Hadîs rivâyet eden ve etmeyen Sahâbîleri bir arada görme ve Ashâb neslini diğerlerinden ayırma arzûsu, «Ashâb'a dâir müstakil eserler» verilmesi ihtiyâcını ortaya çıkarmıştır. İşte, T i r m i z î'yi, bu ihtiyâca ilk def'a cevap veren muhaddis olarak değerlendirmemiz, yerinde bir tesbît olur kanâatindeyiz. Maamâfih o, «Ş e m â i l» nev'inin doğuşunda da öncülük eden ilk muhaddis olarak târihî yerini almış durumdadır.⁹²

Her teşebbüs, başlangıçta mükemmel değildir. Onun eksikleri, zaman içinde giderilip geliştirilmiştir. Bu neviden teşebbüsler, sâdece bir ç i ğ i r açış yönüyle târihî ehemmiyeti hâizdirler. Tirmizî'nin eseri de, bugün sâhip olduğumuz zengin muhtevâlî eserler ile karşılaştırıldığında, pek fazla bir kıymet ifâde etmeyebilir. Ancak o, ilk teşebbüs oluşu dolayısıyla târihî değer taşımaktadır.

«Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî» S a h â b e i s i m l e r i'nin alfabetik sırasına göre tertîb edilmiş bir eserdir. Ancak, «Aşere-i Mübeşşere», bu sıraya dâhil edilmeden, başa alınmıştır. Ne var ki, isimlerin sıralanışında sâdece ilk harfleri göz önünde bulundurulmuş, aynı harfle başlayan isimlerin ikinci ve üçüncü harfleri, sıralamada dikkate alınmamıştır. Bu husûs, isimlerin tâkîbinde güçlük doğurmaktadır. Biz de, târihî hüviyetini bozmamak için, eserin bu tertîbine hiç dokunmadık.

Eserdeki S a h â b î a d e d i'ne gelince: Neşre esas aldığımız Şehîd Ali Paşa nüshasının sonunda, «Baştan sona kadar, bütün bunların (isimlerin) yekûnû 707 veyâ 706 kişidir» kaydı bulunmaktadır. Halbuki bizim yaptığımız sayıma göre, bu rakam 735'e ulaşmaktadır. Aradaki 28 isimlik farkın nereden geldiği tesbit edilememiştir. Lâleli nüshasından

(92) Bkz. Ali Yardım, Şemâil Nev'inin Doğuşu ve Tirmizî'nin Kitâb'üs-Şemâilî, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi, C. I, s. 349-409, İzmir 1983.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

alınan bir kaç isim, bu kadar fark ortaya çıkarmamaktadır. Esâsen, bâzı harflerin sonundaki icmâlî rakamlar, esas metinde kaydedilen isimlerin toplamına uymamaktadır. Meselâ «e l i f» ile başlayan isimlerin sonundaki icmâlî rakam «31» dir; fakat tanıtılan isim «35»dir. «Z e»nin icmâlî rakamı «22», tanıtılan isim «25»; «s i n»de rakam «59», tanıtılan ise «64»dür.

Eserin en büyük eksikliklerinden birisi, «Kadın Sahâbîler»e hiç yer vermemiş olmasıdır. Bunun sebebi de anlaşılamamıştır. Maamâfih bu durum, el-B u h â r î'nin «et-Târîh'ul-Kebîr»i için de variddir. Onda da, hiç bir kadın sahâbî bulunmamaktadır.

Halbuki, daha önceki dönemde İ b n S a ' d ve H a l î f e b. H a y y â t ; sonraki asırlarda da İ b n ' A b d ' i l - B e r r, İ b n ' ü l - E s î r ve İ b n H a c e r gibi müellifler; isimler bölümünden sonra «K ü n â» (Künyeler) bölümünü koymuşlar, daha sonra da «Kitâb'ün-Nisâ» (Kadın Sahâbîler Bölümü) başlığı altında, ayrı bir kısım ayrı gelmişlerdir.

Matbû nüshada koyduğumuz harekelerin tamâmının, neşre esas aldığımız Şehîd Ali Paşa nüshasından alındığını ve başkaca bir ilâvede bulunulmadığını burada belirtmemiz yerinde olacaktır.

TİRMİZİ'NİN SAHÂBİ ANLAYIŞI

T i r m i z î, «Sahâbî kimdir?» sorusunun cevâbına bu eserinde hiç temâs etmemiştir. Onun bu eserinden, kabûl ettiği s a h â b î l i k şartlarını tesbît etmemiz mümkün olmamaktadır. Ancak, S ü n e n'in son kısmındaki «Ebvâb'ül-Menâkıb» bölümünde, bir b â b şu başlığı taşımaktadır:

«Bâbü mâ câe fî fazlı men raâ'n-Nebîyye (s.a.s.) ve sahıbehû»⁹³ yâni «Hazreti Peygamber (s. a. s.)'i gören ve onunla sohbet eden kimselerin fazileti hakkında gelen rivâyetler bâbı». Buradan anlaşılacağı üzere, Hazreti Peygamber'i görmek ve onunla birlikte bulunmak, Tirmizî için, o kimsenin S a h â b î olmasının şartı kabûl edilmiştir.

(93) Tirmizî, Sünen, XIII/242 (İbn'ül-'Arabî el-Mâlikî şerhi ile), Mısır 1350-1352/1931-1934; V/694, Menâkıb, bâb: 57 (Kahire 1385 /1965 baskısı).

Maamâfih bu görüş, hocası el-B u h â r î'nin görüşünün aynıdır. Nitekim onun, «el-Câmi'u's-Sahîh»de açtığı b â b başlığı da aynı mealdedir ve daha sarîhtir: «Bâbü fezâili ashâb'in-Nebî (s.a.s) ve men sahîbe'n-Nebîyye (s.a.s.) ve raâhü min'el-müslimîn fehve min ashâbihî»⁹⁴ yâni «Hazreti Peygamber (s.a.s.)'in ashâbının fazîletleri bâbı. Hazreti Peygamber (s.a.s.)'in sohbetinde bulunan veyâ onu gören müslümanlar, onun ashâbındandır».

Böylece, her iki muhaddisin de s a h â b î anlayışı, yine kendi eserlerinden tesbît edilmiş olmaktadır.

Bu duruma göre, T i r m i z î'nin «Tesmiyetü Ashâb'in Nebî»ye aldığı isimler, onun görüşüne göre, S a h â b î olduğu kesinlik kazanan kimseler oluyor. Ancak, sahâbî sayısı, buraya alınanların çok üstünde olduğunana göre, isimlerin seçilişinde ne gibi bir ölçü kullanıldığı -ilk bakışta- belli olmamaktadır. Bunlar; kendisine ulaşan sahâbî isimleri midir, yoksa onlardan sâdece hadîs rivâyet etmiş olanlar mıdır, ya da topladığı hadîslerde ismi geçen sahâbîler midir? gibi ihtimâlleri göz önünde bulundurarak yaptığımız karşılaştırmalar, bu soruların cevâbını, «hiç birisi değil» şeklinde sonuçlandırmıştır.

Nitekim, Tirmizî'nin S ü n e n'inde «lehû sohbetün» açıklaması ile kaydettiği bir kısım sahâbînin, bu eserine alınmadığı görülmüştür. Yine, Hazreti Peygamber'in hayâtında küçük bir çocuk olduğunu ve bütün rivâyetlerinin, bizzât Hazreti Peygamber'den değil de, diğer sahâbîlerden duymak sûretiyle gerçekleştiğini kaydettiği sahâbîlere ise bu eserinde yer verdiği müşâhade edilmiştir. Öyle ki, «'Abdullah b. 'Ukeym» ve «Ebû Ma'bed el-Cühenî» gibi, Hazreti Peygamber'i görmemiş ve sâdece onunla mektuplaşmış zevâtı da «Tesmiye» ye aldığı olmuştur.

TİRMİZİ'NİN FAYDALANDIĞI KAYNAKLAR

R i v â y e t'e bağlı târih bilgilerinde bir kaynağa dayanma zarûreti, bilinen bir gerçektir. Kendisinden en az iki asır önce yaşamış kimselerin hüviyetleri hakkında müstakil kitap yazan T i r m i z î de, bu bilgileri, muhakkak ki bir önceki araştırmacılarından edinmiş olmalıdır.

Tirmizî'nin, kimlerden istifâde ettiğini, gerek bu eserinden, gerek

(94) el-Buhârî, el-Câmi'u's-Sahîh, Kitâbü bed'il-halk, IV/188, İstanbul 1315.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

diğer kitaplarından çıkarmak -kısmen- mümkün olmaktadır. Kendisi, «**Tesmiyetü Ashâb'ın-Nebî**»nin bir kaç yerinde sâdece **A h m e d b. H a n b e l** ve **el-B u h â r î**'ye atıflar yaparak, onların görüş ve tercihlerini kaydetmiştir. Eserde, başka muhaddislerin ismi hiç geçmemektedir. Fakat, **S ü n e n**'in sonundaki ifâdeleri, bu husûsu aydınlatıcı mâhiyettir:

«**Burada** (Sünen'de); hadislerdeki illetler, râviler ve târih ile ilgili olarak verilen bilgiler, **t â r i h** kitaplarından elde ettiğim bilgilerdir. Bunların çoğunu, **M u h a m m e d b. İ s m â ' î l** (el-Buhârî) ile karşılıklı görüşerek edindim. Bu bilgilerin büyük çoğunluğu **M u h a m m e d** (el-Buhârî)'den, pek azı da **'A b d u l l a h** (b. 'Abdurrahmân ed-Dârimî) ve **E b û Z ü r ' a** (er-Râzî)'dan alınmıştır. Ben, Irak bölgesinde olsun, Horasan havâlisinde olsun; mânâdaki illetler ve, târih ve sened bilgisi konusunda, **M u h a m m e d b. İ s m â ' î l** (el-Buhârî)den daha bilgili bir kimse görmedim.» der.⁹⁵

Buna göre; **A h m e d b. H a n b e l** (ö: 241/855), **Ebû Muhammed 'Abdullah b. 'Abdurrahmân ed-D â r i m î** es-Semerkindî (ö: 255/869), **el-B u h â r î** (ö: 256/870), **E b û Z ü r ' a** 'Ubeydullah b. 'Abd'ül-Kerîm **er-R â z î** (ö: 264/878) gibi zevât, **T i r m i z î**'nin, «**târihi konular**»daki kaynakları oluyor.⁹⁶ Bu sebeple biz, eserin tahkiki sırasında, **A h m e d b. H a n b e l**'in «**Müsned**»i ile, **el-B u h â r î**'nin «**et-Târih'ul-Kebîr**»ini dâimâ el altında bulundurduk ve, istinsah hatâsı olma ihtimâli bulunan noktalarda, birinci plânda bu iki eseri **h a k e m** kabûl ettik.

TİRMİZİ'NİN SONRAKİLERE TE'SİRİ

«**Tesmiyetü Ashâb'ın-Nebî**»yi, daha sonraki dönemin eserleri ile mukâyeseye geçmeden önce, bir noktanın belirtilmesi yerinde olacaktır. Bu da, meşhûr «**S ü n e n**» musannıfları içersinde, **T i r m i z î** dışında hiç birinin, eserlerinde, «**S a h â b e**» için ayrı bir bölüm ayırmamış olmalarıdır. Gerçekten, **ed-D â r i m î**, **E b û D â v û d**, **en-N e s â î**, **İ b n M â c e**, **ed-D â r e k u t n î**, **el-B e y h a k î** gibi

(95) Tirmizî, Sünen, XIII/303 (İbn'ül-'Arabî el-Mâlikî şerhi ile); V/738 (yeni baskı).

(96) Tirmizî, Ahmed b. Hanbel ile bizzat görüşmemiş, ona âit bilgileri talebeleri vâsitasıyla edinmiştir. Bkz. **Tehzîb'üt-Tehzîb**, I/72.

ünlü muhaddislerin S   n e n'lerinde, «Kit b  Ma'rifet'is-Sah be» ve y  «Kit b  Men k b'is-Sah be» başlığı altında ayrı bir b   l   m olmağı gibi, bu muhaddislerin, S a h   b e'ye d ir, bilinen m   s t a k i l eserleri de bulunmamaktadır. S   n e n nev'inden eser veren muhaddisler içinde, T i r m i z   tek istisn  olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşte, bu özelliği dolayısıyla olmalıdır ki; İbn 'Abd' l-Berr, İbn' l-Es r ve İbn Hacer gibi, kendilerinden önceki literatürü derleyip toplayan t arih iler, T i r m i z  'ye sıklık sıklık atıflar yaptıkları, hatt  yeg ne kaynak olarak T i r m i z  'yi gösterdikleri h lde, diğer S   n e n s hiplerine, n diren ve t l  derecede yer vermişlerdir. Bu maksatla, el-İ s t   f   a b ve   s d   u l - G   a b e'yi yer yer, el-İ s   b e'yi ise baştan sona gözden geçirdiğimizi ve aksini gösteren kayda değer bir iş rete rastlayamadığımızı if de etmek isteriz.

Kl sik dönemin en hacimli ve son eseri diyebileceğimiz İbn Hacer'in el-İ s   b e'sinde, Tirmizi'ye çok sıklık atıflar yapıldığı görülmektedir. Bu atıfların ise, bir kısmı «S   n e n»ine, bir kısmı da «Tesmiyetü Ash b'in-Nebi»ye atıf şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

İbn Hacer'in, Tirmizi'nin «S   n e n»ine yaptığı atıflarda kullandığı if de, um miyetle «Rav  et-Tirmiz  min tar k ...» y ni Tirmiz , şu sened zinciri ile bu sah binin riv yet ettiği hadisi kaydetmiştir, şeklindedir. «Tesmiyetü Ash b'in-Nebi»ye atıf yaptıklarında kullandığı formül ise, «Zekerah  et-Tirmiz  fi's-Sah be» y ni, Tirmiz , Sah be'ye d ir yazdığı eserde bu sah biyi kaydetmiştir, tarzındadır.

Mesel ; Eflah⁹⁷, Rif 'a b. Zeyd⁹⁸, Sihberet' l-Ezdi⁹⁹, Safv n veya İbn Safv n¹⁰⁰, 'Amir b. Mes' d el-C mehi¹⁰¹, M rib¹⁰², Eb  H tim el-M zenf¹⁰³ vb. gibi daha bir çok isim hakkında verilen m l mat, T i r m i z  'ye atfedilmektedir. Ancak, bu isimlerin hiç birisi, «Tesmiyetü Ash b'in-Nebi»de yer almamak a, hepsi de «S   n e n»de bulunmaktadır.

(97) Tirmiz , Sünen, II/221, r. 381; İbn Hacer, el-İs be, r. 230.

(98) Sünen, V/244-247, r. 3036; el-İs be, r. 2666.

(99) Sünen, V/29, r. 2648; el-İs be, r. 3098.

(100) Sünen, V/475, r. 3404; el-İs be, r. 4091.

(101) Sünen, III/162, r. 797; el-İs be, r. 4429.

(102) Sünen, III/256, r. 913; el-İs be, r. 7583.

(103) Sünen, III/394-395, r. 1084; el-İs be, IV/39, K n , r. 232.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

Öteyandan; Sâbit b. ed-Dahhâk, Sâbit b. Yezîd b. Vedî'a, Sa'lebe b. Zehdem¹⁰⁴, el-Cârûd b. el-Mu'allâ, Cebele b. Hârise, Zû'l-Esâbî, Zû'z-Zevâid, Seleme b. Sahr, 'Âmir b. Tufeyl, 'Abdullah b. 'Âmir, Ebû Rimse et-Temîmî gibi isimler hakkında verilen bilgilerde, kimisi yegâne kaynak, kimisi de birinci derecede ağırlıklı me'haz olarak, T i r m i z î'nin «Tesmîyetü Ashâb'in-Nebî»si gösterilmiştir. Bunlardan, meselâ «'Âmir b. Tufeyl» adı sahâbî, önceki kaynaklardan İ b n S a ' d, H a l î f e b. H a y y â t, A h m e d b. H a n b e l ve el-B u h â r î gibi müelliflerin eserlerinde yer almamakta; sonrakilerden İ b n ' A b d ' i l - B e r r ¹⁰⁵, İ b n ' ü l - E s î r ¹⁰⁶ ve İ b n H a c e r ¹⁰⁷ gibi târihçiler ise, t e k k a y n a k olarak T i r m i z î'yi göstermektedirler.

Bu bakımdan T i r m i z î, her iki eseri ile de, A s h â b'a dâir bilgiler bakımından, kendisinden sonra gelenlere bir hayli bilgi aktarmış durumdadır.

İbn Hacer'in, Tirmizî'ye atfen verdiği bilgiler arasında tutarsızlıklar da göze çarpmaktadır. Meselâ, Bekir b. Hâris el-Enmârî (r. 74) ve Şerîk b. Hanbel el-'Absî (r. 3897) gibi isimleri, «Zekerahû et-Tirmizî fi's-Sahâbe» şeklinde, Tirmizî'nin «T e s m i y e»sine atıf yaparak vermişse de, T e s m i y e'nin her iki nüshasında da bu isimler yer almamaktadır. Bu durumu, ya İbn Hacer'in bir zühûlü veyâ eserin bize ulaşmamış nüshalarında bulunup da, bizim nüshalarımızda atlanmış bilgiler olarak değerlendirmemiz gerekecektir.

T a b a k â t kitapları açısından bir noktaya daha işâret etmekte fayda mülâhaza ediyoruz: Bilindiği üzere, Arab-İslâm geleneğinde bir şahıs tanıtılırken, onun ismi, üç ayrı yönü belirtilerek kaydedilir. K ü n y e, n e s e b ve n i s b e tarzında kendini gösteren bu tanıtma şekli, günümüz araştırmacıları için bir hayli problem ortaya çıkarmaktadır.¹⁰⁸ Öyle ki, kaynağın birisinde sâdece «k ü n y e»si ile kaydedilen bir şahıs, bir başkasında «n e s e b»i ile tanıtılmakta, bir diğerinde

(104) İbn Hacer, Tirmizî'nin, «Sa'lebe b. Zehdem el-Hanzalî»ye dâir verdiği bilgiyi, «Sa'lebe b. Ebî Belte'a» (r. 905) için kullanmıştır. Halbuki Tesmiye'de böyle bir isim yoktur.

(105) el-İstî'âb, III/7.

(106) Üsd'ül-Ğâbe, III/84.

(107) el-İsâbe, II/251, r. 4396.

(108) İsimlerin tanıtılışı ve Tabâkât kitaplarının kullanılması husûsunda daha geniş bilgi edinmek için bkz. Ali Yardım, Hadîs II, s. 117 vd.

de «n i s b e»si ile, yâni mensûb olduğu kabîle veyâ şehir ile yazılmaktadır. İşte bu durum, aynı şahsa âit bilgilerin değişik kaynaklardan toplanmasında müşkilât çıkarmaktadır.

Meselâ, «Rifâ'a b. Yesribî» adlı sahâbî, Tirmizî'nin «Tesmîye»sinde «r» harfinde geçtiği hâlde, bir kısım kaynaklarda «Ebû Rimse et-Teymî» veyâ «et-Temîmî» veyâ «el-Belevî» şeklinde «K ü n â» (Künyeler) bölümünde bulunmaktadır.¹⁰⁹ İbn Hacer gibi bâzıları ise, her iki yerde de ayrı ayrı kaydetmişlerdir.¹¹⁰ Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Yeri geldiği için, bilinen bir problemi bir daha tekrar etmekte fayda mülâhaza ediyoruz: İslâm dünyâsında, özellikle hicrî beşinci asır sonlarından itibaren, kaynaklar çoğalıp da gayretler azalınca; t e l h î s, t e c r î d, i h t i s â r, c e m' isimleri altında; önceki kaynakları kısaltan, bir kısım bilgileri atan veyâ özetleyen, bir kaçını anahatlarıyla birleştiren eserler verilmeye başlanmıştır. Böylece, önceki devirlerin cildler tutarındaki eserleri, bir kaç yüz sahîfeye indirilmiştir. Sâhamız dışına taşmadan ifâde etmek gerekirse, gerek Hadîs metinlerine ve gerek Hadîs İlimleri'nin çeşitli şübelerine dâir eserlerde yapılan bu tasarrufların, İslâm maârifine büyük ölçüde y a r a aldırması olduğunu söylemek isteriz. Farkına varılarak veyâ varılmayarak açılmış olan bu çığıra, bir t â s f i y e hareketidir, demeye gönlümüz râzı olmuyor.

Hâliyle, «ders notu» mâhiyetinde henüz tahsîl çağındaki talebelerin istifâdesine sunma maksadı ile yazılanlarla, meseleleri «halk seviyesi»ne düşürme gâyesine mâtuf olarak kaleme alınanlar, kendi hizmet sâhaları içinde kalmak şartıyla, son derece yerinde ve lüzûmlu bir hizmet kabûl edilmiştir. Ancak, bu maksatlarla yazılan eserler, i l i m adamları tarafından «k a y n a k» olarak kullanılmağa ve esas kaynaklar devre dışı bırakılmağa başladığı anda, İslâm maârifî bir müddet yerinde, daha sonra da geriye doğru saymağa başlamakta ve fâsîd bir dâirede dönüş mukadder olmaktadır.

E s â s'ı yaşatanın t e f e r r u â t olduğu bilinmektedir. İlk devir eserlerinde, gerek hadîslerin s e b e b-i v ü r ü d l a r ı içersinde,

(109) Meselâ, el-Buhâri, Kitâb'ül-Künâ'da (s. 29; r. 251) «Ebû Rimse et-Teymî» şeklinde kaydeder. Tirmizî, Sünen'de (V/119, r. 2812) aynı şekilde verir ve arkasından ismini açıklar.

(110) el-İsâbe, I/520, r. 2683 (Rifâ'a b. Yesribî); IV/70, Künâ, r. 413 (Ebû Rimse el-Belevî).

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

gerek t a b a k â t kitaplarındaki bilgiler arasında t e f e r r u â t sayılabilecek en ince çizgilerin, t e m e l meselelerin yanında birlikte kaydedildiği müşâhede edilmektedir. Meselâ bir şahsın hayâtı anlatırken; parmağına taktığı yüzüğün mâdeni ve hangi elinin hangi parmağına taktığı, ağızındaki takma ve yapma dişler, saçını boyayıp boyamadığı ve boyadığı renk, kılık-kıyâfetine, giyim-kuşamına titiz olup olmadığı, elbisesinin kumaşı, rengi ve deseni, oturuş tarzı, konuşma tavrı... gibi insan şahsiyetine ö l ç ü kazandıran küçük çizgiler, temel davranışların yanında verilegelmiştir. Böylece, e s a s - t e f e r r u â t ayırımı yapılmadan bütünlüğü koruma ve geleceğin araştırmacılarına da sâlim düşünme ve sıhhatli karar verme imkânı sağlama rirâseti gösterilmiştir.

Son devir eserlerinin «h ü l â s a» olarak verilen bilgilerinde ise bu durumu görmek pek mümkün olmamaktadır. Bu türden eserlerde, pek çok kıymetli mâlûmatın fedâ edildiği, hattâ almanlarda da, çoğu zaman tercih edenin tutumuna bağlı olarak, haksız tasfiyelerin yapıldığı gözden kaçmamaktadır. Bu durumun, bir meseledeki b ü t ü n l ü k fikrini zedeleyişi bir tarafa, zaman zaman eksik ve yerine göre yanlış anlamalara yol açtığı da bir gerçektir.

İşte bu noktada, ilk devir kaynaklarının neşre hazırlanması ve bunların kullanılır hâle getirilmesi yolundaki gayretlerin ehemmiyeti, bir z a r û r e t hâlinde kendini hissettirmektedir.¹¹¹

(111) İlk devir kaynaklarına inme meselesi, bâzı çevrelerce «ideolojik bir slogan» olarak da kullanılmaktadır. Bizim ise, ne bu türden sloganları tekrarlamaya ihtiyâcımız, ne de «polemik»ten öte geçmeyen bu neviden görüşlere iltifâtımız vardır. İlk devir kaynaklarının ehemmiyetini belirtmek, diğer devirlerin kendine has orijinal eser ve fikirlerine bigâne kalmayı gerektirmemelidir.

ESERİN YAZMA NÜSHALARI

Tesbitimize göre, «**Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî**»nin bilinen iki yazma nüshası mevcuttur. Bunlar da, İstanbul Süleymâniye Kütüphânesi bünyesinde yer alan **Şehîd Ali Paşa** ve **Lâleli** bölümlerinde kayıtlı bulunmaktadır:

1) **Şehîd Ali Paşa Nüshası :**

Kayıd numarası	: 2840/2.
Varak	: 10b - 26b.
Eb'ad	: 160 x 130 mm.
Satır	: 14 - 17 arasında değişmektedir.
Yazı	: Nes-ta'lik. Ancak, 21b - 22a'nın hattı değişik olup, bu iki sahife reyhânî hatla yazılmıştır ve 14 satırdır.
Cild	: Sırtı meşin, üzeri kâğıd, miklepli, tezhîbsiz.
İstinsâh	: 776 H. (1374 M.)

2) **Lâleli Nüshası :**

Kayıd numarası	: 2089/1.
Varak	: 1b - 11a.
Eb'ad	: 150 x 105 mm.
Satır	: 19.
Yazı	: Nesih (düzgün değil).
Cild	: Siyah meşin, şemseli, zincirekli, miklepli ve şîrâzeli.
İstinsâh	: Yok. Sondan 18 isim eksik. Ancak, mecmûanın 12b - 30a-varakları arasında, el-Buhârî 'nin « Kitâb'üz-Zu'afâ »sı bulunmaktadır ki, bu nüsha da aynı müstensih tarafından yazılmıştır. Bunun sonundaki f e r â ğ kaydı, 731/1331'dir.

NÜSHALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Eserin **L â l e l i** nüshasındaki ismi, «**Tesmiyetü Ashâbı Resûlillah (s.a.s)**»dır.¹¹² Bu nüshanın baş tarafında «**rivâyet zinciri**» bulunmaktadır. Ancak, sondan 18 isimle hâtime kısmı yazılmamış, eksik bırakılmıştır. Bu sebeple, istinsâh târihi bulunmamaktadır. Bu nüshada -dipnotlarında da görüleceği üzere- çok fazla **i m l â** hatâsı göze çarpmaktadır. Ayrıca, yer yer satır atlandığı ve ara ara bir kısım isimlerin düştüğü de olmuştur. Bölüm başlıklarında, sâdece «**elif, be, te, se...**» şeklinde **h a r f** kullanılmıştır. Bölüm sonlarında ise, o bölümde yer alan isimlerin **y e k û n** rakamları hiç verilmemiştir. Çok az yerinde **h a r e k e** kullanılmıştır. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı, neşir için bu nüshayı esas almadık. Buna rağmen, Şehîd Ali Paşa nüshasında atlanan yerlerin telâfisinde ve yapılan bir kısım hatâların tashihinde, bu nüshanın son derece yardımcı dokunmuştur.

Ş e h î d A l i P a ş a nüshasına gelince: Eser'in bu nüshadaki ismi, «**Tesmiyetü Ashâb'ın-Nebî (s.a.s)**»dir. Maamâfih, eserin ismi dâhil, metin içinde de, **Lâleli** nüshasında «**Resûlullah**» olarak kullanılan ifâde, bu nüshada hep, «**en-Nebî**» şeklinde yazılmıştır. Bu nüshanın «**rivâyet zinciri**» ve «**semâ' kaydı**» yoktur. Yer yer atlanan isimler olmuştaysa da, diğer nüshaya göre, hatâ nisbeti çok azdır. Bölüm başlıkları, -metinde de görüleceği üzere- harflerin telâffuzlarına göre ve «**b â b**» kelimesi ilâve edilerek, meselâ «**Bâb'ül-elif, Bâb'ül-bâ, bâb'üt-tâ..**» şeklinde verilmiştir. Öte yandan, «**zı, fe, kaf, mim, ye**» harfleri ile başlayanlar dışındaki isimlerin **y e k û n** rakamları ve en sonunda da eserin **i c m â l î** rakamı kaydedilmiştir. Ancak, bunların 13'ünde, rakamlar, kaydedilen isimlerin mikdârından eksik çıkmıştır. Bu nüshada, okumayı kolaylaştıracak şekilde **h a r e k e** de kullanılmıştır. Bu özellikleri dolayısıyla, eserin neşre hazırlanışında, Şehîd Ali Paşa nüshasını esas aldık. Eserin ismi dâhil, bu nüshanın tertibini -bir iki ismin sırasını değiştirme dışında- hiç bozmadık. **Lâleli** nüshasından yaptığımız ilâvelere ise, dipnotlarında işâret ettik.

(112) Weisweiler, Brockelmann ve Prof. Okıç, eserin sâdece **Lâleli** nüshasından haberdâr oldukları için, kitabın ismini, o nüshadaki şekliyle kaydetmişlerdir. Sezgin de aynısını benimsemiştir. Biz ise, neşre esas aldığımız Şehîd Ali Paşa nüshasındaki ismi aynen muhâfazâ ettik.

KISALTMA VE İŞÂRETLER

- Buhârî : Buhârî, **et-Târîh'ul-Kebîr**.
- el-Künâ : Buhârî, **Kitâb'ül-Künâ**.
- Müsned : Ahmed b. Hanbel, **Müsned**.
- Krş. : Karşılaştır.
- L : Lâleli nüshasının işâretidir.
- Nu : Numara.
- r. : Rakam, sıra numarası.
- | | : İki çizgi arasındaki kısım, esas nüshada olmayıp da, Lâleli nüshasından yapılan ilâvelerdir.
- < > : Siyâk icâbı bizim tarafımızdan ilâve edilen kelimeler.
- (2a) : Esas nüshanın varak (yaprak) numaraları sahîfe kenarında, Lâleli nüshasının ise metin içinde bu işâretle gösterilmiştir.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- 1) Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, I-VI, Mısır 1313.
- 2) Âşık, Dr. Nevzat, **Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti**, İzmir 1981.
- 3) Brockelmann, **Geschichte der Arabischen Litteratur (GAL)**, Leiden 1937.
- 4) el-Buhârî, **el-Câmi 'us-Sahîh**, I-VIII, İstanbul 1315.
- 5) el-Buhârî, **et-Târîh'ul-Kebîr**, I-VIII, Haydarâbâd 1362.
- 6) el-Buhârî, **Kitâb'ül-Künâ**, Haydarâbâd 1360.
- 7) el-Buhârî, **et-Târîh'us-Sagîr** tahkik: Mahmûd İbrâhîm Zâyid, Kahire 1397/1977.
- 8) Cebeci, Lutfullah, **İnâm-ı Tirmizî** (Makale), Atatürk Ü. İslâmî İlimler Fak. Dergisi IV, Ankara 1980.
- 9) Çelebi, Dr. Ahmed, **İslâm'da Eğitim-Öğretim Târîhi**, trc. Ali Yardım, İstanbul 1976.
- 10) ed-Dôlâbî, **Kitâb'ül-Künâ ve'l-Esmâ**, Haydarâbâd 1322.
- 11) Ebû'l-Feth el-Ezdî, **Zikru ismi külli sahâbiyyin ravâ 'ân Resûlillâhi (s.a.s) emran ev nehyen ve men ba'dehû min'et-tâbi'in**, Süleymâniye-Lâleli Ktp., Nu: 3729/8 (yazma).
- 12) Ebû Nu'aym el-İsfehânî, **Ma'rifet-üs-Sahâbe**, Topkapı Sarayı III. Ahmed Ktp., Nu: 497 (yazma).
- 13) Esin, Emel, İslâm Ansiklopedisi «**Tirmiz**» maddesi.
- 14) el-Fesevî, **Kitâb'ül-Ma'rifeti ve't-Târîh**, III. cild, Es'ad Efendi Kütüphânesi Nu: 2391 (yazma).
- 15) Halîfe b. Hayyât, **Tabakat'ur-Ruvât**, I-II kısım, Dimeşk 1966.
- 16) el-Hâkim en-Nisâbûrî, **el-Müstedrek 'alâ's-Sahîhayn**, I-IV, Haydarâbâd 1334-1342.
- 17) Hatîb el-Bağdâdî, **Târîhu Bağdâd**, I-XIV, Beyrut 1350.
- 18) Hatîb el-Bağdâdî, **el-Câmi'u li-Ahlâk'ır-Râvi ve Âdâb'is-Sâmi'**, I-II, Tahkik: Dr. Mahmûd et-Tahhân, Riyâd 1403/1983.
- 19) el-Heysemî, **Mecme'uz-Zevâid ve Menbe'ul-Fevâid**, I-X, Beyrut 1967.

ASHÂB BİLGİSİNİN KAYNAKLARI

- 20) İbn 'Abd'il-Berr, **el-İstî'âb fi Ma'rifet'il-Ashâb**, I-IV, Mısır 1328 (el-İsâbe'nin kenarında).
- 21) İbn'ül-Esîr, **Üsd'ül-Gâbe fi Ma'rifet'is-Sahâbe**, I-V, Mısır 1280.
- 22) İbn'ül-Esîr, **el-Lübâb fi Tehzîb'il-Ensâb**, I-III, Beyrut (tr.).
- 23) İbn'ül-Esîr, **el-Kâmil fi't-Târîh**, I-XIII, Beyrut 1385/1965.
- 24) İbn Hacer, **el-İsâbe fi Temyîz'is-Sahâbe**, I-IV, Mısır 1328/1910.
- 25) İbn Hacer, **Tehzîb'üt-Tehzîb**, I-XII, Beyrut 1958 (1325 tarihli baskıdan ofset).
- 26) İbn Hacer, **el-Metâlib'ül-'Âliye**, I-IV, Kuveyt 1393.
- 27) İbn Hallikân, **Vefeyât'ül-A'yân**, I-VIII, Beyrut 1397/1977.
- 28) İbn Hibbân, **Kitâbü Meşâhîri 'Ulemâ'il-Emsâr**, nşr. M. Fleischhammer, Kahire 1379/1959.
- 29) İbn'ül-'Imâd, **Şezerât'üz-Zehab**, I-VIII, Beyrut (tr.).
- 30) İbn Kaani', **Mu'cem'üs-Sahâbe**, Köprülü Kütüphanesi Nu: 452 (yazma).
- 31) İbn Kesîr, **el-Bidâye ve'n-Nihâye**, I-XIV, Mısır 1351-1358/1932-1939.
- 32) İbn Mende, **Kitâb'üt-Târîh'il-Müstahrac min Kütüb'in-Nâs li't-Tezkireti ve'l-Müstatraf min Ahvâl'ir-Ricâl li'l-Ma'rife** (Ma'rifet'üs-Sahâbe), Köprülü Ktp. Nu: 242 (yazma).
- 33) İbn'ün-Nedîm, **el-Fihrist**, Beyrut 1398/1978.
- 34) İbn Sa'd, **et-Tabakât'ül-Kübrâ**, I-VIII, Beyrut 1380/1960.
- 35) **İslâm Ansiklopedisi**, «Tirmizî» maddesi.
- 36) İsmâ'il Paşa (Bağdâdî), **Esmâ'ül-Müellifin**, I-II, İstanbul 1951-1955.
- 37) İsmâ'il Paşa (Bağdâdî), **Zeylü Keşf'iz-Zunûn**, I-II, İstanbul 1364-66/1945-47.
- 38) Kâtip Çelebi, **Keşf'üz-Zunûn**, I-II, İstanbul 1360-1362/1941-1943.
- 39) Kehhâle, Ömer Rızâ, **Mu'cem'ül-Müellifin**, Dimeşk 1376-1381/1957-1961.
- 40) el-Kettânî, **er-Risâlet'ül-Müstatrafe**, Dimeşk 1383 (III. baskı).
- 41) Koçkuzu, Dr. Ali Osman, **Hadîs İlimleri ve Hadîs Târîhi**, İst. 1983.

- 42) Müslim, **el-Câmi'us-Sahîh**, I-V (nşr. Fuâd Abdülbâkî), Mısır 1374/1955.
- 43) Nûreddîn 'Kır, **el-İmâm'üt-Tirmizî ve'l-Müvâzenetü Beyne Câmi'ihî ve Beyne's-Sahîhayn**, Dimeşk 1390/1970.
- 44) Okıç, Prof. M. Tayyib, **Bazı Hadîs Meseleleri Üzerinde Tetkikler** İstanbul 1959.
- 45) es-Saymerî, **Ahbâru Ebî Hanîfe ve Ashâbihî**, Haydarâbâd 1394/1974.
- 46) Serkis, Elyan, **Mu'cem'ül-Matbû'ât'il-'Arabbiye**, I-II, Mısır 1349-1931
- 47) Sezgin, Prof. Dr. Fuat, **Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS)**, Band I, Leiden 1967.
- 48) Şemseddîn (Günaltay), **İslâm'da Târîh ve Müverrihler**, İstanbul 1340-1342.
- 49) et-Taberânî, **el-Mu'cem'ül-Kebîr fî Esmâ'is-Sahâbe**, Topkapı Sarayı III. Ahmed Ktp., Nu: 465 (yazma).
- 50) et-Tirmizî, **Sünen** (İbn'ül-'Arabî el-Mâlikî şerhi ile, I-XIII, Mısır 1350-1352/1931-1934; I-V, Kahire 1356-1385/1937-1965.
- 51) Weisweiler, **İstanbul Handschriftenstudien zur Arabischen Traditionsliteratur**; İstanbul 1937.
- 52) Yâkût el-Hamevî, **Mu'cem'ül-Büldân**, I-V, Leipzig 1866-1973.
- 53) Yâkût el-Hamevî, **Mu'cem'ül-Üdebâ**, I-VII, Mısır 1923-1925.
- 54) Yardım, Dr. Ali, **Hadîs I-II**, İzmir 1984 (Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını).
- 55) Yardım, Ali, **Şemâil Nev'inin Doğuşu ve Tirmizî'nin Kitâb'üş-Şemâili**, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: I, İzmir 1983.
- 56) ez-Zehebî, **Tecridü Esmâ'is-Sahâbe**, I-II, Beyrut (trz.).
- 57) ez-Zehebî, **Tezkiret'ül-Huffâz**, I-IV, Haydarâbâd 1376/1956.
- 58) ez-Zehebî, **Mizân'ül-İ'tidâl fi Nakd'ir-Ricâl**, I-IV, Mısır 1382/1963.
- 59) Ziriklî, **el-A'lâm**, I-XI, Beyrut 1389/1969.

ابو عتيب مول النبي صلى الله عليه وسلم ابو سعيد الخدري ابو سعيد بن امية ابو تليط
جد عبد الحميد بن جعفر ابو تليط ابو شيبه الخدري جد عدري بن ثابت الانصاري
ابو مالك الاشعري ابو المعلى جد ابي الاسود الاسلمي ابو حنبله بن السمال
الاصخري ابو شويبة ابو الفيل بن جديده الجهمي ابن ابي سمح جد حرير
عبد الله النخعي وقال هادم حرب ابو السمح حادم النبي صلى الله عليه وسلم

رسالة صلواته عليه فهو لا يتته واربعون نفيسا وجمع كل من
 اوله الى الف سبعين وسبعة اوسية واحمدت العالم

وصلت الى طاهر والاهل

وم الفراج عابد من النعمان
 سبب الذي يكره في يوم احمده
 الايام من شهر الله يوم
 من سبب من دعاه
 نقلت من خط الامام الكبير
 حلالا حافظا للملذ والدين
 التبارك
 رحمه الله

والله عليه السلام الذي نصف القره
 وقال عليه السلام السلام قبل الكلا
 وقال عليه السلام ملاك العرش فوايته
 وقال عليه السلام البهاج زجاج
 وقال عليه السلام القيسر شوم بجيدك
 اسمنوا على البهاج
 الكوراء بالكمات

والله عليه السلام المعاد كذا العبادة
 طول العزة والجلالة والشمع كذا المنع
 من ادركته الساعه جيا لمث
 وقال عليه السلام دعوه المظلمه ستارة
 وانه من فاجرا ففهم حيا فيه وقال
 عليه السلام من سقاه امر ان شه
 اياه السلطان فلا يهد في الارض يافع
 الله كذا مظهره وقال عليه السلام اول ما
 بوضع الميزان اخلاق
 احسن واول ما يسمع
 من هذه الامم الحيات
 والامانة وكفر فاصعدون
 منه دسكم البصوفه
 والله عليه السلام
 في باد دعاد
 لذين الفقه
 عليه السلام
 رشحك حرام
 ليعرف الذين
 احواله

أبو خَيْرَةَ الصُّبَّاحِ⁴⁸ * أبو ثُرْوَانَ⁴⁹ * أبو الحِمْرَاءِ⁵⁰ * أبو نَمْلَةَ الأَنْصَارِيِّ⁵¹ *

أبو مَوَيْهَبَةَ⁵² ، مولى / رسول الله صلى الله عليه <وسلم> * فهو أولئك ستّة (26b)

وآربعون نفساً⁵³ .

وجميع ذلك من أوله الى آخره سبعمئة و سبعة او ستّة⁵⁴ .

والحمد لله رب العالمين ، وصلى الله على محمد وآله اجمعين .

وقع الفراغ على يدى الفقير محمد بن شهاب الوابكوى (*)

في يوم الجمعة الاولى من شهر الله الاصم رجب سنة

ست و سبعين و سبعمئة . نقلت من خط الامام الكبير مولانا

حافظ الملة والدين البخارى رحمه الله .

46 Buhârî, kitâb'ül-Künâ'da "س" (S) maddesinin son kısmı noksan; Müsnedde ise yok. Krş Üsd'ül-Gâbe, V/223; Tehzîb'üt-Tehzîb, XII/125.

47 Buhârî, el-Künâ'da ve Müsned'de yok. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/186.

48 Buhârî el-Künâ'da (s.28,Nu:235) "الصباحي ..."; Üsd'ül-Gâbe'de (V/183) " ... الصباحي " dir.

49 Buhârî el-Künâ'da ve Müsned'de yok. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/154.

50 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.25, Nu:205

51 Buhârî el-Künâ'da yok. Krş. Müsned, IV/136; Üsd'ül-Gâbe, V/313.

52 Krş. Buhârî, el-Künâ, ş.73, Nu:692; Müsned, III/488.

53 Mevcut 47'dir.

54 Buradaki tereddüt, (lâm) harfi ile başlayan isim yekûnünün "2 veya 3" şeklinde verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

55 Mevcut yekûnise 734 veya 735'dir. Aradaki 28 isimlik farkın, büyük ölçüde Lâleli nüshasından alınma ilâvelerden ve kısmen de icmâli rakamlarda görülen toplama hatâlarından ileri geldiği müşâhede edilmektedir.

(*) وَأَبَكْنَةُ : بفتح الياء الموحدة

وسكون الكاف وفتح النون ، قرية بينها

وبين بخارى ثلاثة فراسخ .

Bkz. Mu'cem'ül-Büldân, V/341.

الأشعري²⁵ * أبو المعلى⁶ ، | جد أبي الأسد الأسلمي⁷ | * أبو جبيرة³¹
 ابن الضحاک الأنصاري²⁸ * أبو سويد²⁹ * أبو الفيل³³ * أبو جديدة³¹
 الجهني³² * أبو السّمح³³ ، خادم النبي صلي الله عليه | و سلم³ | * (*)
 ابو شداد³⁴ ، رجل من اهل عمان ، والِد بَهَيْسَةَ³⁵ * أبو القين³⁶ * أبو عنبّة³⁶
 الخولاني³⁷ * أبو خالد الكندي³⁸ * أبو الغادية³⁹ * أبو طليق⁴⁰ * أبو
 عبد الرحمن الجهني⁴¹ * أبو سعد بن أبي فضالة الأنصاري⁴² * أبو هند
 الداري⁴³ * أبو عقرب⁴⁴ * أبو فاطمة⁴⁵ * أبو سيارة المتعي⁴⁶ * أبو ذباب⁴⁷

25 Krş. Buhârî, el-Künâ, ş.67,NU.623.

26 Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/302. Buhârî'nin el-Künâ'da (s.72,Nu:683) kaydettiği " أبو المعلى الأنصاري " ise başka bir sahâbî olmalıdır.

27 Bu ilâve L'den alınmıştır.

28 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.20,Nu:157; Müsned, IV/ 69.

29 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.40,Nu:350.

30 Kitâb'ül-Künâ'nın matbû nüshasında " ف " (F) harfi yoktur. Krş. Üsd'ül-Gâbe,V/274.

31 L'de " ابن جديدة الجهني " Buhârî'de ise (VIII/429) " ابن حديدة الجهني " dir.

32 L'de, burada şöyle bir ifâde yer almaktadır: " ابن اس سح جد حرب "

س.عبيد الله الثقفي ويقال خادم حرب " Asıl nüshada yer almayan bu ifâdeye diğer kaynaklarda rastlayamadık

33 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.41,Nu:354.

(*)Lâleli nüshası burada bitmiştir.

34 Kitâb'ül-Künâ'da " ش " (S) harfi yoktur. Krş. Üsd'ül-Gâbe,V/225.

35 Bkz. Üsd'ül-Gâbe, V/411.

36 Buhârî, el-Künâ'da yok. Krş. Üsd'ül-Gâbe,V/280-281.

37 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.61,Nu:538.

38 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.27,Nu:223.

39 Kitâb'ül-Künâ'da " غ " (Ġ) harfi düştüştür. Krş. Müsned, IV/76; V/68.

40 Krş. Buhârî, el-Künâ, s.46,Nu:401

41 Krş. Müsned, IV/233; Buhârî, el-Künâ, s.50,Nu:434'de

" ... الفهرى " dir.

42 Krş. Müsned, III/466; IV/215; Buhârî, el-Künâ'da (s.36,Nu:311),

başlıkta " أبو سعيد " , metin içinde ise " أبو سعد " dir.

43 Krş. Müsned, V/270; Buhârî, el-Künâ, s.80, Nu:769.

44 Krş. Müsned, V/67; Buhârî, el-Künâ, s.62, Nu:555.

45 Krş. Müsned, III/428. Buhârî el-Künâ'da " ف " (F) maddesi eksiktir.

أبو خِراشٍ الأَسْلَمِيِّ¹³ أو السُّكْمِيِّ¹⁴ * أبو آمِنَةَ¹⁵ الفِزَارِيِّ ، ويقال أبو أمية *
13 Her iki nüshada ve Buhârî, el-Künâ

(s.27,Nu:227-228)'da "ابو خراش" im-
lâsı ile olup; Müsned(IV/220)' de
" ابو خدأش "dır.

أبو سَعِيدِ الخَيْرِ¹⁸، وهو جَدُّ اسْمَاعِيلِ بنِ أمية²⁰ * (*) أبو سَلِيطٍ²¹ *
14 L'de " أبو " .

أبو شَيْبَةَ الخُدْرِيِّ²² ، | جَدُّ عَدِيِّ²³ بنِ ثابتِ الأنصاري²⁴ * | أبو مالك
15 Asıl nüsha ile el-Künâ(s.6,Nu:33)
da " أبو أمية " ; L'de ve Müsned
(IV/310)'de " ابو أمية " dir.

16 Krş. Buhârî, el-Künâ,s.61,Nu:541.
17 L'de " النبي " .
18 Buhârî,el-Künâ (s.31,Nu:310)' da
başlıkta " الزرقى " ;metin için-
de ise " الخير " şeklinde kayde -
dilmiş; Müsned (III/412)'de

her iki ismin sonunda böyle bir
kayda rastlayamadık. Öte yandan,
Tehzîb' üt-Tehzîb(VI/111-112)'de
"عبد الحميد بن جعفر"
ö:153) hakkında " أن رافع "

denir ki,bu,
bizim kullandığımız yazma nüsha-
larda bir istinsah hatâsı olabi-
leceği ihtimâlini ortaya koymak-
tadır. Bu sebeble o ifâdeyi met-
ne almadık.

19 L'de yok.
20 İsmâîl b.Ümeyye (ö.144) hakkında
bkz. Tehzîb'üt-Tehzîb, I/283.
(*) Asıl nüshada burada جَدُّعبد الحميد

21 Buhârî, el-Künâ'da " س " (S)har-
fi ile başlayan künyelerin, son-
dan bir kısmı eksiktir. Mevcut
olanlar arasında yok. Krş. Müsned
III/419; Üsd'ül-Gâbe, V/219.

22 Buhârî, el-Künâ'da " ش " (\$)har-
fi ile başlayan künyeler tamâmen
düşmüştür. Ancak, 42.sahîfesinin
dipnotunda, eserini yazarken Bu-
hârî'yi esas alan İbn Ebî Hâtîm'
in kitabında yer aldığı belirti-
lir. Krş. Üsd'ül-Gâbe,V/228.

23 Esas nüshada olmayıp L'den alındı.
24 " عدى بن ثابت " Tehzîb üt-Tehzîb'de
" ثابت " ve " الأنصاري (VII/165) "

hakkında uzun-
ca bilgi verilerek,"dedesi"nin a-
dı ile ilgili çeşitli rivâyetler
sıralanır. Ancak, bunlar arasında
" ابو شيبه " ismi geçmez.

ilâvesi de vardır.Bu
ilave,L'de bir sonraki"ابو سليط"
ın devâmı olarak yazılmıştır.Tah-
kik edebildiğimiz kaynaklarda,

(*)

بَاب مَا جَاءَ فِي كُنَى مِنْ لَا يَعْرِفُ اسْمَهُ

- * ابو هاشم | بن | عتبة بن ربيعة * ابو جهيم¹ بن الحارث
- (26a) * ابو السنابل بن / بعكك * ابو امامة بن ثعلبة الأنصاري الحارثي
- * ابو بشير المازني * ابو الجعد الضمري * آبي اللحم * ابولاس
- * الخزاعي * ابو حزام² ، عن ابيه ، ويقال : ابن³ آبي حزام * ابو ارؤي
- * ابو زهير الثقفي⁵ * ابو طريف⁶ * ابو شهيم⁷ * ابو العشر⁹ الدارمي
- * ابو سلمى^{1,0} ، راعي رسول الله صلى الله عليه | وسلم | * ابو الرمد^{1,2} آء البلووي *

" الكنا من لا يعرف اسماءهم " L'de (*)

1 L'de " ابو جهيم ". Buhārī, el-Künā'da (s.20, Nu: 155) " ابو جهيم "

2 L'de " ابو حزام "

3 L'de " ابن آبي حزام ". Krş. Buhārī, VIII/434.

4 L'de " ابو روي ". Krş. Buhārī, el-el-Künā, s.6, Nu: 34.

5 Krş. Buhārī, el-Künā, s.32, Nu: 284

6 Krş. Buhārī, el-Künā, s.46, Nu: 402

7 L'de " ابو هاشم ". Krş. Müsned, V/294. Buhārī'nin Kitāb ü'l-Künā'sının matbū nüshasında " ش " (Ş) harfi ile başlayan künye isimleri düşmüştür.

8 Esas nüshada " ابوابي " şeklinde olan istinsah hatâsı tashih edildi.

9 L'de " ابو العشر ". Krş. Buhārī, II/21; Müsned, IV/334.

10 Buhārī, Kitāb ü'l-Künā'da " س " (S) harfi ile başlayan künyelerin son kısmı düşmüş olup, bu isim, matbū nüshada yoktur. Krş. Üsd'ül-Gâbe, V/219.

11 L'de " النبي "

12 Asıl nüshada " ابو الرمد ", L'de ise " ابورمد " imlâsı ile kaydedilen bu isme, Buhārī ve Müsned'de rastlıya madık. Üsd'ül-Gâbe (V/194)'den tashih edildi.

باب الياء

يزيد بن ثابت ، اخو زيد بن ثابت¹ ، الأنصاري المدني² ، شهيد
 بَدْرًا * يزيد بن قنافة الطائي ، وهو هلب³ * يزيد بن أبي سفيان
 ابن حرب القرشي * يزيد بن الأسود السوائي ، ويقال الخزاعي حجازي
 * يزيد بن الاسد القشيري البجلي * يزيد بن عامر السوائي *
 يزيد بن بشير⁷ * يزيد بن السائب * يزيد بن شيان * يزيد
 ابن سلمة * يعلى بن مرة الثقفي * يعلى بن أمية ، وهو ابن منية⁸
 ومنية أمه ، التميمي⁹ ، حليف لقريش¹⁰ * يسار بن عبد ، ابو عزة¹¹ ،
 الهذلي * يسار ، ابو ليلي ، الأنصاري ، من بني عوف بن عمرو^{1.2} * يوسف
 ابن عبد الله بن سلام * يعيش الغفاري¹³ *

7 L'de " بشر " .Krs.Buhârî,VIII/313

8. L'de " ابن مَنِيَّة " şeklinde hareke-
 lenmiş.

9 L'de " تيمي " .

1 L'de bu kısım yok.

10 L'de " حليف الفرس " imlâsı ile.
 Krs.Buhârî, VIII/414.

2 L'de " مدني "

3 Krs Buhârî, e1-Künâ, s.91,Nu.963

11 L'de " ابو عزة " Krs.Buhârî,VIII/419

4 L'de " اسود " .

12 L'de ve Buhârî'de (VIII/420)

5 L'de " اسد " .

" عمرو بن عوف " dır.

6 L'de " اليسر " .Buhârî,(VIII/317)

13 İcmâlî rakam yoktur.Mevcut 16'dır

ve diğer kaynaklarda "القسري"dir.

الطائي ، ويقال هَرَمٌ ، و وَهَبٌ أَصَحُّ * وهب بن حذيفة * وإيل
 ابن حُجْر الكِنْدِيِّ الحَضْرَمِيِّ * وابصةُ بن مَعْبَدِ الأَسَدِيِّ * وإثلةُ
 ابن الأَسْقَعِ * وَحْشِيُّ بن حَرْبِ الحَبَشِيِّ ، مولى جَبْرِ بن مُطْعِمِ القُرَشِيِّ *
 الوليد بن عَقْبَةَ² * فِهْرُؤُلاءِ³ ثمانية .

باب الرِّاءِ

هشام بن حَكِيمِ بن حِزَامِ القُرَشِيِّ * هِلَالٌ¹ * هشام بن عامر
 الأنصاري² * هانئُ بن نيار³ ، أبو بَرْدَةَ (10b) الأنصاري ، حليفٌ
 لهم ، الأوسِيُّ الحارثِيُّ ، / شهد بدرًا ، وهو خالُ البراءِ بن عازب * (25b)
 هانئُ بن يَزِيدَ ، أبو شُرَيْحٍ ، الحارثِيُّ * هند بن أسماء بن حارثة
 الأَسْلَمِيِّ ، حجازيٌّ * هند بن أبي هالة ، وكان وَصَافًا للنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ | * هِرْمَاسُ بن زِيَادِ البَاهِلِيِّ ، من قَيْسِ عَيْلَانَ⁴ * هَبِيبٌ
 ابن مُغَفَّلٍ * فِهْرُؤُلاءِ⁷ ثمانية .

2 Asıl nüshada "وَعَيْبٌ بنُ مَغْفَلٍ" ismi vardır. L'de, Buhârî'de ve diğer kaynaklarda böyle bir isme rastlanmamıştır! Bu sebeble metne almadık.

3 L'de yok.

1 L'de, Bu bölümün en son ismi olarak kaydedilmiştir.

2 L'de yok.

3 L'de "نيار".

4 L'de "جارية". Krş. Buhârî, VIII/238

5 L'de "عيلان". Krş. Buhârî, VIII/246

6 L'de yok.

7 Mevcut 9'dur.

(25a) ابن معاوية بن / عروة الدؤلي⁷ ، وهو حوحي⁸ من بني حنيفة⁹ ، حجازي⁹ *

نوفل الأشجعي * نعيم الخزاعي * نصر بن | دهر¹⁰ | الأسلمي ، حجازي

* نيار بن مكرم الأسلمي * النابغة¹¹ الجعدي * ناجية¹¹ الأسلمي ،

ويقال: خزاعي ، | وهو | صاحب بدن¹³ النبي صلى الله عليه < وسلم > ،

حجازي * نفيح¹⁴ بن الحارث ، أبو بكر¹⁴ * نبیسة¹⁵ بن عبد الله | الهذلي¹⁵ |

وهو ابن عم سلمة¹⁷ بن المحبق¹⁷ * نواس بن سمعان الكلابي¹⁸ ، ويقال:

أنصاري * نقادة¹⁹ الأسدي * نبيط¹⁹ بن شريط الأشجعي * فهم¹⁹ —

ثلاثة وعشرون .

(*)

باب الواو

وهب¹ بن عبد الله ، أبو جحيفة ، السوائي * وهب¹ بن خبيش

11 L'de " نابغة "

12 L'de " ويقال " yok.

13 L'de " بدن " yok; sâdece

" وهو صاحب الرسل " şeklinde.

14 L'de " نقيح " . Krş. Buhârî, VIII/114

15 L'den ve Buhârî, VIII/127'den i-
lâve edildi.

16 L'de " و " yok.

17 L'de " بن " elifsiz.

18 L'de " ويقال " yok.

19 L'de yok.

(*) L'de " (He) harfi ile baş-
layan isimler öne, " و " (Vav)
harfi ile başlayanlar sona a-
linmıştır.

1 L'de ve Buhârî'de (VIII/162)

"... بن عبد الله " yok.

7 L'de ve Buhârî, VIII/108'de

" الديلي " dir.

8 L'de " بني " yok.

9 L'de " الحجازي " .

10 Asıl nüshada " وهب " olup, L ile
Buhârî, VIII/100'den tashih edil-
di.

مَجَاعَةٌ بِنُ مَرَارَةَ الْحَنْفِيِّ⁵⁹ * مَحِيصَةٌ * مَاعِزٌ * مَطْرُ بْنُ عَكَامِسٍ * مُرْتَدٌ⁶⁰
 ابْنُ أَبِي مُرْتَدٍ الْغَنَوِيُّ * مُنْكَدِرٌ⁶¹ ، وَهُوَ وَالِدُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ ، وَلَا يَعْرِفُ
 لَهُ سَمَاعًا مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ⁶² *

بَابُ الْمَوْنِ

النُّعْمَانُ بْنُ مُقَرِّنٍ * النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرِ بْنِ سَعْدٍ ، أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ،
 الْأَنْصَارِيُّ * النُّعْمَانُ بْنُ قَوْكٍ * نَافِعُ بْنُ عُثْبَةَ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ الْقُرَشِيِّ
 الزُّهْرِيُّ ، ابْنُ أَخِي سَعْدٍ * نَافِعٌ ، مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ | * نَافِعُ بْنُ عَبْدِ الْحَارِثِ الْخَزَاعِيِّ * | نَعِيمُ بْنُ مَسْعُودٍ
 الْأَشْجَعِيِّ | * نَعِيمُ بْنُ هَمَّارٍ ، وَيُقَالُ هَبَّارٌ ، وَيُقَالُ حَمَّارٌ * نَعِيمٌ
 ابْنُ النَّحَامِ ، وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ ، الْقُرَشِيُّ الْعَدَوِيُّ * نَضْلَةُ بْنُ عَبْدِ
 أَبِي بَرَزَةَ ، الْأَسْلَمِيُّ * نَضْلَةُ بْنُ عَمْرِو الْغِفَارِيِّ ، حِجَازِيٌّ * نَوْفَلٌ

59 L'de " الحنج " şeklinde bozuk. bir imlâ ile yazılmıştır.

60 L'de, buradan itibaren bâb sonuna kadar yok. Krş. Üsd'ül-Gâbe, IV/344.

61 Krş. Buhârî, VIII/35.

62 İcmâlî rakâm yok. Mevcut 77'dir.

1 L'de " . . . بن أبي . . . " .

2 L'de " . . . بن " elifsiz. Krş. Buhârî, VIII/81.

3 L'de " النبي " .

4 L'de " عبدالله الحارث " . Krş. Buhârî, VIII/82.

5 Asıl nüshada yok. L'den alındı. Krş. Buhârî, VIII/92.

6 L'de yok. Krş. Buhârî, VIII/93 ve değişik görüşler için aynı sahife, dip not: 1.

يوم اليمامة ، وهو ابن أبي وهب بن عمرو بن عائد ، المحزومي حجازي *
 مطلب بن أبي وداعة السهمي * معقيب⁴⁵ ، ويقال : ⁴⁶ تَبُّ بن أبي فاطمة
 الدوسي حجازي * مرة بن كعب البهزي⁴⁷ ، ويقال : ابن كعيب *
 مرة بن عمرو (10a) الفهري ، حجازي * معن بن يزيد السلمي *
 معمر بن عبد الله بن نضلة العدوي⁴⁸ ، من رهط عمر بن الخطاب ،
 مديني⁵⁰ * مهاجر بن قنفذ بن عمير بن جُدعان بن تميم بن مُزرة ،
 | القرشي التيمي⁵¹ * المسور بن مخزومة بن نوفل ، ابو عبد الرحمن ،
 القرشي * مسور بن يزيد المالكي * مستورد بن شداد الفهري *
 مزينة ، العصري العبدي⁵² * مرزوق الصيقل * / مسلمة بن مخلد الزرقبي ، (24b)
 ولد حين قدم النبي صلى الله عليه | وسلم | المدينة⁵³ ، ولا يعرف له
 سمعا من النبي صلى الله عليه | وسلم | * مرداس بن عروة * ميمون
 ابن سنان⁵⁴ * ميسرة الفجر⁵⁵ * منيب الأزدي * مخنف بن سليم *
 مدلوك بن سفيان⁵⁶ * منيع⁵⁷ * محرش ، الكعبي الخزاعي حجازي *

44 L'de " أبي " yok.

45 L'de " معقب " .

46 L'de " معقب " .

47 L'de " البهذي " .

48 L'de " نضله " .

49 L'de " في " .

50 L'de " المديني " .

51 Esas metinde olmayan bu ilâve

L'den ve Buhârî, VII/379'dan ya-

pılmıştır.

52 L'de yok.

53 L'de " المدينة " yok.

54 L'de " فلا يعرف " .

55 L'de " سنان " . Krş. Buhârî, VII/337.

56 L'de " ميسرة " . Krş. Buhârî, VII/374.

57 L'de " محتف " .

58 L'de " مالوك " .

الاسدي ، حليف لهم ، ويقال : مَعْقِل بن ابي معقل * مجاشع بن مسعود
 * مِجَجْن بن الأذرع الاسلمي ، ويقال : السُّلَمِي * مِجَجْن الدَّيْلِي *
 مِرْداس بن مالك الأسلمي * مسعود بن العجماء ، ويقال : مسعود
 ابن الأسود ، ويقال : مسعود بن الأعجم * محمود بن الربيع الأنصاري³¹
 الخَزْرَجِي ، مَدْنِي³² ، رأى النبي صلى الله عليه | وسلم | وهو غلام صغير
 (24) و روايته عن أصحاب النبي عليه السلام * محمود بن / لَيْد الأنصاري³³
 الأشْهَلِي المدني ، رأى النبي عليه السلام وهو غلام صغير ، وأكثر روايته³⁴
 عن أصحاب النبي عليه السلام * المِقْدَاد بن عمرو ، ابو مَعْبَد ، الكِنْدِي
 وكان في حَجْر الأسود بن عبد يَغُوث الزُّهْرِي فنُسبَ اليه ، وكان
 قد تَبَنَاه * مُطِيع ، وكان اسمه العاصي ، فسَمَاه النبي صلى الله عليه
 <وسلم> مُطِيعاً * المِقْدَام بن مَعْدِي كَرَب الكِنْدِي ، ابو كريمة الشامي⁴¹ *
 المَغِيرَةَ بن شُعْبَةَ ، ابو عبد الله ، ويقال : ابو عيسى ، الثَّقَفِي⁴² *
 مَجْمَع بن يزيد بن جارية الأنصاري * مَسِيْب بن حَزْن ، وحَزْن قَتِل⁴³

31 L'de " محبول " Krş.Buhârî, VII/402.

32 L'de " المدني " .

33 L'de sâdece " عن الصحابة " .

34 L'de " المدني " yerine tekrar

" الانصاري " yazılmış.

35 L'de " صلى الله عليه وسلم " .

36 L'de " غلام " yok.

37 L'de bu cümle yok.

38 Esas nüshada " واكبر " olup tashih edilmiştir.

39 L'de bu cümle(noktaya kadar) yok.

40 L'de " المقداد " .Krş.Buhârî, VII/429; Müsned, IV/130.

41 L'de " الشام " .

42 L'de " المغير " .

43 Esas nüshanın kenarında "بتشديد" " اليم الثانية " kaydı var.

ابن جبَلٍ²¹ * معاويةُ بن ابي سُفيان بن حَرْبٍ ، واسم ابي سُفيان صَخْرُ
 ابو عبد الرحمن ، القُرَشِيُّ الأُمَوِيُّ * معاوية بن الحَكَمِ السُّلَمِيِّ ، حجازي *
 معاوية بن خُدَيْج * معاوية بن حَيْدَةَ القُشَيْرِيِّ * معاوية اللَيْثِيُّ²² *
 معاوية بن الجاهِمَةَ السُّلَمِيِّ ، يَعُدُّ في اهل الحجاز * مُسَلِّم بن عبد الرحمن²³
 يَعُدُّ في اهل الحجاز * معاذ بن جبَلٍ ، ابو عبد الرحمن ، الأنصاري²⁴
 الخَزرجي ، مدني ، شهد بَدْرًا * مُسَلِّم القُرَشِيُّ ، والد عبید الله ،
 يَعُدُّ في اهل الحجاز * معاذ بن عَفْرَاءَ * معاذ بن انس الجهني²⁵ *
 مسلم بن الحارث التميمي²⁶ * مُنذِرُ ، ابو حُميد ، الساعدي الأنصاري
 المدني ، ويقال اسمه : عبد الرحمن بن سَعْد بن المنذر * مُنذِر
 ابن عائذ الأشج ، وهو أشج عبد القيس * مُعْقِل بن يسار ، ابو علي²⁸
 المزني * معقل بن²⁹ | سِنان الأشجعي ، ابو محمد * مُعْقِل بن ابي الهيثم³⁰

21 Esas nüshada "مالك بن السكسكي" sek-
 linde ayrı bir isim gibi ya-
 zılmıştır. Halbuki "السكسكي" yu-
 kardaki ismin nisbesidir. Bu Bu
 zâtın sahâbî olup olmadığı ihtilâflı olduğundan, müellifi -
 miz Tirmizî, metindeki açıklama-
 mayı yapmıştır. Ayrıca bkz. Üsd
 ül-Gâbe, III/297; Tehzîb, X /24.

22 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/329;
 Müsned, III/429.

23 L'de ve Buhârî, VII/329'da
 "جاهمة".

24 L'de yok.

25 L'de yok.

26 L'de "التميمي".

27 L'de "اسم" yok.

28 L'de yok. Krş Buhârî, VII/391.

29 Esas metinde "بن" yok. Krş. Bu-
 hârî, VII/391.

30 L'de bu isim "وقال" ye ka-
 dar atlanmış: Krş Buhârî,
 VII/391.

غلام ضغير ، وليس له سماع من النبي عليه السلام * محمد بن عبد الله
 ابن سلام⁹ | بن¹⁰ | الحارث الخزرجي الانصاري ، مدني¹¹ * مالك بن عمير¹²
 حجازي * مالك بن ربيعة¹² ، ابو أسيد ، الساعدي الانصاري المدني *
 مالك بن ربيعة ، ابو مزيم ، السلولي¹³ * مالك بن الحويرث ، ابو سليمان
 الليثي * مالك بن صعصعة * مالك بن قيس ، ابو صرمة ، الانصاري
 مدني¹⁴ ، ويقال : ابن ابي انس¹⁵ ، ويقال : ابن ابي انيس ، الحارثي
 الخزرجي * مالك بن عبادة ، ابو موسى ، الغافقي¹⁶ * مالك بن عتاهية
 * مالك بن فضلة¹⁷ ، ويقال : ابن (9b)¹⁸ عوف الجشمي ، والد ابي
 الاحوص * مالك بن عبد الله * مالك بن هبيرة * مالك بن اخامرة
 وله عن النبي عليه السلام حديث واحد ، ويقال : يخامر ، ويقال اخيمر¹⁹
 مالك بن (اخامر) السكسكي ، هو من كبار التابعين / من اصحاب معاذ (23b)²⁰

9 L'de " سالم "

10 Asıl metinde " ابو " olup L ile Buhârî, I/18'den tashih edildi.

11 L'de " المدني "

12 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/300.

13 L'de " السيوقي " Krş. Buhârî, VII/300.

14 L'de " مديني "

15 L'de " بن "

16 L'de " الغافقي "

17 Bu isim Buhârî'de yok. Müsned (III/473) ve Üsd'ül-Gâbe (IV/293) de " مالك بن فضلة " şeklinde.

18 L'de " بن "

19 L'de " وله " den " معاذ بن جبل " e kadar yok.

20 Tırnak içindeki isim esas nüshada olmayıp, Buhârî'den (VII/304) ilâve edilmiştir.

باب الـام

لقيط بن عامر، ابورزين، العُقَيْلِيَّ * لقيط بن صَبْرَةَ؛ قال محمد

ابن اسماعيل رحمه الله: لَقَيْطُ بنِ صَبْرَةَ و لَقَيْطُ بنِ عامرٍ واحدٌ² *

لُقَيْبِ بنِ لَبَّأ * فهؤلاء⁴ ثلاثة او اثنان.

باب الميم

محمد بن مَسْلَمَةَ الانصارِيَّ الحارثِيَّ المدنيَّ * محمد بن عبد الله¹

ابن جَحْشِ بنِ رِيابِ الأَسَدِيِّ، مدني² * محمد بن أنس الظَّفَرِيُّ الأنصارِيَّ

مدني³ * محمد بن صَفْوَانَ الأنصارِيَّ * محمد بن صَيْفِيَّ الأنصارِيَّ * محمد

ابن حاطب⁵ القرشي، أدرك النبي صلى الله عليه وسلم | وهو غلامٌ صغير

* محمد بن طلحة بن عبيد الله القرشي، ويقال كُنْيَتُهُ: ابو القاسم،

سَمَّاهُ النبيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مُحَمَّدًا⁷؛ رَأَى النبيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ < وهو

1 L'de yok. Bkz. Buhârî, VII/248.

2 L'de bu kısım eksik olarak söylenmiştir: "ولقيط بن عامر واحدًا".

3 L'de, eksik ve bozuk bir imlâ ile "ابن نزلنا" şeklinde. Krş Buhârî, VII/250.

4 L'de yok.

1 L'de "عبدالرحمن".

2 "المدني".

3 "الظفري".

4 L'de yok. Krş Buhârî, I/14.

5 Asıl nüshada "خاطب"; L'de ve Buhârî, I/17'de "حاطب".

6 "صلى الله عليه وسلم".

7 "محمد".

8 L'de, bu cümle (noktaya kadar) yok.

باب الكاف

كعب بن مالك¹ بن ابي كعب بن القين الأنصاري السلمي المدني*
 كعب بن عمرو، ابو اليسر، الأنصاري، شهد بذرًا* كعب³، له صحبة،
 وقطعت يده يوم اليمامة، وأظنه مات يوم اليمامة* كعب بن عجرة السلمي⁶
 الأنصاري المدني* كعب بن عاصم الأشعري، ابو مالك، قاله محمد⁷ (*)
 وقال غيره⁸: محمد بن كعب بن عاصم عن ابي مالك الأشعري* كعب
 ابن عياض* كردم الثقفي، والد معاوية¹¹، طائفي* كردم بن ابي السائب
 * كيسان* كلثوم بن حصين، ابورهم، الغفاري* كلدة بن حنبل
 الاسلامي* كرز بن علقمة الخزاعي* كنانة¹² بن حصين، ابو مرثد الغنوي*
 فهؤلاء ثلاثة عشر¹³.

1 L'de " . . . بن مالك " yok.

2 L'de " ابو البشر ".

3 L'de yok. Burada bir istinsah ha-

tâsı işlenmiş " شهد بذرًا " den

" له صحبة " e geçilmiş ve iki ismin malumatı tek isme âitmiş gibi bir hâl almış.

4 L'de " و " yok.

5 L'de bu cümle yok.

6 L'de " الشامي ".

7 L'de " كعب بن مالك " fazlalığı var.

Bu, ayrı bir isim değil, bu bölü-

mün ilk isminin müstensih tara-
fından unutulmuş tekrarı olmalı-
dır.

(*) Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî'yi kastedmektedir.

8 L'de " غير ".

9 L'de " بن " yok.

10 L'de " غير ".

11 L'de " ميمونه ".

12 L'de " كنانة "; Buhârî, et-Târîh

" كنانة بن حصين " us-Sağîr, I/116'da

13 L'de yok.

جَدَّ يَحْيَى بن سعيدِ الأنصاريِّ ، له صُحْبَةٌ⁷ * قيس بن الحِزَامِيٍّ ، له

صُحْبَةٌ ، وقال بعضهم : قَيْسُ بن قَهْلٍ ، ولم يثبت⁹ * قُرَّةُ بن اِيَّاسِ¹⁰

ابن رِيَابِ الْمَزْنِيِّ الْبَصْرِيِّ * قُرَّةُ بن دُعْمُوسِ¹² بن عَوْفِ النَّمَيْرِيِّ * قَتَادَةُ

ابن النعمان / الأنصاريِّ المدنيِّ ، وهو اخو ابني سعيد الخُدْرِيِّ لِأُمِّهِ * (22b)

قَتَادَةُ بن مِلْحَانَ الْقَيْسِيِّ * قَتَادَةُ ، وَالِدُ هِشَامٍ * قُدَامَةُ (9a)

ابن مَطْعُونِ الْقُرَشِيِّ ، جَمَحِيٌّ¹⁵ ، اخو عثمان بن مَطْعُونِ ، شهد بَدْرًا *

قُدَامَةُ بن عبد الله بن عَمَّارِ الْكِلَابِيِّ * قَبِيصَةُ بن الْمُخَارِقِ الْهَلَالِيِّ ، من

قيس عَيْلَانَ * قَبِيصَةُ¹⁷ بن وَقَّاصٍ ، له صُحْبَةٌ * قَبَّاسُ بن أَشِيمِ اللَّيْثِيِّ *

قُطْبَةُ بن مالك ، وهو عمُّ زِيَادِ بن عِلَاقَةَ * قَارِبُ بن الاسودِّ الثَّقَفِيِّ ،

ويقال : مَارِبٌ²¹ * 22

7 L'de, bir sonraki isim öne alınmış ve "وقال بعضهم" dan sonraki ifade bu maddenin sonuna eklenmiştir.

8 L'de "الحدامي".

9 L'de " ولم يثبت".

10 L'de " قرّة" Krş. Buhârî, VII/180.

11 L'de " رثاب" Buhârî'de " زيات".

12 L'de " دعْمُوسِ" Krş. Buhârî, VII/180.

13 L'de ve Buhârî'de " بن عوف" kaydı yok.

14 L'de " محار" okunabilecek bozuk bir imlâ ile. Krş Buhârî, VII/185.

15 L'de ve Buhârî, VII/178'de " الجمحي".

16 L'de " غيلا" Krş. Buhârî, VII/173.

17 Esas nüshada, bu bölümün son ismi olarak yazılmıştır. L'deki sıraya göre yer değiştirildi.

18 L'de " قتات" Buhârî, VII/192'de

" قُبَاتِ بن أَشِيمِ" şeklindedir.

19 L'de " قازب" Krş. Buhârî, VII/196.

20 L'de yok.

21 L'de " قارب".

22 İcmâlî rakamı yok. Mevcut 21'dir.

باب الفاء

فَرَوَةٌ بن مَسِيكٍ الغَطِيفِيِّ المُرَادِيِّ * فَضَالَةٌ بن عُبَيْدِ الأَنْصَارِيِّ الأَوْسِيِّ
 * فَضَالَةُ اللَيْثِيِّ ، وَهُوَ وَالدُّ عَبْدُ اللَّهِ بن فَضَالَةَ * قُرَاتٌ بن حِيَّانَ العِجْلِيِّ ،
 من ربيعةَ * الفضلُ بن عَبَّاسِ بن عبد المَطْلَبِ * فَلَتَانٌ بن عاصِمٍ * فُدَيْكٌ ،
 وَهُوَ جَدُّ صَالِحِ بن بَشِيرٍ ، حِجَازِيٌّ ، الفِرَاسِيُّ * فَجِيعٌ العَامِرِيُّ * فَيْرُوزُ
 الدَّيْلَمِيِّ * فَرَقْدٌ³ *

باب الصادف

قَيْسُ بن سَعْدِ بن عُبَادَةَ الأَنْصَارِيِّ الخَزْرَجِيِّ المَدَنِيِّ² * قَيْسُ بن أَبِي غَرَزَةَ³ ،
 هُوَ غِفَارِيُّ ، وَيُقَالُ جُهَنِّيٌّ * قَيْسُ بن عاصِمِ التَّمِيمِيِّ المِنْقَرِيِّ السَّعْدِيِّ *
 قَيْسُ بن مَخْرَمَةَ القُرَشِيِّ ، حِجَازِيٌّ * قَيْسُ بن عَائِدٍ ، أَبُو كَاهِلٍ ، وَيُقَالُ
 عَبْدُ اللَّهِ بن مَالِكٍ * قَيْسُ بنُ سَلَعٍ * قَيْسُ بن التُّعْمَانِ * قَيْسُ بن عمرو

1 L'de "مك" Krş. Buhârî, VII/126.

2 L'de "خيار".

(3) İcmâlî rakam yok. Mevcut 10'dur.

1 L'de yok.

2 L'de "الديني".

3 L'de "عررة".

4 L'de yok.

5 L'de "ابوعابد".

6 L'de bozuk bir imlâ ile yazılmış, okunamıyor.

ابن هُوْدَةَ⁶⁷ * عَبْدُ عَوْفٍ ، والد قيس بن ابي حازم البَجَلِيّ * عَلِيَاءُ السُّلَمِيّ⁶⁸
 * عِصَامُ الْمَزْنِيّ * عيسى بن عَقِيل * عَبَسَ ، ويقال عَبَسَ ، الغِفَارِيّ *
 عَطَاءٌ ، وهو جَدُّ ابراهيم بن يحيى بن عَطَاءٍ * عَفِيرٌ * عِكْرَاشُ بن ذُوَيْبٍ⁶⁹ *
 عِتْبَانُ بن مالكِ الأنصاريّ * فَهْوَلَاءُ⁷⁰ مائة وأربعة ، وبه ختم .

باب العَيْنِ

غَزِيَّةُ بن الحارثِ الحجازيّ * غَسَّانُ * غُطَيْفُ بن الحارثِ الكنديّ *
 /غُرْفَةُ بن الحارثِ ، نَزَلَ² مِصْرَ * غَالِبُ بن عبد الله الليثيّ * غَالِبُ (22a)
 ابن الأَبَجْرِ³ المزنيّ * فَهْوَلَاءُ⁴ ستّة .

67 L'de " هودّة " .

68 L'de " عليا " .

69 L'de " وهيب " .

70 L'de yok.

71 Mevcut 103'dür.

Asıl nüshada " الحارث " yerine " العيني " yazılmış olup; L, Buhârî ve diğer kaynaklardan tashih edildi.

3 L'de " أبحر " . Buhârî, VII/98'de de

1 L'de " غُرْفَةُ " . Krş. Buhârî, VII/109. " أبحر " , harf-i tarifsizdir.

2 L'de yok. Buhârî, VII/109'da " سكن " 4 L'de yok.

عَبَادُ بْنُ بَشْرِ الْأَنْصَارِيِّ الْحَارِثِيِّ ، مَدَنِيٌّ * عَتَّابُ بْنُ | أَسِيدِ بْنِ
 ابْنِ أَبِي الْعَيْصِ بْنِ أُمَيَّةَ الْقُرَشِيِّ * عَتَّابُ بْنُ شُمَيْرٍ * عُوَيْمِرُ عَامِرِ بْنِ مَالِكِ
 أَبُو الدَّرْدَاءِ ، الْأَنْصَارِيُّ ، مَدَنِيٌّ * عُوَيْمِرُ بْنُ أَشْقَرَ الْمَدَنِيِّ * / عَرْفَجَةَ (21)
 ابْنِ أَسْعَدَ بْنِ كَرَبَ الْكِنَانِيِّ * عَرْفَجَةَ بْنُ شُرَيْحٍ ، وَيُقَالُ ابْنُ شُرَيْحٍ (كَذَا)
 وَيُقَالُ ابْنُ ضَرِيحٍ * عَائِدُ بْنُ عَمْرِو الْمَزْنِيِّ * عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ ، أَبُو الْيَقْظَانَ ،
 مَوْلَى بَنِي مَحْزُومٍ ، شَهِيدٌ بَدْرًا * عَمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ ، أَبُو نَجِيدٍ ، الْخُزَاعِيُّ *
 عِيَّاشُ بْنُ أَبِي رَيْعَةَ ، أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْقُرَشِيُّ ، هُوَ أَخُو أَبِي جَهْلٍ (8b)
 ابْنِ هِشَامِ الْمَحْزُومِيِّ الْقُرَشِيِّ ، لِأُمِّهِ * عَوْفُ بْنُ مَالِكِ الْأَشْجَعِيِّ ، كُنْيَتُهُ
 أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ * عَاصِمُ بْنُ عَدِيِّ الْأَنْصَارِيِّ الْأَوْسِيِّ الْعَجَلَانِيِّ الْمَدَنِيِّ ، يُقَالُ
 شَهِيدٌ بَدْرًا * عَرِيضُ بْنُ سَارِيَةَ السُّلَمِيِّ ، وَيُقَالُ الْفَزَارِيُّ ، وَيُقَالُ كُنْيَتُهُ
 أَبُو نَجِيحٍ * عَفِيفُ الْكِنْدِيِّ ، أَخُو الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسِ لِأُمِّهِ * عَدَّاءُ بْنُ خَالِدِ

56 "faz- وقيل الفيض بن ... " L'de

talıgı var. Buhârî'de (VII/54)

"kay- ... بن أبي العيص بن أمية " dı da yok.

57. Buhârî, VII/76'da "عويـمر" in isim degil, lâkab olduğu belirtilir.

58 L'de yok.

59 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/64.

60 Esas nüshada " ابن " yazılmıştır.

61 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/64.

62 Buhârî'nin verdiği bilgiye aynen uymaktadır. Ancak Buhârî, .baba ismi vermeden sâdece " عرفـجة " şeklinde kaydetmiş, diğer bilgileri metin içinde vermiştir.

63 L'de yok. Krş. Buhârî, VII/58.

64 L'de yok.

65 L'de yok.

66 L'de " و " yok.

ابن سَعْدِ الْأَنْصَارِيِّ * عُمَيْرٌ ، مَوْلَى أَبِي اللَّحْمِ ، وَهُوَ مَوْلَى بَنِي غِفَارٍ ⁴² *
 عُمَيْرُ اللَّيْثِيِّ ، وَهُوَ وَالِدُ عَبِيدِ بْنِ عُمَيْرٍ * عُمَيْرُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عُمَيْرٍ ، وَالِدُ
 أَبِي بَكْرِ بْنِ عُمَيْرٍ * عَكَّافُ بْنُ وَدَاعَةَ الْهَلَالِيِّ * عِيَاضُ | بِنِ | غَنَمِ الْفِهْرِيِّ
 الْقَرْشِيِّ * عِيَاضُ بْنُ حِمَارِ الْمُجَاشِعِيِّ التَّمِيمِيِّ * عِيَاضُ ، وَالِدُ عَبْدِ اللَّهِ *
 عَلْقَمَةُ بْنُ رُمَيْثَةَ الْبَلَوِيِّ * عَلْقَمَةُ بْنُ الْفَعْوَاءِ ⁴⁵ الْحِجَازِيِّ الْخُزَاعِيِّ ⁴⁷ * عَدِيُّ بْنُ حَاتِمِ
 الطَّائِيِّ ، أَبُو طَرِيفٍ * عَدِيُّ بْنُ عَمِيرَةَ الْكِنْدِيِّ ، وَيُقَالُ الْحَضْرَمِيِّ *
 عَدِيُّ بْنُ عَمِيرَةَ ، وَيُقَالُ عَرَسُ بْنُ عَمِيرَةَ ⁵⁰ ، وَيُقَالُ عَدِيُّ بْنُ فَرَوَةَ ⁵¹ ، وَهُوَ جَدُّ ⁵²
 عَدِيِّ بْنِ عَدِيِّ الْكِنْدِيِّ * عَوِيمٌ بْنُ سَاعِدَةَ ⁵³ * الْعَلَاءُ بْنُ الْحَضْرَمِيِّ *
 عَطِيَّةُ الْقُرْظِيِّ * عَرُوةُ بْنُ أَبِي الْجَعْدِ ، وَيُقَالُ ابْنُ الْجَعْدِ ، الْبَارِقِنِيُّ
 الْأَزْدِيُّ * عُرْوَةُ بْنُ مُضَرِّسِ بْنِ أَوْسِ بْنِ حَارِثَةَ بْنِ لَامِ الطَّائِيِّ ، بَغَيْرِ هَمْزَةٍ ⁵⁴ *
 عُرْوَةُ الْفُقَيْمِيِّ * عَبَادُ بْنُ شُرْحَبِيلٍ ، وَيُقَالُ ابْنُ شُرَاحِيلَ ، الْيَشْكُرِيُّ * ⁵⁵

41 L'de " مولى ابي اللحم "

42 L'de " بني عفان "

43 L'de yok.

44 L'de " عمر "

45 Asıl nüshada " الفعواء " olup, diğ̈er nüsha ile Buhârî, VII/39 ve diğ̈er tabakat kitaplarından tas-hih edilmiştir.

46 L'de " حجازى "

47 L'de " خزاعي "

48 L'de " عمير "

49 Asıl metinde, " الكندى " ve " يقال " ye kadar olan kısım kitabın ke-

narına yazılmış olup ciltlenir - ken kesilmiştir. L'den tamamlan-dı.

50 Krş. Buhârî, VII/87.

51 Krş. Buhârî, VII/44.

52 Buhârî'de " والد "

53 L'de yok. Esas nüshada kenara ya-zılmış. Buhârî'de de yok. Krş. Müs-ned, III/422.

54 L'de yok. Buhârî, VII/31'de diğ̈er ifâdeler aynı olduğu halde bu i-fâdeye yer verilmemiştir.

55 L'de " بن "

بني عدِّي من قریش * عامر بن شهر * عامر بن وائلة ، ويقال عمرو ،

ابو الطفيل ، الليثي مكي * (8a) عامر بن الطفيل * عتبة بن غزوان *³⁰

عتبة بن النذر الشامي * عتبة بن عبد ، السلمي ، ابو الوليد * العباس³¹

ابن عبد المطب ، ابو الفضل ، الهاشمي القرشي ، عم رسول الله³²

صلى الله عليه وسلم * عباس بن مرداس السلمي * عقیل بن ابي طالب³³

ابن عبد المطب الهاشمي ، ابو يزيد ، القرشي الحجازي * عتبة بن عمرو³⁴

ابو مسعود ، الانصاري البدري النجاري ، مدني * عتبة بن عامر الجهني ،

ويقال كنيته : ابواسد ، ويقال : ابو حماد * عتبة بن الحارث ،³⁶

ابو سروعة ، القرشي المكي * / عتبة بن مالك الليثي * عمارة بن ربيعة³⁷ (21a)

الثقيبي * عمارة بن اوس * عمارة بن زعكرة * عمارة بن شبيب * عمير⁴⁰

27 L'de " " و يقال " Ayrıca " شهر " .
 28 Krs. Buhârî, VI/446.
 29 L'de " الطبل " . Krs. Üsd'ül-Gâbe, III/84.
 30 L'de " غزوان " . Krs. Buhârî, VI/520; Müsned, IV/174; V/61.
 31 L'de " المنذر " . Krs. Buhârî, VI/521
 32 L'de " عم النبي " .
 33 L'de " الاسلمي " .
 34 L'de " " yok.
 35 L'de " حجازي " .
 36 L'de " و " yok.
 37 L'de " " sek-
 38 L'de yok. Krs. Buhârî, VI/431.
 39 L'de yok. Krs. Buhârî, VI/494.
 40 L'de yok. Krs. Buhârî, VI/494.
 Öyle görülüyor ki, müstensih, yu-
 kardaki "dan itibaren
 bir satır atlamış ve " ابو سروعة "
 " şeklinde devam etmiş-
 tir.

ابو نَجِيحٍ ، السُّلَمِيُّ * عمرو بن العاص بن وائل السَّهْمِيُّ ، ابو عبد الله
 القرشي * عمرو بن عَوْفٍ المِزَنِيُّ * عمرو بن عوف ، حَلِيفُ بني عامر بن لُؤَيِ
 شهد بَدْرًا * عمرو بن أخطَب ، ابوزيد ، الأنصاري * عمرو بن حزم
 الأنصاري المدني * عمرو بن تَغْلِبٍ¹⁸ / من بني ربيعة¹⁹ ، هاجر الى النبي عليه²⁰
 السلام * عمرو بن أمية الضمري ، حجازي * عمرو بن الحارث
 ابن المصطلق الخزاعي ، اخو جويرية²¹ زوج النبي عليه السلام * عمرو
 ابن الجموح * عمرو بن الأحوص * عمرو بن مرة²³ ، ابو مرهم ، الأسدي
 ويقال الجهنني * عمرو بن الحمق الخزاعي * عمرو بن مالك الرواسي *
 عمرو بن خارجة * عمرو بن حريث المخزومي القرشي * عمرو بن يثربني
 الضمري * عمرو ، ابو حبة²⁴ ، البدرى * عمرو بن شاس²⁵ الاسلمي ، حجازي ،
 من اهل الحديبية * عمرو بن غيلان * عامر بن عبد الله بن الجراح ،
 ابو عبيدة²⁶ ، القرشي * عامر بن ربيعة العدوي ، شهد بَدْرًا ، حليف

17 L'de المِزَنِيُّ .

18 L'de " ثعلب " .

19 L'de " . . . بن ربيعة " .

20 L'de " صلى الله عليه وسلم " .

21 L'de " جويرية " .

22 L'de " صلى الله عليه وسلم " .

23 L'de " حمزة " .

24 Asıl nüshada " حبة " şeklinde oku-
maya müsâit bir imlâ ile yazılmıştır.
Nokta kaymasından ileri gelmiş
olduğunu düşünerek, diğer nüsha ile
öbür kaynaklara itibar ettik. Krş.
Müsned, III/489.

25 L'de " شاش " .

26 Asıl nüshada " ابو عبيد " .

ابن عبد المطلب بن هاشم الهاشمي القرشي ، حجازي ، ³ ويقال : عبدالله
ابن ربيعة * ⁴ عبد ، ابو حذر ، ⁵ الأسلمي * عبد المزني ، ⁶ وايد يزيد
ابن عبد ، حجازي * ⁷ عبدة بن حزن ، ⁸ النصري السؤاي ، ابو الوليد *
عبيد (7b) ، ⁹ مولى النبي صلى الله عليه وسلم ، ويقال ابو عبيد *
عبادة بن الصامت بن قيس ، ابو الوليد ، الانصاري ، شهد العقبه مع
رسول الله صلى الله عليه وسلم ، من بني عوف بن الخزرج ، ويقال :
النجاري ، مدني * ¹⁰ عبادة الزرق ، ¹¹ حجازي * ¹² عبادة بن قريط ، ويقال :
قرص ، ¹³ وقرص اصح * ¹⁴ عمر بن ابي سلمة بن عبد الأسد القرشي * عمر
ابن سعد ، ابو كبشة ، الأنماري * ¹⁵ عثمان بن طلحة الحنفي القرشي المكي *
عثمان بن ابي العاص الثقفي الطائفي ، نزل البصرة ، ابو عبد الله | *
عثمان بن حنيف الأنصاري المدني ، اخو سهل بن حنيف ، شهد بدرًا *
علي بن طلق * ¹⁶ علي بن شيبان الحنفي اليمامي * عمرو بن عبسة .

3 L'de cümle sonuna kadar yok.

4 L'de " عبدالله " .

5 L'de " ابو حذر " .

6 L'de " حرب " .

7 L'de " البصري " .

8 L'de " عبيد الل " .

9 L'de " قرص " .

10 L'de " قريط " .

11 L'de " والاول اصح " .

12 L'de " عمرو " .

13 L'de " الاسدي " .

14 L'de " عثمان بن طلحة بن ابي طلحة " .

15 Esas nüshada yok. Krş. Buhârî, VI/212
Müşned, IV/21, 216.

16 L'de yok. Krş. Buhârî, VI/302.

| أبو عَبَسُ الْأَنْصَارِيُّ ، مَدَنِيٌّ حَارِثِيٌّ * عبد الرحمن بن حَسَنَةَ ، وَحَسَنَةَ⁸
 أُمُّهُ ، وَيُقَالُ هُوَ أَخُو شُرْحَبِيلَ بْنِ حَسَنَةَ * عبد الرحمن بن قُرَادٍ ، حِجَازِيٌّ
 وَيُقَالُ هُوَ ابْنُ الْفَاكِهِ * عبد الرحمن بن خَبَّابِ السُّلَمِيِّ * عبد الرحمن
 ابْنُ أَبِي سَبْرَةَ الْجُعْفِيِّ * عبد الرحمن بن أَبِزَى الْخُزَاعِيِّ ، لَهُ صَحْبَةٌ *
 عبد الرحمن بنُ أَبِي عَقِيلٍ * عبد الرحمن بن عَلْقَمَةَ الثَّقَفِيِّ ، وَيُقَالُ
 ابْنُ أَبِي عَلْقَمَةَ * عبد الرحمن بن قُرْطٍ ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الصُّقَّةِ * عبد الرحمن
 ابْنُ خَبْنَشِ التَّمِيمِيِّ¹⁰ * عبد الرحمن بن أَبِي الْمُرَّعِ¹² * عبد الرحمن بن عَائِشِ
 الْحَضْرَمِيِّ * عبد الرحمن بن صَفْوَانَ¹³ * فَهَوَّلَاءُ أَحَدٌ وَعَشْرُونَ .

بَابُ بَيْتِ هَرَفِ الْعَيْنِ

عُبَيْدُ بْنُ خَالِدِ بْنِ الْبَهْرِيِّ السُّلَمِيِّ * عُبَيْدَةُ بْنُ عَمْرٍو الْكِلَابِيُّ ، وَيُقَالُ
 (20a) عُبَيْدُ بْنُ عَمْرٍو * / عَبْدُ شَمْسٍ ، أَبُو هَرِيرَةَ ، الدَّوْسِيُّ الْيَمَانِيُّ * عُبَيْدُ اللَّهِ
 ابْنُ مِحْصَنِ الْخَطْمِيِّ الْأَنْصَارِيِّ * عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ

7 L'de " أبو عبس بن حبر " .

8 L'de " وهو امه " şeklinde .

9 L'de " عبد الله " bābı içinde yazılmış .

10 L'de " حبش " . Buhārī, V/248'de

" خَبْنَشِ "

11 L'de ve Buhārī'de " التميمي " .

12 L'de " أبي " yok .

13 L'de yok .

1 L'de başlık yok .

2 L'de " الفهرى " .

الثَّقَفِيُّ * عبد الله بن هِشَام⁵⁶ ، وهو جَدُّ زَهْرَةَ بن مَعْبَد ، رأى النَّبِيَّ عَلَيْهِ⁵⁷
 السلام وهو غلام صغير⁵⁸ * عبد الله بن يزيد الانصاري الخَطْمِيُّ * عبد الله
 ابن امرأة عُبَادَةَ بن الصَّامِتِ ، وهو ابن أمِّ حرام * فهؤلاء⁶⁰ ستة وخمسون⁶¹ ،
 وبه ختم .

باب أسماء عبد الرحمن

عبد الرحمن بن ابي بكر بن ابي وَحَافَةَ القرشي التيمي ، حجازي ،
 (19b) ابو محمد * عبد الرحمن بن أَزْهَرَ بن عبدِ يَعْثُ² القرشي / الزُّهْرِي ، مدني ،
 وهو ابنُ عمِّ عبد الرحمن بن عوف * عبد الرحمن بن عثمان بن عبيد الله ،
 < هو ا > بن اخي طلحة بن عبيد الله ، القرشي التيمي ، حجازي *
 عبد الرحمن بن سُمْرَةَ ، ابو سعيد ، القرشي | التيمي ، حجازي *
 عبد الرحمن بن معاذٍ ، حجازي * عبد الرحمن بن شَيْبَل * عبد الرحمن
 | بن | يَعْمر الدِّيلِي⁵ * عبد الرحمن بن عَمْرَةَ⁶ * عبد الرحمن بن جَبْرِ ،

56 L'de " هاشم " .Krş. Buhârî, V/23

57 L'de " صلى الله عليه وسلم " .

58 L'de " صغير " yok.

59 L'de " بن " elifsiz.

60 L'de yok.

61 Mevcut 57'dir.

1 L'de " زاهر " .

2 L'de " يعوث " .

3 L'de " ابن " yok.

4 L'de bu isme yer verilmemiş, Krş. Müsned, III/453.

5 L'de " الديلي " .

6 L'de " عمير " .

لعدوى المدني⁴⁰ ، رأى النبي عليه السلام⁴¹ وهو غلام صغير ، روى عنه حرفاً ،
(19a) وإنما روايته عن / أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم * عبد الله بن عدى⁴³
ابن الحمراء⁴⁴ ، ابو عمرو ، القرشي الزهري ، حديثه في اهل الحجاز * عبد الله
ابن عكيم ، ابو معبد ، الجهني ، لم ير النبي عليه السلام ، ويقول : كتب⁴⁵
الينا رسول الله صلى الله عليه وسلم | * عبد الله بن قيس ، ابو موسى ،
الاشعري * عبد الله بن قرط⁴⁷ ، أزدي⁴⁸ * عبد الله بن مسعود ، ابو
عبد الرحمن ، الهذلي ، هاجر الى الحبشة ، ثم شهيد بداراً * عبد الله
ابن مغلل المزني ، وكان ممن بايع النبي عليه السلام تحت الشجرة يوم⁵⁰
الحدبية * عبد الله بن مالك بن بحينة الأسدي [الازدي⁵¹] ، حليف بني⁵²
عبد الله (كذا) المطلب ، مدني ، وبحينة أمه ، ويقال : هو ابن مالك⁵³
ابن القسب * عبد الله بن مالك الاوسي * عبد الله بن معتم⁵⁴ * عبد الله
ابن معاوية الغاضري * عبد الله بن مالك الغافقي * عبد الله بن هلال⁵⁵

40 L'de " المدني " yok.

41 L'de " صلى الله عليه وسلم " . 48 L'de " الازدي " .

42 L'de " النبي " . 49 L'de " لم يشهد " .

43 L'de " şeklinde bozuk bir 50 L'de " صلى الله عليه وسلم " .
imlâ ile yazılmış.

44 L'de " خمير " . 51 Esas nüshanın kenarında.

45 L'de " صلى الله عليه وسلم " . 52 L'de " وهو " .

46 L'de " لنا " . 53 L'de " عبد المطلب " dir. doğrusu
da odur.

47 Esas nüshanın kenarında 54 L'de " معتم " . Krş. Buhârî, V/27.

" في رواية قرص " kaydı var. 55 L'de " العاضري " .

ابن العوّام القرشيّ الأسديّ ، أوّل مولود بالمدينة في الاسلام ، ابو بكر ،
ويقال : ابو خبيب³² ، قُتل بمكة * عبد الله بن زائدة ، وهو ابن أم مكتوم
الاعمى (6b) القرشيّ ، ويقال : عمرو بن أم مكتوم * عبد الله بن سعد ،
عمّ حرام بن معاوية³³ * عبد الله بن السعدّيّ ، من بني مالك بن حسل³⁴ *
عبد الله بن سلام بن الحارث الخزرجيّ المدنيّ ، ابو يوسف * عبد الله
ابن السائب بن ابن السائب المخزوميّ القاريّ³⁵ ، ابو عبد الرحمن * عبد الله
ابن سرجس المزنيّ³⁶ * عبد الله بن سبرة * عبد الله بن الشخير العامريّ ،
والد مطرف ويزيد ابني عبد الله³⁷ * عبد الله بن عبد الاسد بن هلال³⁹
ابن عبد الله ، ابو سلمة ، القرشيّ المخزوميّ ، من المهاجرين الاولين ، شهد
بدرًا ، ومات قبل النبيّ صلّى الله عليه | و سلّم | * عبد الله بن عمر بن الخطاب
القرشيّ العدويّ ، ابو عبد الرحمن ، من المهاجرين * عبد الله بن عباس
ابن عبد المطلب ، ابو العباس ، الهاشميّ القرشيّ * عبد الله بن عمرو
ابن العاص بن وائل السهميّ القرشيّ ، ابو محمد * عبد الله بن عمرو
ابن هلال البكريّ ، والد بكر بن علقمة المزنيّ * عبد الله بن عامر بن ربيعة

32 L'de " ابي حبيب " .

33 L'de " حرام " .

34 L'de " حتيك " . Krş. Buhârî, V/27.

35 L'de " الفكي " .

36 L'de " المدني " .

37 L'de " ابني عبد الله " . yok.

38 L'de " القارى " fazlalığı var.

39 Esas metinde " عبد الاسود " olup, L'den ve Buhârî, V/6'dan tashih edilmiştir.

16 ¹⁶ بن جَزَّ الزُّبَيْدِي * عبد الله بن حُدَافَةَ السَّهْمِي * عبد الله بن حَدْرَدِ ¹⁸
 الاسلمي ، حجازي * عبد الله بن حُبَيْبِي الخُثَمِي ، حجازي * عبد الله
 ابن ابي الحَمَسَاءِ ¹⁹ * عبد الله بن حنْظَلَةَ بن الراهب ، وهو ابن ابي عامر
 الانصاري ، الغَسِيلِ المَدَنِيِّ ²⁰ ، وحنْظَلَةَ غَسَلَتَهُ الملائكةُ في عَهْدِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ خَرَجَ وَهُوَ جُنُبٌ ، فَقُتِلَ شَهِيداً * عبد الله بن ابي حَبِيبٍ ، ويقال :
 ابن ابي حَبِيبَةَ ، ²² الأنصاري مدني ²³ * عبد الله بن حَبِيبِ الجُهَنِيِّ * عبد الله
 ابن خَيْثَمَةَ الأنصاري الاوسي * عبد الله بن رِوَاحَةَ الأنصاري ، مدني ، قُتِلَ
 يَوْمَ مَوْتِهِ ²⁵ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ * عبد الله بن رَيْعَةَ السُّلَمِيِّ الكوفي
 * عبد الله بن ابي رَيْعَةَ ، ابو عبد الرحمن ، اخو عِيَّاشِ بن ابي رَيْعَةَ ،
 المَخْزُومِيِّ * عبد الله بن زيد بن عبد رِثَّةِ الأنصاري ، من بَلْحَارِثِ بن خَزْرَجٍ ،
 مدني ²⁹ ، / ضاحِبِ الأَذَانِ * عبد الله بن زيد بن عاصم المازني الأنصاري ،
 مدني * عبد الله بن زَمْعَةَ بن الاسود القرشي * عبد الله بن الزبير

16 L'de " جر " .

17 L'de, bu bābın sonuna doğru yazıl- 24 L'de " حبيب " . Krş. Buhârî, V/21.
mıŝ.

18 L'de " ... بن ابي حدير " .

25 L'de " قتل بموتة " .

19 L'de " ... ابي الحمسي " . imlâsı ile.

26 L'de " ... النبي صلى الله عليه وسلم " .

20 L'de " ... المدني " .

27 L'de yok.

21 L'de " ... صلى الله عليه وسلم " .

28 L'de " ... بن بلحارث " .

22 L'de " ... ابن ابي " yok. Krş. Buhârî, V/17.

29 L'de " ... المدني " .

23 L'de " ... المدني " .

30 L'de " وهو " .

31 L'de " ... المدني " .

عبد الله بن الأرقم² بن عبد يَغُوْثَ (6a) بن وهب بن عبد مناف بن زُهْرَةَ
 حجازي * عبد الله بن أرقم³ الخُزاعِي ، حجازي * عبد الله بن أبي أوفى⁴
 الأَسْلَمِي ، ابو ابراهيم ، من أصحابِ الشجرة * عبد الله بن بدر⁵ المذَنبِي
 الجُهَنِي ، وهو والدُ بَعْجَةَ وَمُعَاوِيَةَ * عبد الله بن بَسْر المَـسَازِنِي⁷
 /القَارِي (كذا) السُّلَمِي ، و يقال انه كان من آخر اصحاب النبي صَلَّى
 الله عليه وسلم مَوْتًا بِالشَّامِ * عبد الله بن ثابت ، ولم يذكر سماعًا من النبي
 صَلَّى الله عليه وسلم | و سلم | * عبد الله بن ثَعْلَبَةَ بن صَعِيرِ العَدْرِي ، وكان¹¹
 رسول الله صَلَّى الله عليه وسلم | و سلم | مسح وجهه زمان الفتح ، وانما روى عن
 رسول الله صَلَّى الله عليه وسلم | و سلم | حَرْفًا ، وعامة روايته عن اصحاب النبي¹²
 عليه السلام * عبد الله به جعفر بن ابي طالب بن عبد الله (كذا) المَطَّلِ¹³
 الهاشمي القرشي ، ابو جعفر * عبد الله بن جَرَادِ * عبد الله بن ابي¹⁴
 الجَدْعَاءِ * عبد الله بن حَوَالَةَ الأزْدِي الشَّامِي * عبد الله بن الحارث¹⁵

2 L'de " ارقم "

3 L'de " ارقم "

4 L'de " زيد "

5 L'de yok. Buhārī, V/23' de " المدني "

6 Buhārī, II/149 (عبد الله بن بعجة).

" معاوية بن عبد الله " Ayrıca

" بن بعجة بن عبد الله " için bkz. Buhārī, VII/331, 333.

7 L'de yok.

8 L'de " الحارثي "

9 L'de " مات "

10 L'de " صغير "

11 L'de yok.

12 L'de " صلى الله عليه وسلم "

13 L'de yok. Doğrusu " عبد المطلب "

14 L'de " جواد "

15 L'de " . . . بن ابي . . . "

باب الطاء

طارِق بن الأَشِيم¹ الأشجعي * طارق بن عبد الله المحاربي * طارق
ابن شهاب الأحمسي² * طارق بن سويد الحضرمي ، ويقال : الجعفي ،
رأى النبي عليه السلام ، ولا نعرف له سماعاً منه ، وعامة روايته عن اصحاب
النبي عليه السلام ، وهو غلام صغير * طلق بن علي ، ابو علي ،
السحيمي الحنفي اليمامي * طلحة بن مالك * طفيل بن سخبرة ، اخو
عائشة ام المؤمنين لامها * طخفة⁵ ، ويقال طهفة ، الغفاري * فهؤلاء⁶ سبعة⁷.

باب الظاء

ظهير بن رافع ، عم رافع بن خديج ، الأنصاري المدني .

باب العين

عبد الله بن أنيس¹ الجهمي ، ابو يحيى ، حديثه في اهل المدينة *¹

1 L'de " اشيم "

2 L'de " الاحسي "

3 L'de, cümle sonuna kadar yok.

4 L'de " السجيم "

5 L'de " طفحة "

6 L'de yok.

7 Mevcut 8'dir.

¹ L'de " اسر " şeklinde bozuk bir imlâ ile yazılmıştır.

صَهْبُ بن سِنَان ، ابو يحيى ، مَوْلَى ابنِ جُدْعَانَ الْقُرَشِيِّ⁸ ، واصلُه من
العرب من النير بن قاسطٍ⁹ ، مدني⁹ ، من المهاجرين الاولين ، كان بمكة
ثم بالمدينة * صِلَةُ بن الحارثِ ، غِفَارِيُّ¹⁰ * الصَّعْبُ بن جَثَّامَةَ بن قَيْسِ
الليثيِّ حجازي¹¹ * الصُّنَابِحُ بن الأَعْسَرِ الأَحْمَسِيِّ¹² ، ويقال : الصُّنَابِحِيُّ ،
والصُّنَابِحُ أصح¹² . * صَعَصَعَةُ بن ناجية ، جَدُّ الفَرَزْدَقِ ، ويقال : عمُّ الفَرَزْدَقِ¹³
المُجاشِعِيُّ¹⁴ * صُحَارُ بن غِيَّاشِ¹⁵ ، من عبد القيس¹⁶ ، ويقال : ابن صَخْر¹⁷ من
عبد القيس ، العَبْدِيُّ¹⁸ * فهؤلاء ثلاثة عشره .

باب الضار

الضَّحَّاكُ بن سُفْيَانَ الكِلَابِيُّ * الضَّحَّاكُ بن قَيْسٍ ، ابو أنيس الفِهْرِيُّ ،
اخو فاطمة بنت قيسٍ * ضِرَّارُ بن الأَزُورِ² * فهؤلاء ثلاثة .

7 L'de " مولا جدعان " dır. Asıl

nüshada da " ابن " elifsizdir. 14 L'de " صخار " . Krş Buhârî, IV/327.
Krş. Buhârî, IV/315.

8 L'de yok.

15 L'de " عباس "

9 L'de yok.

16 L'de " من " yerine " من "

10. L'de " هو من . . . "

17 L'de " بن "

11 L'de yok. ; ayrıca " اخو محكم "

18 L'de yok.

" ifadesi var. جثامة "

1 L'de iki kelime arasında "وقيل "

12 L'de " والاول اصح "

" fazlalığı var. Bu fazla-
lık Buhârî'de yok.

13 L'de " عمه "

2 L'de yok.

و³ يقال : | هو | اخو عبد الرحمن بن حسنة * شرحبيل بن أوس ، ويقال :
أوس بن شرحبيل * شيبه بن عثمان ، ابو عثمان الحَجَبِيُّ القُرَشِيُّ المَكِّيُّ
من بني عبد الدار * شريد بن سويد الثقفي * شمعون ، أبو ریحانة
الأنصاري * سُقران ، مولى رسول الله صلى الله عليه | وسلم | * شَكَلُ
ابن حميد العبسي⁶ * شيبان ، ابو يحيى الأنصاري ، جَدُّ يحيى بن عباد⁷
فهؤلاء احد عشر⁸ .

باب الصاد

صفوان بن أمية بن خلف¹ ، ابو وهب الجمحي القرشي المكي * صفوان
ابن عسال المرادي * صفوان بن مخزوم الزهري القرشي² * صخر بن حرب
ابن أمية القرشي مكي ، ابو سفيان³ * صخر بن العيلة⁵ * صخر الغامدي ،
ويقال هو ابن وداعة الأزدي⁶ * صدي بن عجلان ، ابو أمانة الباهلي *

3 "شرحبيل بن اوس بن سويد" L'de 3

الثقفي şeklinde bir istinsah hatfâsı yapılmış, bundan sonraki isim atlanmış, daha sonraki ismin ikinci şıkkı ile bir önceki isim mezcedilmiştir.

4 L'de yok.

5 L'de "شريد" atlanarak, geri kalan kısmı "شراخبيل" in sonuna eklenmiştir.

6 L'de "العبسي" yok.

7 L'de "عيادة" imlâsı ile.

8 L'de yok.

9 Mevcut 13'dür.

1 "حلف" L'de .

2 L'de "ابو سفيان" var. Bu künye, bir sonraki ismin olacaktır.

3 L'de "المكي" .

4 L'de "ابو سفيان" yok.

5 L'de "العالية" .

6 Buhâri, IV/310'da "ابو وداعة" dır,

ابن خالد الأَسَدِيُّ * سَفِينَةُ ، ابو عبد الرحمن ، مولى أم سلمة * سُنَيْن
 ابن واقد³⁸ (كذا) ، ابو جميلة ، حجازي * سَوَادُ بن قَارِبِ الأَزْدِيِّ * سَرَقُ⁴⁰
 * سلامة بن قَيْصِرٍ ، ويقال قُصِيرٌ⁴¹ * سُهَيْلُ بن بَيْضَاءَ ، وَبَيْضَاءُ أُمُّهُ ،
 وَهُوَ سُهَيْلُ بن وَهَبِ بن ربيعة القرشي * سَوَادُ بن عمرو الغفاري * سَلِيلٌ⁴³
 الاشجعي * سَعْرُهُ الدُّوْلِيُّ الكِنَانِيُّ حجازي * | سُهَيْلُ بن عمرو القرشي⁴⁵ ،
 والد ابي جندل بن شيبة | * فِهْرُؤُلاءُ تسعة وخمسون ،⁴⁷

بَابُ السِّينِ

شَدَّادُ بن اوس بن ثابت ، ابن اخي حَسَّانَ بن ثابتٍ ، الأنصاري
 النجاري * شَدَّادُ بن أسيد السلمي * شَدَّادُ بن شُرْحَبِيلِ (5b)
 الأنصاري * شَدَّادُ بن الهادي الليثي حجازي * شُرْحَبِيلُ الجعفي *
 شُرْحَبِيلُ بن / حَسَنَةٌ ، وَحَسَنَةُ أُمُّهُ ، وَهُوَ شُرْحَبِيلُ بن عبد الله بن المطاع⁴⁴

38 L'de ve Buhârî'de " ابن واقد " yok.

39 L'de " الاسكرى " .

40 L'de " سرق بن سلامة بن قيصير " şeklinde iki isim birleştirilmiş.

41 L'de yok.

42 L'de " الغفاري " yok.

43 L'de " السليل " ; Buhârî'de bu isim yer verilmemiş.

44 Esas metinde " سعد " imlâsıyla yazılan bu isim, L'de ve Buhârî, IV/199'da " سَعْر " şeklindedir.

45 Esas metinde bu isim yok. Krş. Buhârî, IV/103.

46 L'de yok.

47 Mevcût 64'dür.

1 Her iki nüshada ve Müsned'de (III/493; VI/467) metindeki gibi olup Buhârî, IV/224'de " الهادي " imlâsı ile dir.

2 L'de " وهى امد " .

وقال مرة : مالك *²³ سويد بن حنظلة * سويد بن هبيرة *
سهل بن حنيف الانصارى الاوسى مدني²⁴ ، شهيد بدرًا * سهل بن ابي حنمة
الحارثي الاوسى مدني²⁵ * سهل بن سعد الساعدي الانصارى المدني²⁶ *
سهل بن حنظلة ، ويقال ابن الحنظلية²⁷، الانصارى ، وكان عقيما لا يولد
له ، بايع تحت الشجرة ، نزل بالشام * سالم بن عبيد الاشجعي ، حديثه
في الكوفيين * سلمان الخير الفارسي ، ابو عبد الله * سلمان بن عامر
الضبي * سمرة بن جندب الفزاري * سمرة بن معير ، ابو محذورة القرشي ،
مولي النبي صلى الله عليه | وسلم | * سبرة بن معبد الجهني ، وقال
بعضهم : سبرة بن عوسجة * سبرة بن ابي فاكه *³³ | سبيعة الاسلمية *³⁴
سليم بن جابر الهجيمي *³⁵ | سنان بن سنة * سنان بن عبد الله الجهني *
سنان بن سلمة * سليمان بن صرد الخزاعي ، ابو مطرف * سوادة
ابن الربيع * سراقه بن مالك بن جعشم المدلجي *³⁶ | سندر *³⁷ | سواء

23 Buhârî, IV/142'de verilen bilgi,
esas metnin aynısıdır.

24 L'de "المدني".

25 L'de "المدني".

26 L'de "المدني" yok.

27 L'de "ابن حنظلية" ; esas nüshada
kênarda "kaydı قيل هي اسم جدته"
vardır.

28 Bu isim L'de şöyledir: "سلمان"

الفارسي ابو عبسة (كذا) الخير، جاز

بالعراق ثم كان بالشام

29 L'de "الظبي".

30 L'de "سلمة".

31 L'de "سبرة" yok.

32 L'de "سبر".

33 Bu iki isim asıl metinde yoktur
L'den alınmıştır.

34 Krş. Müsned, VI/432; Buhârî'de yok.

35 Krş. Buhârî, IV/120.

36 L'de "خشم".

37 L'de "سندرة".

ابن المُحَبِّقِ الهُدَلِيِّ * سلمة بن أمية * سلمة بن نُعَيْمِ بن مسعود
 الاشجعي * سلمة بن يزيد الجعفي * سلمة بن صخر الأنصاري ، و¹² يقال¹³
 سلمان بن صخر * سلمة الجرهمي ، والد عمرو بن سلمة * السائب بن يزيد ،
 ابن اختِ نَمْرِ الكِدِّي ، ويقال الهذلي ، ابو يزيد * السائب بن ابي وداعة
 القرشي السهمي * السائب بن خلاد بن سويد ، من بلحارث بن خزرج
 الأنصاري (5a) المدني * السائب بن ابي السائب المكي المخزومي ،
 مولى مجاهد بن فوق (كذا) * السائب بن جندب¹⁴ ، ابو مسلم¹⁵
 صاحب المقصورة * سفيان بن ابي زهير الشنائي ، من أزد شنوءة ، | حديثه¹⁶
 في اهل المدينة | * سفيان بن عبد الله الثقيفي ، | حديثه في اهل الطائف |
 * سفيان بن أسيد ، ويقال ابن أسد ، الحضرمي * سويد بن مثنى المزني ،
 | حديثه في الكوفيين | * سويد بن النعمان الأنصاري المدني * سويد²¹
 الأنصاري ، حجازي * سويد بن قيس ، وقال شعبة : هو ابو صفوان ،

11 L'de " زيد " Buhârî, IV/72'de

" بنو "

12 L'de " الأنصاري " yok.

13 L'de yok...krş.Buhârî, IV/72.

14 L'de ve Buhârî, IV/151'de " خباب "

15 Buhârî'de " ابو مسلمة " olup,

dipnotunda, " ابو مسلم " olması gerektiği ifade edilmiştir.

16 Esas nüshanın kenarında: " سى "

بذلك لأنه اتخذ لنفسه مقصورة ، وكان

kaydı vardır.Devâmı, ciltlenirken kesilmiştir.

17 L'de " الشنائي " dir.

18 L'de " شوته " imiâsıyla yazılmıştır

19 L'de " ويقال ابن اسد " yoktur.

20 L'de " المدني " dir.

21 L'de bu isim yoktur.

22 L'de bu isim yoktur.

باب السين

سَعِيدُ بنِ يَزُوعِ المَخْزُومِيِّ حِجَازِيٍّ ، وَكانَ اسْمُهُ صُرْمًا¹ ، فَسَمَّاهُ
 النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَعِيدًا * سَعِيدُ بنِ حُرَيْثٍ ، اخُو عَمْرُو بنِ حُرَيْثٍ ،
 المَخْزُومِيُّ القُرَشِيُّ ، | يَعُدُّ فِي الكُوفِيِّينَ | * سَعِيدُ ، وَالِدُ كَيْدِيَسِرٍ ،
 أَحَدِيثُهُ فِي البَصْرِيِّينَ | * سَعِيدُ بنِ أَبِي رَاشِدٍ³ * سَعْدُ بنِ عُبَّادَةَ
 الخَزْرَجِيُّ الانصَارِيُّ المَدَنِيُّ * سَعْدُ بنِ مالِكِ بنِ سِنانٍ ، أَبُو سَعِيدِ
 الخُدْرِيِّ * سَعْدُ بنِ تَمِيمِ الأَشْعَرِيِّ ، وَيُقَالُ السَّكُونِيُّ الشَّامِيُّ ، وَالِدُ⁷
 بِلالِ بنِ سَعْدٍ * سَعْدُ بنُ الأَطُولِ ، | حَدِيثُهُ فِي المَصْرِيِّينَ | * سَعْدُ
 ابنِ أَبِي ذُبَابِ الحِجَازِيِّ * سَعْدُ ، مولى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ * سَلْمَةُ
 ابنِ سَلَمَةَ بنِ وَقْشِ الأَشْهَلِيِّ الأَوْسِيِّ ، شَهِيدٌ بَدْرًا * سَلْمَةُ بنِ عَمْرُو
 ابنِ الأَكْوَعِ الأَسْلَمِيِّ ، أَبُو مُسْلِمٍ ، نَزَلَ الرِّبْدَةُ¹⁰ * سَلْمَةُ بنِ نَفِيلِ السَّكُونِيِّ
 / الشَّامِيُّ ، وَيُقَالُ التَّرَاغُمِيُّ * (*) سَلْمَةُ بنِ قَيْسِ الأَشْجَعِيِّ * سَلْمَةُ

1 L'de metin içinde " صرْم " olup, kenarda " صرْمًا " şeklinde tas-hih edilmiştir.

2 L'de " صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " .

3 Bu isme Buhârî yer vermemiştir.

4 L'de " سَعِيدُ بنِ سَعْدِ بنِ عُبَّادَةَ " .

5 L'de " الأَسَدِيُّ " yerine " الانصَارِيُّ " .

6 L'de " سَعِيدُ بنِ مالِكِ " .

7 L'de " وَالِدُ " yok.

8 L'de " بنِ " yok.

9 L'de " حِجَازِيٍّ " .

10 L'de " الرِّبْدَةُ " .

" سَعْدُ بنِ زَيْدِ بنِ عَمْرُو " (*) L'de " .

ifâdesi vardır ki, Bu isim, gerek asıl nüshada ve gerekse diğer kaynaklarda yer almamaktadır. Bu sebeble metne almadık.

العدوى المدني¹¹ (كذا) ، من بني عدى بن كعب ، قتل يوم اليمامة¹² *

زيد¹³ ، ابوظلحة الانصارى المدني ، من بني عمرو بن مالك بن النجار

الخرزجى ، شهيد بدرًا * | زياد بن لبيد الأنصارى * زياد

ابن / الحارث الصدائى ، وصدآء¹⁴ من اليمن * زياد بن عياض الأشعرى¹⁵ (15b)

ويقال عياض الأشعرى * زهير بن عمرو * زهير بن عثمان الثقفى *

زهير¹⁶ ، ابوجرول ، ويكنى ابا صرد ، أسره النبي صلى الله عليه وسلم يوم

حنين * | زاهر بن الأسود الاسلمى ، وكان ممن بايع تحت الشجرة¹⁷ *

زاهر بن حزام¹⁸ الأشجعى ، ويقال ابن حرام¹⁹ * زارع العبدى *

زبيب بن ثعلبة التميمى العنبرى * زرارة بن جزى²⁰ * فهؤلاء²¹ اثنان

و عشرون .²²

11 Buhârî'de bu ifâde yok.

12 Buhârî'de de aynı; ayrıca "وذلك" kaydı var. " kaydı var.

13 Esas nüshada yer verilmemiş. Krs. Buhârî, el-Künâ, s.29, Nu: 941.

14 L'de bu kısım yok, sâdece "اليمنى" kaydı var. Krs. Buhârî, III/344.

15 L'de "العياض".

16 Bu isme esas nüshada yer verilme- miş. Krs. Üsd'ül-Gâbe, II/208.

17 L'de " وكان من اصحاب الشجرة".

18 L'de " حرام".

19 L'de " ابن حزام".

20 L'de " حرى".

21 Bu ifâde L'de yok.

22 Mevcut 25'tir.

باب الرءاء

زَيْدُ بن حارِثَةَ بن شَراحِيلَ بن عبدِ العُزَّى ، مولى النَبِيِّ عليه السلام¹ ،
 ويقال انّه من كلب اليمَن ؛ قُتِلَ في عهدِ النَبِيِّ عليه السلام * زييد
 ابن سَهْلٍ³ ، ابو طَلْحَةَ الانصارى المدنيّ ، من بني عمرو بن مالك
 ابن النَجَّار الخزرجيّ ، شهيد بدرًا * زيد بن ثابتٍ ، ابو سعيدٍ ، ويقال
 اخو خارجة ، الخزرجيّ النجّارى المدنيّ الانصارى * زيد بن أرقم ، ابو
 عمرو ، ويقال ابو عامرٍ ، من بني الحارث بن خَزْرَجِ الأنصارى * زيد بن خالد
 الجُهَنِّي مدنيّ * زيد بن خارجة ، ويقال ابن جارية بن ابي زهير الخزرجيّ
 الانصارى ، شهيد بدرًا * زيد بن الصّامِ ، ابو عيَّاش النُزَريّ الانصارى
 المدنيّ * زيد بن مِرْبَعٍ ، الأنصارى المدنيّ^(4b) * زيد بن ابي أوفى *
 زيد بن عبد الله ، روى عنه الحسن⁸ بن ابي الحسن البصرى ، لم يذكر سملعا
 منه * زيد بن جارية العمريّ الانصارى الاوسى المدنيّ * زيد ، مولى
 النَبِيِّ عليه السلام * | زيد بن الخطّاب بن نفيل ، اخو عمر ، القرشيّ¹⁰

1 " صلى الله عليه وسلم " L'de

2 " في زمان الرسول " şeklinde.

3 " بن سهل " yok.

4 L'de yok; Buhârî, III/380'de

" ابو خارجة " dir.

5 L'de bu isme yer verilmemiş.

6 Buhârî, III/385'de " الخرج " dir.

7 L'de " ابن " yok.

8 L'de sâdece "الحسن البصرى" şeklinde.

9 L'de " رسول الله صلى الله عليه وسلم "

10 Esas nüshada bu isme yer verilme-
 mistir. Krs. Buhârî, III/379.

ابو لُبَابَةَ بنُ عبدِ المُنْذِرِ بنِ الزُّبَيْرِ الانصاريّ الاوسيّ ، من بني عمرو بن عوفٍ
المدنيّ ، ويقال انّه شهد بدرًا * رفاعه بن عرابة الجُهنيّ حجازيّ

وقال بعضهم : ابن عرّادة ، وهو وهم * رفاعه بن يثريّ ، ابو رمثة

التميّيّ ،⁵ ويقال تميّيّ * رفاعه الرُّزقيّ⁷ * ربيعةُ | بن | عبادِ الديليّ،

ويقال ابن عبادٍ ، وعباد أصحُّ⁸ ، ويقال الدُّوليّ⁹ ، ويقال القرشيّ

حجازيّ * ربيعة بن كعب الاسلاميّ ، حجازيّ * ربيعة

ابن/ عامر * رباح¹⁰ بن الربيع ، ويقال رِيّاح¹¹ ، ورياح أصحُّ ، اخو¹² (15a)

حنظلة بن الربيع الحنظليّ * رُوَيْفَع بن ثابت الانصاريّ *

رُشَيْد بن مالك ، ابو عميرة ، وهو جدُّ مَعْرِف بن واصلٍ * رَجَاءُ الغنويّ *

رُكَّانَةُ بن عبدِ يزيدِ القرشيّ * رُكْبُ المصريّ * فهؤلاء تسعة عشر .

4 L'de " عزابنة " .

5 L'de " التميّي " .

6 L'de " نيميره " şeklinde bozuk
bir imla ile yazılmıştır.

7 Buhârî, III/319'da " رفاعه بن رافع "
" الانصاريّ الزرقيّ " şeklinde yazılmıştır.

8 L'de yok. Krş. Buhârî, III/280

(ربيعة بن عباد الدُّوليّ . . . ولا يصحُّ

9 L'de " الديليّ " .

10 L'de " رباح " . Krş. Buhârî, III/314

11 L'de " الرياح " .

12 L'de yok.

13 L'de " رُكَّانَةُ " . Krş. Buhârî, III/337

14 L'de bu kısım yok.

باب الدال

ذُوَيْبُ الْخَزَاعِيِّ ، وهو والدُ قَبِيصَةَ * ذُوْمِخْبَرٍ ، خادمُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ | وَسَلَّمَ | ، وكان من الحَبَشَةِ ، وهو ابنُ اخي النَّجَاشِيِّ وقال بعضهم : ذُوْمِخْمَرٍ ، وَذُوْمِخْبَرٍ أَصَحُّ * ذُوَاللِّحْيَةِ الْكِلَابِيِّ * ذُوَالجَوْشَنِ الضُّبَابِيِّ * ذُوَالاصْبَاعِ * ذُوَالزَّوَادِ * ذُوَاليَدَيْنِ ، وَلَمْ يَصِحَّ حَدِيثُهُ * ذُوَالغُرَّةِ³ * فَهؤُلاءِ سَبْعَةٌ⁵.

باب الراء

رَافِعُ بْنُ (4a) خَدِيجٍ ، أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ الْحَارِثِيُّ الْأَوْسِيُّ الْمَدَنِيُّ * رَافِعُ بْنُ عَمْرِو الْغِفَارِيِّ ، أَخُو الْحَكَمِ بْنِ عَمْرِو الْغِفَارِيِّ¹ * رَافِعُ بْنُ عَمْرِو الْمُزَنِيِّ * رَافِعُ بْنُ مَكَيْثٍ * رَافِعُ بْنُ أَبِي رَافِعٍ الطَّائِيِّ * رَافِعُ بْنُ الْمُعَلَّى ، أَبُو سَعِيدِ الْأَنْصَارِيُّ الْمَدَنِيُّ ، شَهِيدٌ بَدْرًا * رَفَاعَةُ² ،

1 L'de " بن " şeklinde olup elif yoktur. Krş. Buhârî, III/264.

2 L'de " الغيائي " şeklinde. Krş. Buhârî, III/266.

3 Müsned, IV/67; V/112'de " العزّة " şeklinde.

4 L'de bu kısım yok.

5 Mevcut 8'dir.

1 L'de " الغفارّي " yok.

2 L'de " أبي " yok.

3 Buhârî, Kitâb'ül-Künâ, s.33, Nu.

" أبو سعيد بن المعلى الأنصارى " 290'da şeklinde.

ابن جناب العَبْرِيُّ التَّمِيمِيُّ * خُفَّافُ بن ايماء بن رَخِصَةَ الغِفَارِيُّ
 الحِجَازِيُّ ، شَهِيدُ الحُدَيْبِيَّةِ . * خَارِجَةُ بن حُذَافَةَ الحَدَوِيُّ * خَسَوَات
 ابن جُبَيْرٌ ، يَكْنَى ابا عبد الله ، الانصاريّ المدنيّ ، شَهِيدٌ بِسَدْرًا *
 خُبَيْبُ بن يَسَافَ الأنصاريّ ، ¹² ويقال ابن إسافٍ ، احد بني الحارث
 | بن | الخَزْرَجِ ، شَهِيدٌ بِدْرًا * ¹⁴ ¹⁵ فهُؤَلَاءُ تسعة عشر .

باب المدال

دُكَيْنُ بن سعيد المُنْزِيُّ ، يقال الخُثَعَمِيُّ * دَيْلَمُ الحِمْيَرِيُّ ، ويقال
 (14b) هو فيروزُ الدَّيْلَمِيِّ اليماميّ * دِحْيَةُ بن خَلِيفَةَ الكَلْبِيِّ * / دَعْفَلُ بن حَنْظَلَةَ
 النَّسَابَةُ ، ولم يَذْكَرْ سماعاً من النبيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ | وَسَلَّمَ | ، وكان في
 زمانِ النبيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ | وَسَلَّمَ | * فهُؤَلَاءُ اربعة .

14 L'de burada şu ifâde yer al-
 maktadır: " خالد بن الجوارى
 الحبشيّ ، يروى عنه ابو الحطاب

" اسحاق بن الحارث الهباري مولا
 Esas metinde bulunmayan bu kıs-
 ma diğerkaynaklarda da rastla-
 yamadık.

15 L'de bu ifâde yoktur.

12 L'de " الانصاريّ " yok.

13 Asıl nüshada " بن " yoktur. Krş.
 Buhârî, III/209.

1 L'de yok.

2 L'de " دعفل " . Krş. Buhârî, III/254

3 L'de çok bozuk bir imlâ ile ya-
 zılmış.

4 L'de bu ifâde yoktur.

(3b)

ابن الْمُغِيرَةَ¹ ، أبو سليمان ، | من المهاجرين ، مات في عهد عمر ، سَنَاهُ
النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِيفًا مِنْ سِيفِ اللَّهِ² * | خَالِدُ الْخَزَاعِيِّ ، وَكَانَ
مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ * خَالِدُ بْنُ أَبِي جَبَلٍ الْعَدَوَانِيُّ³ ، وَقِيلَ خَالِدُ
ابْنِ جَيْلٍ⁴ ، وَهُوَ وَهْمٌ * خَالِدُ بْنُ عُرْفَةَ * خَالِدُ بْنُ عَدَى الْجُهَيْنِيِّ *
خَبَّابُ بْنُ الْأَرْتِ ، أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَى بَنِي زُهْرَةَ ، شَهِدَ بَدْرًا ، هَاجَرَ مِنْ
مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ ، / ثُمَّ نَزَلَ الْكُوفَةَ ، مَاتَ سَنَةَ سَبْعٍ وَثَلَاثِينَ ، وَصَلَّى (14a)
عَلَيْهِ | أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ | عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ⁷ * خُوَيْلِدُ بْنُ عَمْرٍو ، أَبُو
شُرَيْحٍ الْخَزَاعِيُّ ، وَيُقَالُ الْكَعْبِيُّ ، وَيُقَالُ الْعَدَوِيُّ ، حِجَازِيٌّ * خَزِيمَةُ
ابْنِ ثَابِتِ الْأَنْصَارِيِّ الْأَوْسِيِّ الْخَطْمِيِّ الْمَدَنِيِّ ، شَهِدَ بَدْرًا ، قُتِلَ يَوْمَ
صِفِّينَ سَنَةَ سَبْعٍ وَثَلَاثِينَ * خَزِيمَةُ بْنُ مَعْمَرِ الْخَطْمِيِّ الْمَدَنِيِّ * خَزِيمَةُ
ابْنِ جَزِيٍّ السُّلَمِيِّ * خُرَيْمُ بْنُ فَاتِكِ الْأَسَدِيِّ ، شَهِدَ بَدْرًا * خُرْشَةُ
ابْنِ الْحَارِثِ ، وَخُرْشَةُ بْنُ الْحَرِّ ، مِنَ التَّابِعِينَ * خَلَادُ بْنُ السَّائِبِ
الْأَنْصَارِيِّ ، وَيُقَالُ السَّائِبُ بْنُ خَلَادٍ ، السَّائِبُ بْنُ خَلَادٍ أَصَحُّ * خَشْخَاشُ¹¹

1 " هو ابو. . . " L'de "

2 İki çizgi arasındaki metin asıl nüshada yoktur, L'den alınmıştır.

3-L'de "أبي جبل العدوي" şeklindedir.

4 L'de bu kısım yoktur.

5 Buhârî, III/138'de " خالد بن جيل " şıkkı tercih edilmiştir.

6 Asıl nüshada " تسع " şeklinde ise de, gerek L'de ve gerekse di-

ger kaynaklarda " سبع " olarak kayıtlıdır. Bu, gerçeğe daha uygundur. Krş. Buhârî, III/215.

7 L'de "بن أبي طالب" kısmı yoktur.

8 L'de " ابن حدی " .

9 L'de bu kısım yoktur.

10 L'de " خالد " .

11 L'de bu kısım yoktur.

حَرْمَلَةَ بن عبد الله العامري * حارثة بن النعمان الانصاري * حارثة
 ابن وهب الخزاعي ، أخو عبید الله بن عمر بن الخطاب لامه * حذيفة بن
 اليمان ، ابو عبد الله * حذيفة بن أسيد ، ابو سريحة الغفاري¹⁸ *
 حمزة بن عمرو الأسلمي¹⁹ * حمزة بن عبد المطلب الهاشمي القرشي ،
 عم النبي صلى الله عليه \langle وسلم \rangle * حديم²¹ بن عمرو السعدي *
 حبة بن خالد ، اخو سوا²³ بن خالد * حويطب بن عبد العزى ، ويقال²²
 حوط * حمل بن مالك بن النابغة الهذلي ، ويقال حملة بن مالك *
 حميل بن بصره ، ابو بصره الغفاري * حبشي²⁴ بن جنادة السلوي *
 حزن بن عمرو ، وهو جد سعيد بن المسيب * حازم بن حرملة الغفاري *
 حزم بن ابي كعب²⁵ * فهؤلاء²⁶ خمسة واربعون .²⁷

باب الحاء

خالد بن زيد ، ابو أيوب الانصاري ، شهيد بدرًا * خالد بن الوليد

18 L'de " ابو سريحة " . Krş. Buhârî, III/96.

19 L'de " عمر " . Krş. Buhârî, III/46.

20 L'de bu isme yer verilmemiştir. Buhârî ve Müsned'de de yoktur.

21 L'de " حديم " .

22 L'de " حبة " . Krş. Buhârî, III/92.

23 L'de " اسنر " .

24 L'de " حبيش " .

25 L'de " و حزم بن ابي بن كعب " im-lâsı ile dir.

26 L'de bu ifâde yoktur.

27 Mevcut 47'dir.

الأشعري * الحارث بن أقيس⁵ * الحارث بن الحارث * الحارث
 ابن مالك بن البرصاء * الحارث بن عبد الله بن أوس الثقفي * حبيب
 ابن مسلمة⁶ الفهري * حبيب بن وهب ، ويقال حبيب بن سباع ، ويقال
 جنيد ، أبو جمعة الكناني * الحكم بن حزن الكلفي ، ويقال كلفة⁷ من
 تميم * الحكم بن الحارث السلمي * الحكم بن عمرو الغفاري ، مات⁸
 بمر * الحكم بن سفيان الثقفي ، ويقال سفيان بن الحكم * الحكم
 بن سعيد¹⁰ * الحكم بن عمير¹¹ * حجاج بن عمرو بن غزية الأنصاري¹³
 * حجاج بن مالك الأسلمي * حصين بن عوف * حصين بن أوس
 النهشلي * حصين ، والد عمران بن حصين * حكيم بن حزام ، أخو
 خالد القرشي الحجازي * حكيم بن معاوية النميري¹⁵ * حسان بن ثابت
 الأنصاري الشاعر ، أبو عبد الرحمن¹⁶ * حنظلة بن الربيع الكاتب الأسيدي
 التيمي¹⁷ * حنظلة بن حنيفة بن جذيم * / جرملة بن عمرو الأسيدي *

5 L'de " اقيس ". Krş. Buhârî, II/261.

6 L'de " سلمة ". Krş. Buhârî, II/310.

7 L'de " كلفة بني تميم " dir. Krş. Buhârî, II/331.

8 L'de bu ifâde yoktur.

9 L'de " الثقفي " yok, sâdece " الحكم بن سفيان بن الحكم " şeklinde kaydedilmiştir.

10 L'de " سعيد " dir. Krş. Buhârî, II/330.

11 L'de " غارة ".

12 L'de " الحجاج ".

13 Asıl nüshada " غزية " olup, diğer nüsha ile Buhârî, II/370'den tas-hih edilmiştir.

14 L'de " الحجاج ".

15 L'de " النمري ".

16 L'de " كنيته " fazlalığı vardır.

17 L'de " الاسيدي " kaydı yoktur; Bu isim, asıl nüshada kenara yazılmıştır.

¹⁷ ابو ثعلبة الخشني * ¹⁴ جرموز الهجيمي * ¹⁵ جندرة بن خيشنة ، ابو قرصافة
¹⁸ الكنائي * ¹⁶ جعيل الأشجعي * ¹⁷ جنادة بن مالك الأزدي * ¹⁸ جودان ،
¹⁹ مولى رسول الله صلى الله عليه ¹⁹ < وسلم > * ²⁰ جهجاه بن سعيد الغفاري *
²¹ فهؤلاء ²¹ اربعة وعشرون . ²²

باب الحاء

² الحسن بن علي بن ابي طالب ، ابو محمد القرشي * ¹ الحسين بن
علي بن ابي طالب ، ابو عبد الله * الحارث بن رعي ، ابو قتادة
(13) الانصاري ، شهد بدرًا * الحارث بن عوف ، ابو واقد / الليثي ،
شهد بدرًا * ³ الحارث بن زياد الانصاري * الحارث بن عمرو الباهلي *
الحارث بن حسان البكري ، ويقال له الحارث بن يزيد ⁴ * الحارث (3a)

13 L'de " بن " .

14 L'de " الجمشي " ،

15 L'de " جرمون " . Krş. Buhârî ,
II/247 (جرموز القرشي التميمي) .

16 Asıl metinde " خيشة " ، L'de
" خيشية " olup, Buhârî, II/250
de " خيشنة " dir.

17 L'de " ابو قرصافة " imlâsı ile
yazılmıştır.

18 L'de " جدان " .

19 L'de bu kısım yok.

20 L'de " و جهخان " . Krş. Buhârî ,
II/249.

21 L'de bu kısım yok.

22 Mevcut 26'dır.

1 L'de الحسن بن علي صلوات الله عليه " ¹
" الشكلindedir. هو محمد القرشي "

2 L'de الحسن بن علي صلوات الله عليه " ²
هو ابو عبد الله " ifâdesiyle kaydedilmiştir.

3 L'de yok. Krş. Buhârî, II/259.

4 L'de " ابن زيد " dir.

باب الجيم

جابر بن عبد الله الأنصاري ، يكنى ابا عبد الله * جابر بن عتيك¹

* جابر بن سمرة السوائي * / جابر بن أسامة الجهني * جابر بن طارق² (12b)

وهو والد حكيم بن جابر * جابر بن سليم³ ، ابو جري الهجيمي⁴ *

جرير بن عبد الله البجلي ، ابو عمرو ، ويقال ابو عبد الله * * جبلة⁵

ابن حارثة ، وهو اخو زيد بن حارثة * جبلة بن عمرو ، اخو ابي مسعود

الأنصاري * جندب بن جنادة ، ويقال ابن السكن ، قال احمد

ابن حنبل : وهو ابن السكن ابو ذر الغفاري * جندب بن عبد الله

ابن سفيان البجلي * جندب بن مكيث * جبير بن مطعم القرشي *

جارية بن قدامة السعدي * جارية بن ظفر ، وهو ابو نمران بن جارية *

الجارود بن المعلی ، ويقال ابن العلاء * جعدة الحشمي⁸ * جراح⁶

الأشجعي⁹ * جرهد بن خويلد الأسلمي * جرهم¹¹ ، ويقال جرثوم¹²

1 L'de " بن " yok.

2 L'de " طاق " .

3 L'de " بن " yok.

4 L'de " الجهني " . Krş.Buhârî,II/205

5 Bu kısım L'de yok. Sâdece " هو "

" ابو ذر الغفاري " kaydı var.

6 L'de " جنبد " .

7 L'de " الجارودي " .

8 L'de " الحشمي " .Buhârî,II/238'de

" dir. الحشمي "

9 L'de " الاشجعي " .

10 L'de " جوهر " .Krş.Buhârî,II/248

11. L'de " جرثوم " .Krş.Buhârî,II/250

12 L'de " جرهم " .

باب الناء

تميم بن أوس الدارّي ، ابورقيّة * تميم بن أسيد ، ابورفاة العدويّ
* تلبّ بن ثعلبة العنبريّ التميميّ * فهؤلاء ثلاثة .

باب الماء

ثابت بن قيس بن شماس الأنصاريّ ¹ * ثابت بن الضحّاك بن خليفة
الانصاريّ ، شهد بدرًا ² * ثابت بن وداعة الأنصاريّ ، ويقال هو ³
ثابت بن زيد ⁴ ، وقال ابو عيسى ⁵ : وداعة أمّه * ثابت بن رفيع الأنصاريّ
* ثعلبة بن الحكم اللّيثيّ * ثعلبة بن زهدم الحنظليّ ، ادرك النبيّ
صلّى الله عليه وسلّم | ، وعامة روايته ⁶ عن اصحاب النبيّ عليه السلام *
ثونان ⁷ ، مولى رسول الله عليه السلام ⁸ ، يكنى ابا عبد الله * فهؤلاء سبعة .

1 L'de " التلب " .Krs.Buhārī, II/158.

2 L'de yok.

3 L'de " شهد بدرًا ، عن . . . " .

2 L'de yok. 'Krs.Buhārī, II/165.

3 L'de yok.

4 Buhārī, II/170'de " ثابت بن يزيد " .

5 L'de yok.

6 L'de " رواياته " .

7 L'de " صلى الله عليه وسلّم " .

8 L'de " صلى الله عليه وسلّم " .

9 L'de yok.

بني بكر بن وائل ؛ كان اسمه زحَمَ بْنَ مَعْبِدٍ ، فسماه النبي عليه السلام بشيراً⁶

* بلال بن زباح ، مؤذن رسول الله صلى الله عليه وسلم ، يكنى ابا عبد

الكریم ، ويقال ابو عبد الله ، مولى ابي بكر الصديق * بلال بن حارث

المزني ، ويقال كنيته ابو عبد الرحمن * بكر بن أمية الضمري ، وهو اخو

عمرو بن أمية¹⁰ * بكر بن مبشر الأنصاري * / البراء بن مالك الأنصاري ،

وهو اخو أنس بن مالك ، وهو أكبر من انس¹² * البراء بن عازب ، ابو

عمارة الأنصاري * بسر بن أرطاة ، ويقال ابن ابي ارطاة القرشي * بسر¹⁵

ابن جحاش ، ويقال بشر¹⁶ * بسر السلمي ، ويقال بشير¹⁷ * بريدة بن

حصيب الأسلمي ، مات بمرو * بنت الجهنمي¹⁹ * فهؤلاء خمسة عشرة²⁰.

13 Esas nüshada harf-i tarif yok.

5 L'de " من بني " yok.

14 L'de " بشر " .

6 L'de " صلى الله عليه " .

15 L'de " بشر " .

7 L'de " النبي " .

16 L'de " بشير " .

8 L'de " ابا عبد الله " .

17 L'de " بشير السلمي " . Buhârî,

9 L'de " عبد الكرم " . Krş. Buhârî,

II/131'de " بشير السلمي " şeklinde ikinci şakki tercih etmiştir.

II/106.

10. L'de sâdece " عمرو " .

18 Esas metinde " بن " yok. L ve Buhârî'den tashih edilmiştir.

11 Esas nüshada harf-i tarif yok.

19 L'de yok.

12 L'de " وهو الكبير " .

20 Mevcut 16'dır.

مات في عهد النبي عليه السلام ¹⁸ * أوس بن أبي أوس الثقفي ، ويقال أوس
 ابن أوس ²⁰ * أوس بن معير ، أبو مخدورة * أوس بن حذيفة الثقفي *
 أمية بن مخشي الخزاعي الأزدي * الأغر المزني ، وكان من المهاجرين *
 أسد بن كرز ²³ * الأعشى المازني * أسير ، ويقال يسير * ابيض بن
 جمال الماري ، ومأرب ناحية من اليمن * أبان بن سعيد بن العاص ²⁸
 أنسة ، مولى رسول الله عليه السلام ، يكنى أبا مسرح ²⁹ * فهؤلاء احد وثلاثون ³⁰

باب الباء

بشر بن سحيم الغفاري * بشر الغنوي * بشر بن عقرية ¹ ، ويقال بشير
 أبو اليمان ، وقال محمد ² : بشر أصح * بشير بن سعد الأنصاري ، وهو
 أبو النعمان بن بشير * بشير بن الخصايبية ³ ، والخصايبية ⁴ أمه ، وهو من

18 L'de "رسول الله حتى الله عليه وسلم".

19 L'de "أوس بن أوس". Müsned, IV/8,
104'de de "أوس بن أوس" dir.

20 L'de bu cümle yok.

21 L'de yok. Krş. Üsd'ül-Gâbe, I/150.

22 L'de "مخشي".

23 L'de "كرز".

24 Asıl nüshada "الأعشى" dir. L ve
Buhârî'den tashiî edildi.

25 L'de "البياعلي المازني".

26 L'de "و ما زن".

27 L'de buradan sonrası yok.

28 Krş. Buhârî, I/450.

29 Krş. Üsd'ül-Gâbe, I/132.

30 Mevcut 35'dir.

1 L'de "عقرية". Krş. Buhârî, II/78.

2 Kenarda, müstensih tarafından

"محمد بن اسماعيل البخاري"
kaydı ilave edilmiştir.

3 Kenarda "تشديد الباء" kaydı var-
dır. Ayrıca L'de "أوامية" faz-
lalığı yer almaktadır. Bu fazlalık
Buhârî'de de yok. Bkz. II/97.

4 L'de "والخاصية".

بدرًا * اسماءُ بن حارثةُ الأسلمي حجازي * أبي بن كعب ، أبو المنذر
 الأنصاري الخزرجي ، ويقال انه شهيد بدرًا * أبي بن مالك العامري ،
 ويقال مالك بن عمرو * أبي بن عمارة ، ويقال ابن عبادَة * أسيد بن
 حضير الأنصاري ، أبو يحيى الأشهلي ، شهيد بدرًا * أسيد بن ظهير
 الحارثي الأنصاري * أنس بن مالك ، أبو حمزة النجاري الخزرجي ،
 خادمُ النبي عليه السلام ¹⁰ * أسلم ، أبو رافع ، مولى النبي عليه السلام ،
 ويقال اسمه هرْمَزُ * أسمر بن مضر ¹² * الأسود بن خلف بن عبد
 يعقوب المكي * الأسود بن سريع * الأشعث بن قيس الكندي *
 الأسلع ، خادم النبي عليه السلام * أهبان بن صيفي الغفاري ، أبو
 مسلم ، ويقال وهبان ¹⁶ * أهبان بن أوس الخزاعي ، مكرم الذئب ، يمان
 * إياس بن عبد الله بن أبي ذباب * إياس بن عبد المزني ¹⁷ * / أحمر
 ابن جزري ، سدوسي * أسعد بن زُرارة ، كُنيتُه أبو أمانة الأنصاري ،

(11b)

6 L'de " اسامة بن جارية "

12 L'de bu bölümün sonlarında.

7 L'de " حمير " . Krş. Buhârî, II/47

13 L'de yok. Krş. Buhârî, I/444.

8 Asıl metinde " اشهلي " . L'den
ve Buhârî' den tashih edildi.

14 L'de yok. Krş. Buhârî, I/445.

9 L'de " خادم بن يعقوب "

15 Asıl metinde " بن " yok. L'den
ve Buhârî'den tashih edildi.

10 L'de " أبي بن عمارة " den sonra.

16 L'de " وهنان "

11 L'de " حلى الله عليه وسلم "

17 L'de " عبد الله " . Krş. Buhârî, I/440

- 17 السلام من بَدْرِ ، فَضْرَبَ لَهُ بِسْمِهِ * الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ،
 كُنِيَّتُهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْأَسَدِيُّ الْقُرَشِيُّ ، شَهِدَ بَدْرًا * سعيد بن زيد بن عمرو
 ابن نَفِيلِ الْعَدَوِيِّ الْقُرَشِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ 19 ؛ قَدِيمٌ مِنَ الشَّامِ بَعْدَ مَا أَنْصَرَفَ
 (11) النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ بَدْرِ ، فَضْرَبَ لَهُ بِسْمِهِ ؛ / وَيَكْنَى أَبُو الْأَعْوَرِ * 21 22 23
 عامر بن عبد الله بن الجراح القرشي العامري ، شَهِدَ بَدْرًا * 23 فهذه عشرة .

باب الألف

- أُسَامَةُ بْنُ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ مَوْلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَيُقَالُ إِنَّهُ
 مِنْ كَلْبٍ مِنَ الْيَمَنِ ، يَكْنَى أَبُو زَيْدٍ ، وَقِيلَ أَبُو مُحَمَّدٍ 3 * أُسَامَةُ بْنُ شَرِيكَ ،
 أَحَدُ بَنِي تَعْلَبَةَ * أُسَامَةُ بْنُ عُمَيْرِ الْهُذَلِيِّ ، وَالِدُ أَبِي الْمَلِيحِ * 4 أُسَامَةُ
 ابن اخدرى * 5 اِرْقَمُ بْنُ أَبِي الْأَرَقَمِ الْقُرَشِيِّ الْحِجَازِيِّ ، يُقَالُ إِنَّهُ شَهِدَ

14 L'de yok.

15 Asil nüshada " تيمِّي قرشي "

16 L'de " صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "

17,18,19 L'de yok.

20 L'de " صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "

21 L'de yok.

22 L'de bu son isme yer verilmemiş.

23 L'de yok.

1 L'de " رسول الله "

2 L'de " من " iki def'a yazılmış.

3 L'de yok.

4 Bu isme L'de ve Buhârî'de yer verilmemiş.

5 L'de " أبي " yok.

6 L'de " اسامة بن جارية "

نبتدئُ بِذِكْر مَنْ شَهِدَ لَهُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْجَنَّةِ¹ :

أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ² ، وَاسْمُهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَثْمَانَ الْقُرَشِيُّ

التَّيْمِيُّ ، وَقَدْ شَهِدَ بَدْرًا *³ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ⁴ ، وَأَبُو حَفْصٍ

الْعَدَوِيُّ الْقُرَشِيُّ ، شَهِدَ بَدْرًا *⁵ عَثْمَانَ بْنَ عَفَّانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ⁵ ، وَأَبُو عَمْرٍو

وَيُقَالُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ، الْأُمَوِيُّ الْقُرَشِيُّ ، تَخَلَّفَ عَلَى ابْنَةِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ⁶

يَوْمَ بَدْرٍ فَضْرَبَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ⁷ بِسَهْمٍ * عَلِيَّ بْنَ أَبِي

طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ⁸ ، وَأَبُو الْحَسَنِ الْهَاشِمِيُّ الْقُرَشِيُّ ، شَهِدَ بَدْرًا *⁹

عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ الْقُرَشِيُّ ، شَهِدَ بَدْرًا¹⁰

* سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ¹¹ ، وَهُوَ سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ ، وَأَبُو إِسْحَاقَ

مِنْ بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ بْنِ زُهْرَةَ¹² ، شَهِدَ بَدْرًا * طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ

عَنْهُ¹³ ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ ، التَّيْمِيُّ الْقُرَشِيُّ¹⁴ ، قَدِيمٌ مِنَ الشَّامِ بَعْدَ مَا رَجَعَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ

8 L'de yok.

1 Buraya kadar olan ifâde]er Lâle-
li nüshasında yok.

9 L'de tarzıye ifâdesi yok.

2 L'de " رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ " yok.

10 L'de bu sahâbiye yer verilmemiş.

3 L'de " و عمر " .

11 L'de tarzıye yok.

4 L'de tarzıye ifâdesi yok.

12 L'de " و " yok.

5 L'de tarzıye ifâdesi yok.

13 L'de " سعد بن مالك بن اسحاق "

6 L'de " علي بنت رسول الله صلى الله "

14 L'de yok.. " بن عبد مناف بن زهرة "

7 L. 1^b عليه وسلم "

15 Asıl nüshada "

7 L. 1^b.

15 Asıl nüshada " تيممي قرشي "

(*)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قال الشيخ الامام الحافظ ابو عيسى محمد بن عيسى بن سورة الترميذی

الحدیثُ رحمه الله .

ذَكَرْتُ تَسْمِيَةَ اَصْحَابِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا وَمَنْ لَمْ يَشْهَدْ رَضِيَ

الله عنه اجمعين .

(*) Lâleli nüshası'nın baş tarafında bir rivâyet zinciri vardır ki, şöyledir:

أخبرنا ابو القاسم واصل بن حرة بن علي البخاري (? : ö) قال:

أخبرني الشيخ الحافظ ابو حامد احمد بن محمد بن احمد بن عبد الله

ابن بطز المعروف بابن ماما الاصفهاني (437: ö) قرأت عليه ببخارى في

داره وهو ينظر في كتابه قال: أخبرنا ابو نصر محمد بن احمد بن موسى

الملاحی (375: ö) قال: حدّثنا ابو سعيد الهيثم بن كليب الشاشي

(335: ö) قال: قال ابو عيسى محمد بن عيسى الترمذي (279: ö)

رحمه الله : تسمية أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم . (1b)

بسم الله الرحمن الرحيم

اخبرنا ابو الفسّم واصل بن حمره بن علي البخاري قال اخبرني الشيخ الحافظ
ابو حامد احمد بن محمد بن احمد بن عبد الله بن بطه المعروف بابن ماما الاصفهاني
قراة عليه بخاري في دانه وهو ينظر في كتابه قال اخبرنا ابو نصر محمد بن
احمد بن موسى الملاحي قال حدثنا ابو سعيد الهيثم بن طيب الشاشي قال قال
ابو عيسى محمد بن عيسى الزمدي رحمه الله ^{صحيحه} اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم
ابو بكر الصديق واسمه عبد الله بن عثمان القرشي النخعي وقد شهد بدرا وعمره
للخطاب ابو حفص العدوي القرشي شهد بدرا وعمره من عفا بن ابو عمرو وقال ابو عبد
الاموي القرشي خلف علي بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم يوم بدر فضرب له رسول
صلى الله عليه وسلم آية من آي طالب ابو الحسن الهاشمي القرشي شهد بدرا وعمره
الوقاص هو سعد بن مالك بن اسحق بن عبد مناف بن زهرة شهد بدرا
طلحة بن عبيد الله ابو محمد النخعي القرشي قدم من الشام بعدما رجع النبي صلى الله
عليه وسلم من بدر فضرب له بسهم آية من آي العوام ابو عبد الله الاسدي القرشي شهد
بدرا وسعد بن زيد بن عمرو بن نفيل العدوي القرشي قدم من الشام بعدما انصرف
النبي صلى الله عليه وسلم من بدر فضرب له بسهم الص اتاهم زيد بن
حارثة مول رسول الله صلى الله عليه وسلم وقال انه من من طيب اليمن بمخا ابا زيد اتاهم
ابن شريك اخو بني ثعلبة اتاهم من غير الهدى والدار اللبية آية من آي
القرسي الحجازي قال انه شهد بدرا اتاهم من حاربه الاسدي حازي اتاهم
ابن لجة ابو المنذر الانصاري الخزرجي وقال انه شهد بدرا اتاهم من مالك

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَارْتَحِلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا فِي سَبْعَةِ آيَاتٍ
 التَّوْحِيدِ الْحَقِيقِيِّ مِنْهَا أَنْ تَكُونَ بِسْمَةِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 شَهِيدًا نَدًّا وَمَنْ لَمْ يَشْهَدْ فِي اللَّهِ عَمَّا أَحْبَبَ يَتَّبِعُ بِدَعْوَى
 شَهِيدِهِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْحَقِّ أَوْ كَوَالِدَيْهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَاسْمُهُ
 عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَانَ الْقُرَشِيُّ الشَّيْخُ وَقَدْ شَهِدَ نَدًّا عَمْرًا خَطَا
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَحْمَدُ بْنُ لُحَيْدٍ الْقُرَشِيُّ شَهِيدًا عَمَانَ بْنِ عَفَاةَ
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَوْ عَمْرًا وَيُقَالُ أَوْ عَمْرًا لِقَوْلِهِ الْأَمْرُ الْقُرَشِيُّ تَخَلَّفَ
 عَلَى ابْنَةِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ بَدْرٍ فَضَرَبَ لَهُ بِسُورِ اللَّهِ بِسْمِ اللَّهِ عَلَيْهِ
 أَيْ طَالِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَبُو الْحَسَنِ الْحَاشِمِيُّ الْقُرَشِيُّ شَهِيدًا عَمْرًا عَبْدَ الرَّحْمَنِ
 بْنِ عَمْرٍ وَرَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَبُو مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ الْقُرَشِيُّ شَهِيدًا بِسَعِيدِ بْنِ
 أَبِي قَعْقَاعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَبِسَعِيدِ بْنِ مَالِكٍ الْأَسَدِيِّ مَعَ عَبْدِ
 مَنَّانٍ مِنْ قُرَيْشٍ شَهِيدًا طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَبُو مُحَمَّدٍ
 يَمِينُ قُرَشِيٌّ قَدِمَ مِنَ الشَّامِ بَعْدَ مَا رَجَعَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ بَدْرٍ
 فَضَرَبَ لَهُ بِسْمِ الْأَنْبِيَاءِ الْيَوْمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كُنْيَتُهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ
 الْأَسَدِيُّ الْقُرَشِيُّ شَهِيدًا بِسَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ عَمْرًا نَقِيلَ الْعَدَوِيِّ
 الْقُرَشِيُّ شَهِيدًا بِسَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ عَمْرًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
 قَدِمَ مِنَ الشَّامِ بَعْدَ أَنْصَرَفَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ بَدْرٍ فَضَرَبَ لَهُ بِسْمِ

تسمية كتاب النبي عليه السلام

لابي عيسى محمد بن عيسى بن سورة

الترمذي (٢٧٩/١٩٢)

تحقيق وتقديم

الدكتور علي ياردم

الطبعة الاولى

ازمير ١٤٠٦/١٩٠٥